

Tehostettu perhetyö Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymässä

Julia Ylikarjula

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Tehostettu perhetyö Keski-Uudenmaan sote
-kuntayhtymässä**

Julia Ylikarjula
Sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2019

Julia Ylikarjula

Tehostettu perhetyö Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymässä

Vuosi 2019 Sivumäärä 103

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana oli Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä. Keusote on tammikuussa 2019 toimintansa aloittanut kuntayhtymä, joka tuottaa alueensa sosiaali- ja terveyspalvelut. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Keusoten jäsenkunnissa tehtävää tehostettua perhetyötä perhetyöntekijöiden näkökulmasta ja tuoda näkyväksi kuntien välisiä eroja. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa perhetyön esimiehille selvitys, jonka avulla he voivat laatia yhtenäisen palvelukuvauksen. Jäsenkunnista opinnäytetyöhön osallistui Hyvinkää, Järvenpää, Nurmijärvi ja Tuusula.

Opinnäytetyön tietoperusta jaettiin kahteen osaan. Ensimmäinen osa muodostui lastensuojelun tehostetusta perhetyöstä. Opinnäytetyössä käsiteltä avattiin lain, erilaisten tutkimusten, kirjallisuuden ja mallinnusten avulla. Tietoperustan toisessa osassa käsiteltiin systeemistä lastensuojelua ja sen pohjalta luotua monitoimijaista perhetyötä. Monitoimijainen perhetyö on ehdotus perhetyön toteuttamiselle osana systeemistä lastensuojelua, johon suomalainen lastensuojelu on lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman myötä vahvasti kiinnittymässä.

Opinnäytetyö toteutettiin kyselytutkimuksen metodiin perustuvana laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin Keusoten 21 perhetyöntekijältä lomakekyselynä sekä ryhmämuotoisina teemahaastatteluina. Lisäksi aineistona oli jäsenkuntien tehostetun perhetyön palvelukuvaukset sekä prosessikaaviot. Aineisto analysoitiin määrällisiä ja laadullisia menetelmiä käyttäen.

Tuloksissa esitettiin, että Keusoten tehostettua perhetyötä tehtiin perheen arjessa huostaanoton ehkäisemiseksi ja lapsen tai nuoren kotiutumisen tueksi. Arjessa tehtävä tavoitteellinen muutostyö ja palveluprosessi vastasivat pääosin toisiaan kunnasta riippumatta. Perhetyötä dokumentoitiin asiakastietojärjestelmään, mutta käytännöissä oli vaihtelua. Keskeisimmät erot kuntien välillä muodostuivat tehostetun perhetyön resurssien käyttämisestä muuhun kuin arjessa tehtävään työhön, väliarviointien pitämisestä, yhteistyöstä sosiaalityöntekijän kanssa sekä prosessien pituudesta. Asiakkaiden osallisuus dokumentoinnissa toteutui myös eri tavalla kunnan mukaan. Saatujen tulosten avulla Keusoten eri jäsenkuntien tehostettua perhetyötä voidaan palveluna yhtenäistää ja kehittää. Tulosten pohjalta voidaan myös arvioida mihin suuntaan tehostettua perhetyötä tulisi kehittää, jotta se vastaisi LAPE-muutoksessa esitettyihin kehitysehdotuksiin.

Asiasanat: Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, lastensuojelu, monitoimijainen perhetyö, perhetyöntekijä, tehostettu perhetyö

Julia Ylikarjula

Intensified family work in Keski-Uusimaa sote -municipal consortium

Year	2019	Pages	103
------	------	-------	-----

The principal of this Bachelor's thesis was Keski-Uusimaa sote -municipal consortium (later Keusote). Keusote was founded in January 2019, its mission is to develop social- and health services in the area. The aim of this Bachelor's thesis was to describe Keusote's intensified family work from family workers perspective and to show the differences between the municipalities. The purpose of this thesis was to produce an account to superiors, which they can use to draw up an integrated service description. Hyvinkää, Järvenpää, Nurmijärvi and Tuusula took part in to the thesis.

The theoretical frame of the thesis was divided into two parts. The first part consisted of the intensified family work of child welfare. The concept was opened in the thesis by means of law, various examinations, literature and modelling. The second theoretical framework dealt with the systemic child welfare and the multifunctional family work which was created based on it. The multifunctional family work is the suggestion of implementation of family work which is part of systemic child welfare. Finnish child welfare is strongly rooted in systemic child welfare along with the child and family service change programme.

This thesis was put into practice using with qualitative method which was based on the questionnaire survey. The research data were collected from 21 family workers using a questionnaire and group-type thematic interviews. Furthermore, the research data included service descriptions and process schemes. The data was analysed using quantitative and qualitative methods.

In the results was shown that Keusote's intensified family work was done during the families regular weekdays, the aim was to prevent child placement and support a child or a young person to return back to home. Target-oriented alteration work and service process in the families regular weekdays were mainly similar regardless of the municipality. The family work was documented to the client data system, but there were variations in practices. The most mainline differences between the municipalities were composed of ;how the resources of the intensified family work were used, how the progress of the process was estimated, the cooperation with the social workers and the duration of the process. According to the municipality, the customers' part in the documentation also realized in a different way. Received results can be used in unifying and developing the intensified family work of different municipalities in Keusote. According to the results can also be estimated, which direction intensified family work should be developed, so that it would answer to the development proposal shown in the child and family service change programme.

Keywords: child welfare, family worker, the child and family service change programme, the intensified family work, the multifunctional family work

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön tausta ja tarve	8
2.1	Sote- ja maakuntauudistus.....	9
2.2	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma	10
2.3	Tehostetun perhetyön monimuotoisuus ja sisällöllinen epäselvyys	11
2.4	Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä	12
3	Tehostettu perhetyö suomalaisessa palvelujärjestelmässä	13
3.1	Tehostettu perhetyö lainsäädännössä.....	13
3.2	Asiakkaaksi tulo ja lapsen tilanteen ja tuen tarpeen arviointi	16
3.3	Tavoitteellinen tehostettu perhetyö perheen arjen tukena	18
3.3.1	Tavoitteellisuus tehostetussa perhetyössä.....	18
3.3.2	Arkilähtöistä tehostettua perhetyötä perheen kodissa.....	19
3.3.3	Lapsen hyvän elämän toteutuminen	21
3.4	Muutostyöskentelyn onnistumisen edellytyksiä	22
3.5	Dokumentointi tehostetun perhetyön prosessissa	24
4	Systeeminen lastensuojelu.....	26
4.1	Lastensuojelun systeeminen toimintamalli.....	28
4.2	Monitoimijainen perhetyö.....	30
5	Opinnäytetyön toteuttaminen	33
5.1	Opinnäytetyön tutkimusasetelma.....	34
5.2	Lomakeaineisto	35
5.2.1	Lomakekyselyn toteutus	35
5.2.2	Lomakekyselyn analysointi	36
5.3	Ryhmähaastatteluaineisto	37
5.3.1	Ryhmämuotoisen teemahaastattelun toteutus	38
5.3.2	Ryhmähaastattelujen analysointi	40
6	Tulokset	42
6.1	Tehostettu perhetyö	44
6.1.1	Tehostetun perhetyön arvot	44
6.1.2	Tehostetun perhetyön tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus.....	45
6.1.3	Arjen tukeminen lapsen edun mukaisesti	48
6.1.4	Lapsen sijoituksen ja jälkihuollon aikainen työ	51
6.1.5	Yhteistyö avohuollon sosiaalityöntekijän kanssa	55
6.2	Asiakastyön dokumentointi tehostetussa perhetyössä	56
6.2.1	Perhetyön suunnitelma	57
6.2.2	Tehostetun perhetyön yhteenveto	59

6.2.3	Asiakasta osallistava kirjaaminen	60
6.3	Palveluprosessi tehostetussa perhetyössä	61
6.3.1	Tehostetun perhetyön aloitus	61
6.3.2	Työskentelyvaihe tehostetussa perhetyössä	63
6.3.3	Tehostetun perhetyön lopetusvaihe	65
7	Johtopäätökset	68
7.1	Keusoten tehostettu perhetyö	68
7.2	Tehostetun perhetyön prosessi.....	72
7.3	Tehostetun perhetyön dokumentointi.....	73
8	Pohdinta	75
8.1	Jatkotutkimusaiheita	77
8.2	Opinnäytetyön eettisyys	78
8.3	Opinnäytetyön luotettavuus	79
	Lähteet.....	83
	Kuvat	89
	Kuviot	89
	Taulukot	89
	Liitteet	90

1 Johdanto

Suomalaisessa palvelujärjestelmässä perhetyötä tehdään erilaisista lähtökohdista ja erilaisin nimikkein. Laajimmillaan perhetyöllä voidaan tarkoittaa kaikkea perheiden kanssa tehtävää työtä. Perhetyötä voidaan myös tehdä niin kunnallisella, yksityisellä kuin kolmannella sektorilla. Myös Uusimäen (2005) tutkimuksen mukaan perhetyö on eri käsitteiden, toimintatapojen ja -menetelmien kirjava kokonaisuus. Eri tavoilla toteutettu perhetyö voi kohdistua niin yksilöön, yksilön välityksellä koko perheeseen tai suoraan koko perheeseen. Yhtä lailla perhetyötä voidaan tehdä monesta eri näkökulmasta käsin -ennaltaehkäisevästä korjaavaan työhön. Keveimmillään perhetyö on perheen arjen tukemista ja vaativimmillaan perheiden ongelmien ratkaisemiseen kohdistuvaa toimintaa ja ”tulipalojen sammuttamista”. (Uusimäki 2005, 7, 103-106.)

Laissa perhetyölle on tänä päivänä kaksi erillistä määritelmää. Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 3:18§) mukainen perhetyö erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren kehityksen ja terveyden tukemiseksi sekä lastensuojelulain (417/2007, 7:36§) mukainen tehostettu perhetyö lastensuojelun asiakkaille. Perhetyön monimuotoisuus on kuitenkin niin työntekijöitä kuin asiakkaitakin hämmentävä ongelma, jonka takia perhetyötä on pyritty viime vuosina jäsentämään. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa ratkaisuksi on alustavasti esitetty, että perhetyö jaettaisiin kolmeen portaaseen. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisten perhetyömuotojen lisäksi kaikille perheille olisi saatavilla ehkäisevää perhetyötä tilapäiseen avun tarpeeseen. (Kettunen & Normia-Ahlsten 2018.)

Tämä opinnäytetyö keskittyy portaiden huippuun eli tehostettuun perhetyöhön. Tänä vuonna ilmestyneen lastensuojelun tilastoraportin mukaan vuonna 2018 lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä sai 10 049 perhettä eli 1,8% kaikista lapsiperheistä, kun sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön asiakkaita oli noin 7600 perhettä enemmän (Tilastoraportti 23 2019, 13). Palvelu kohdistuu siis varsin rajattuun lapsiperheiden määrään, mutta se on silti keskeinen perhetyön muoto eniten tukea ja erityisesti suojelua tarvitseville lapsille ja heidän perheilleen.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Keski-Uudenmaan sote- kuntayhtymä. Keusote vastaa kuuden jäsenkuntansa sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä ja tuotannosta. Keusote on aloittanut toimintansa tämän vuoden tammikuussa, joten jäsenkuntien palveluiden sisällöissä ja tarjonnassa on eroja. Keusoten tavoitteena on kuitenkin turvata alueen asukkaille laadukkaat ja asiakaslähtöiset palvelut tasa-arvoisesti. Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on perehtyä tehostettuun perhetyöhön eri jäsenkunnissa. Tavoitteeksi muodostuikin selvittää Keusoten jäsenkunnissa tehtävää tehostettua perhetyötä perhetyöntekijöiden näkökulmasta ja tuoda näkyväksi kuntien välisiä eroja. Saatujen tulosten avulla Keusoten eri jäsenkuntien tehostettua perhetyötä voidaan palveluna yhtenäistää. Tulosten pohjalta voidaan myös

arvioida mihin suuntaan tehostettua perhetyötä tulisi kehittää, jotta se olisi linjassa LAPE-muutoksen tulosten ja kehityssuuntien kanssa.

Myllärniemi (2007, 6-7) jaottelee lastensuojelun perhetyön toimintaympäristön neljään eri kontekstiin: 1) perhe, lapsi, vanhemmat, 2) toiminnan taso, 3) toimintaperiaatteiden ja -orientaatioiden taso ja 4) ideologinen taso. Hyödynnän Myllärniemen perhetyön konteksteja opinnäytetyön aiheen rajaamisessa. Toimeksianto rajaa näkökulman työnkohteen eli perheen, lapsen ja vanhempien sijasta perhetyöntekijöihin, mutta näen tehostetun perhetyön niin moninaiseksi ilmiöksi, että siinä olisi paljon ammennettavaa. Myllärniemi (2017, 6-7.) kirjoittaa, että toiminnan taso kuvaa perhetyön konkreettista toimintaa ja toimipaikkaa eli se kertoo siitä, kuka perhetyötä tekee, mitä tekee, miten tekee ja ketkä siihen osallistuvat. Toimintaperiaatteiden ja -orientaatioiden taso puolestaan antaa perusteluja sille, miksi työtä tehdään niin kuin tehdään. Se käsittää siis työtä koskevan ohjeistuksen, periaatteet ja toiminnan yleisemmät tavoitteet. Viimeisellä, ideologisella tasolla, vaikuttavat perhetyön yleisemmät perhekäsitykset sekä arvo- ja normikäsitykset.

Opinnäytetyö kohdentuu vahvimmin toiminnan tasolle eli siihen, mitä perhetyö on työntekijöiden näkökulmasta, miten he työtään tekevät, mihin tehostettua perhetyötä kunnissa käytetään ja missä tehostettua perhetyötä tehdään. Koen myös tärkeäksi selvittää, miten palveluprosessi etenee, millaisia kirjaamiskäytäntöjä siihen liittyy ja miten yhteistyö muiden toimijoiden kanssa toteutuu ja näkyy prosessissa. Työn toteuttamiseen kunnissa vaikuttaa kuitenkin olennaisesti myös toimintaperiaatteet ja -orientaatiot, joten näen tarpeelliseksi rakentaa perusteluja työn toteuttamiselle tätä kautta. Perhetyön ideologiat vaikuttavat myös työn toteuttamiseen laajemmasta näkökulmasta katsoen, mutta ne eivät ole tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta olennaisia. Siksi en keskity niihin aineiston keräämisessä, mutta tuon näkökulman esille tietoperustan ja johtopäätösten kautta.

Tehostettu perhetyö -käsite vakiintui vasta 2014 vuoden lakiuudistuksissa, joten sitä ennen tehostetusta perhetyöstä käytettiin muita nimikkeitä kuten lastensuojelun perhetyö tai avo- huollon perhetyö. Käsitteen sanamuotoa olennaisempaa on jäsentää työ lastensuojelun kontekstiin, johon tämä opinnäytetyö kohdistuu. Selvyiden vuoksi pyrin käyttämään käsitettä tehostettu perhetyö. Keusoten jäsenkunnissa perhetyöntekijöistä käytetään myös perheohjaajanimikettä. LAPE-muutoksen yhteydessä on kuitenkin esitetty, että selvyiden vuoksi perhetyössä työskentelevistä voitaisiin käyttää yhteisesti nimikettä perhetyöntekijä ja muista nimikkeistä luovuttaisiin (Esim. Normia-Ahlsten & Miettunen 2019, 32). Siksi käytän sitä myös tässä opinnäytetyössä.

2 Opinnäytetyön tausta ja tarve

Opinnäytetyö sijoittuu yhteiskunnallisesti tilanteeseen, jossa lasten, nuorten sekä lapsiperheiden hyvinvointi, eriarvoisuus ja palveluiden pirstaleisuus ovat nousseet keskeiseksi

puheenaiheeksi. Tämän lisäksi opinnäytetyöni taustalla on ajatus siitä, että lapsilla on oikeus saada osakseen suojelua. Aikuisten velvollisuudet, jotka samalla ovat lasten oikeuksia, eivät aina toteudu parhaalla mahdollisella tavalla lapsen arkielämässä. Tilastoraportin (2019,1) mukaan viime vuonna kodin ulkopuolelle sijoitettiin kaikkiaan 18 544 lasta ja nuorta ja näistä lapsista ja nuorista 4 390 sijoitettiin kiireellisesti. Kokonaisuudessaan sijoitukset lisääntyivät 2,6 prosenttia, mutta kiireellisten sijoitusten osuus kasvoi peräti 6,9 prosenttia (Tilastoraportti 23 2019, 1). Se tarkoittaa noin 300 lasta. On selvää, että näillä ja monilla muilla lapsilla ja nuorilla oli hätä, johon ei voitu vastata varhaisessa vaiheessa. Lopulta lapsi ja nuori sijoitettiin pois omasta kodistaan. Kodista, jossa jokaisen lapsen ja nuoren pitäisi saada elää tasapainoista ja turvallista arkea yhdessä läheisten ihmisten kanssa. Jos koti ei pysty tarjoamaan lapselle hänen tarvitsemaansa turvaa, tulee sitä tukea. Keskeisenä työmuotona tässä työssä on perhetyö ja erityisesti tehostettu perhetyö silloin, kun tilanne on jollakin tavalla kriisiytynyt.

Opinnäytetyön aihe valikoitui omasta kiinnostuksestani tehostettua perhetyötä kohtaan, mutta ennen kaikkea toimeksiannosta, jonka sain Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymästä. Käyn tässä luvussa hieman läpi sitä yhteiskunnallista tilannetta, jossa opinnäytetyötäni kirjoitan ja kerron Keusotesta. Aloitan lyhyellä katsauksella sote- ja maakuntauudistukseen, sillä se on luonut opinnäytetyön yhteiskunnallisen taustan ja vaikuttanut myös Keusoten perustamiseen. Tämän jälkeen kerron LAPE-muutoksesta, jolla lapsiperheiden palveluja on viime vuosina uudistettu. Ennen toimeksiantajan esittelyä teen vielä katsauksen tehostetun perhetyön monimuotoisuuteen ja sisällöllisiin haasteisiin aikaisempien tutkimusten avulla.

2.1 Sote- ja maakuntauudistus

Suomessa käynnistyi vuonna 2015 Sipilän hallituksen alulle panema sote- ja maakuntauudistus. Hanketta on pidetty kunnianhimoisuutensa ja laajuutensa vuoksi ennennäkemättömänä uudistuksena. (Sipilän hallituksen 2019.) Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (sote-uudistus) tavoitteena oli turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille suomalaisille, parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja hilliten samalla kustannusten kasvua. Samalla palveluiden painopistettä pyrittiin siirtämään peruspalveluihin ja ennaltaehkäisevään toimintaan, sekä lisäämään digitaalisten palvelujen hyödyntämistä. Maakuntauudistuksen myötä vastuu palveluiden järjestämisestä oli tarkoitus siirtää kunnilta 18 itsehallinnolliselle maakunnalle. (Maakunta- ja sote-uudistuksen loppuraportti 2019, 11.)

Sipilän hallitus kuitenkin kaatui keväällä 2019, jonka takia myös sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpano lopetettiin. Rinteen hallituksen on tarkoitus jatkaa sote- ja maakuntauudistusta edellisen hallituksen valmistelujen pohjalta, mutta lopullinen toteutustapa ja aikataulu ovat vielä avoimia. Hallitusohjelmassa todetaan, että maakuntiin siirtyminen valmistellaan parlamentaarisesti vuoden 2020 loppuun mennessä, jonka jälkeen lainsäädäntöä voidaan alkaa

valmistelemaan. Tarkoituksena on toteuttaa uudistus hallitusti ja vaiheistaen. (Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistus.) Opinnäytetyöni valmistuminen ajoittuu siis aikaan, jolloin ei vielä varmaksi tiedetä, kuinka sote- ja maakuntauudistukselle tulee lähivuosien aikana tapahtumaan. Hanke on kuitenkin luonut yhteiskuntaan muutoksen ilmapiirin ja siten myös opinnäytetyön yhteiskunnallisen taustan. Toteutuu uudistukset Sipilän hallituksen toimeenpanemien tavoittein tai ei, on yhteiskunta muuttunut jo monelta osin hanketta valmistellessa ja siihen valmistautuessa. Yksi näistä muutoksista oli LAPE-muutos sekä kuntien järjestäytymisen kuntayhtymiksi.

2.2 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma eli LAPE-muutos on ollut käynnissä Suomessa vuodesta 2016 lähtien. LAPE-muutoksen tavoitteina olivat nykyistä lapsi- ja perhelähtoisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteensovitetut palvelut sekä toimintakulttuurin uudistaminen. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2019.) Uudistustyötä tehtiin maakunnissa neljän eri kehittämiskokonaisuuden näkökulmasta, jotka olivat 1) perhekeskus-toimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto, 2) erityis- ja vaativimman tason palveluiden kehittäminen, 3) varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena sekä 4) lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistava toimintakulttuurin muutos. Tämän lisäksi LAPE-ohjelmassa tehtiin valtakunnallista kehittämistyötä. (Lape-muutosohjelma uudistaa lasten ja perheiden palveluja.) Lastensuojelun kehittäminen on ollut osa erityis- ja vaativimman tason palveluiden kehittämistä. Koska opinnäytetyöni keskittyy lastensuojeluun, käyn tässä lyhyesti läpi erityis- ja vaativimman tason palveluiden kehittämistä.

Valtakunnallisessa kehittämistyössä erityis- ja vaativimman tason palvelut oli tarkoitus sovittaa yhteen siten, että vaikeissa elämäntilanteissa elävät lapset ja nuoret saavat parhaan mahdollisen avun ja palvelut sekä tulevat kuulluiksi omissa asioissaan. Lastensuojelun kehittämisessä korostui monitoimijainen yhteistyö ja perheterapeuttinen osaaminen sekä tiivis, kohtaava työskentely. Myös lasten ja nuorten mahdollisuuksista vaikuttaa omiin asioihinsa haluttiin huolehtia. (Erityis- ja vaativimman tason palvelut helpommin saataville.) Lastensuojelun kehittämiskohteista yksi - lastensuojelun systeminen toimintamalli - suunnattiin lastensuojelun sosiaalityön kehittämiseen. Sijaishuollon kehittämiseen oli kolme erillistä teemaa, jotka olivat lastensuojelun laitoshoidon, lastensuojelun perhehoito ja sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. (Lastensuojelun kehittäminen 2018.) Viides kehittämiskohde oli lastensuojelun perhetyö ja perhekuntoutus. Kehittämisen avulla pyrittiin määrittelemään vaikuttavan ja tarpeisiin vastaavan työskentelyn keskeiset periaatteet, joiden varaan palveluita voidaan rakentaa (Lastensuojelun perhetyö ja perhekuntoutus 2017.) Opinnäytetyöni kannalta lastensuojelun systemisen toimintamallin sekä perhetyön kehittäminen ovat olennaisia, joten avaen näitä enemmän tietoperustan luvussa 4.

Kansallisen LAPE-muutoksen rinnalla on kulkenut myös maakuntien omat hankkeet. Keusoten kunnat ovat päättäneet sitoutua Uudenmaan LAPE-hankkeeseen ”Yhdessä olemme enemmän”, joten lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisen viitekehys muodostuu LAPE hankkeesta. Hankkeen tavoitteena oli uudistaa lasten, nuorten ja perheiden palvelut siten, että lapsen oikeudet, perheiden monimuotoisuus, lapsi- ja perhelähtöisyys sekä lapsen, nuorten ja perheiden omat voimavarat vahvistuvat. Hankkeen painopisteenä oli matalankynnyksen palveluiden vahvistaminen ja perhekeskustoimintamallin rakentuminen, (Järjestämissuunnitelma 2018-2020, 39-40.) joten erityis- ja vativamman tason palveluiden kehittäminen jäi hankkeessa vähemmälle. Uudenmaan hankkeessa tehtiin tiivistä yhteistyötä Päijät-Hämeen ja pääkaupunkiseudun LAPE-hankkeiden kanssa, joka osaltaan vaikutti kehittämiskohteiden painottumiseen. (LAPE Uusimaa hanke 2019.) Erityisen ja vaativan tason palveluiden osalta tavoitteena oli luoda uusia toimintamalleja erityisosaamisen liittämiseksi osaksi perustason palveluja, kehittää monialaista yhteistyötä ja osaamista erityistason palveluissa, sekä kehittää lastensuojelun perhetyötä ja perhekuntoutusta. (Loppuraportti 2018, 9-10.)

Varsinaiset kehittämishankkeet loppuivat LAPEssa 2018 ja kuluvan vuoden tarkoituksena on ollut juurruttaa uusia toimintamalleja käytäntöön LAPE-akatemia avulla. LAPE-akatemia tarkoituksena on vahvistaa verkostoja ja kokonaisuuden hallintaa muuttuvassa toimintaympäristössä sekä vahvistaa yhteistä tahtotilaa muutoksen toteuttamiseksi. (LAPE-akatemia.) Nykyinen hallitus on myös luvannut LAPE-muutokselle jatkoaikaa vuoteen 2023 asti, joten muutos- ja kehittämistyö jatkuu Suomessa edelleen. (LAPE 2019).

2.3 Tehostetun perhetyön monimuotoisuus ja sisällöllinen epäselvyys

Perhetyön yhtenä haasteena on pitkään ollut sen käsitteellinen ja sisällöllinen epäselvyys. Heino, Berg ja Hurtig (2000) tekivät vuosituhannen alussa laajan selvityksen perhetyöstä. Selvitys sisältää kaikkiaan 48 erilaista kuvausta lastensuojelun perhetyöstä. Selvityksestä käy ilmi, että lastensuojelun perhetyöstä voidaan puhua niin ohjaavana perhetyönä, avoimuollollisena perhetyönä, avotyönä, toiminnallisena avotyönä, tehostettuna perhetyönä kuin perhetukityönäkin, eikä lista ole edes kattava. Perhetyön resursoinnissa ja organisoinnissa on suuria vaihteluita ja työskentely voi ajoittua lastensuojelun työprosessin eri vaiheisiin ennaltaehkäisevästä työstä jälkihuoltoon. (Heino, Berg ja Hurtig 2000, 10-12.)

Myllärniemi (2007, 82, 88-89.) kuitenkin toteaa lastensuojelun avoimuollon perhetyötä jäsentävässä tutkimuksessaan, että 2000-luvun alkupuolella lastensuojelun perhetyön rooli muuttui selkeästi korjaavaan työhön ennaltaehkäisevän työn sijaan. Lastensuojelun perhetyöllä pyritään vastaamaan perheiden erityiseen, lastensuojelullisen tuen tarpeeseen. Muutoksen taustalla oli uudistuneeseen lastensuojelulakiin tullut lastensuojelutarpeen selvitys, jonka vuoksi myös tarpeen perusteita ja asiakkuuden kriteereitä voitiin tuoda selvemmin esiin. Tämän myötä lastensuojelun perhetyö alkoi eriytymään erityispalveluksi, jonka tarve ja asiakkuus määrittyi lapsen hyvinvoinnissa näkyvien puutteiden ja kehityksellisten uhkien mukaan.

Myllärniemi jää kuitenkin pohtimaan kotipalvelun ja perhetyön välistä työnjakoa, palvelujärjestelmän kykyä vastata lapsiperheiden erilaisiin tuentarpeisiin, ennaltaehkäisevien palveluiden lisäämisen tarpeellisuutta peruspalveluihin sekä lastensuojelun perhetyön vahvistamista ja kehittämistä ammattikäytäntönä.

Heino (2008) teki vuosien 2004-2007 kehittämistyön tuloksena selvityksen lastensuojelun avo-
huollosta ja perhetyöstä. Heino toteaa, että perhetyötä on edelleen monenlaista. Jokainen kunta, työyhteisö, projekti tai tiimi voivat määrittää perhetyönsä oman toimintakontekstinsa, työnsä ja perustehtävänsä kautta. Perhetyön käsitteellä voidaan viitata niin paikkaan tai organisaatioon, joka perhetyötä tarjoaa (neuvolan perhetyö tai seurakunnan perhetyö) kuin työn kohteeseen (vauvaperhetyö, päihdeperhetyö). Toisaalta jakoa voidaan tehdä myös metodin (toiminnallinen perhetyö, intensiivinen perhetyö) tai pyrkimyksen (ehkäisevä perhetyö, tehostettu perhetyö, kuntouttava perhetyö) mukaan. (Heino 2008, 44.)

Kymmenen vuotta myöhemmin Alatalo, Lappi ja Petrelius (2017) toteavat kuitenkin edelleen, että lastensuojelulain mukaisen tehostettu perhetyö -käsitteen sisällöllisessä määrittelyssä on epäselvyyksiä ja sisältö tarvitsisi täsmällisempää määrittelyä. Myös valtakunnallisesti tehostetun perhetyön toimintatavat eroavat keskenään kuntien välillä. Palveluiden kirjavuus ja hajajaisuus vaikeuttavat perhetyön toteuttamistapojen ja sisällön sekä laadun jäsentämistä ja vertailua, vaikka palvelukentän kirjavuus ei olekaan automaattisesti merkki laadun puutteesta. Lisäksi se tuottaa asiakkaille haasteita ymmärtää, mitä tehostetulla perhetyöllä tarkoitetaan eikä lapsilla ja vanhemmilla ole mahdollisuutta saada palvelua yhdenvertaisesti. Tehostettua perhetyötä määrittävien käsitteiden selkiyttäminen, sisällön konkretisoiminen ja yhtenäistäminen ovat keskeisiä edellytyksiä laadun ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. (Alatalo, Lappi & Petrelius 2017, 17-19.)

2.4 Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä

Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä eli Keusote on tammikuussa 2019 toimintansa aloittanut kuntayhtymä, jonka jäsenkuntia ovat Hyvinkää, Järvenpää, Nurmijärvi, Tuusula, Mäntsälä ja Pornainen. Alueella asuu lähes 200 000 ihmistä. Keusoten alueella on tarkoitus kehittää alueellinen sote-malli, joka voidaan liittää Uudenmaan maakuntaan, (Keusote pähkinänkuoressa 2019.), mikäli maakuntauudistus lähivuosina toteutuu.

Keusote on laatinut palvelulupauksen vuodelle 2019, jonka mukaan kuntalaiset saavat laadukasta palvelua tarpeidensa mukaisesti. Lupaus tarkoittaa muun muassa sitä, että asiakkaille tarjotaan asiantuntevaa ja oikeantasosta palvelua silloin kun sitä tarvitaan. Palvelu perustuu asiakkaan kuuntelemiseen, hyvään luottamussuhteeseen ja osallisuuteen. Asiakkaan omia kykyjä hoitaa tilannettaan tuetaan ja hänelle tarjotut palvelut perustuvat yhdenmukaisiin menetelmiin yksilölliset tarpeet huomioiden. Kuntayhtymä lupautuu myös arvioimaan ja

kehittämään sote-palveluitaan jatkuvasti yhdessä alueen asukkaiden, jäsenkuntien ja sidosryhmien kanssa. (Palvelulupauksemme 2019.)

Tällä hetkellä lastensuojelun perhetyötä tehdään Keusoten jäsenkunnista Hyvinkäällä, Tuusulassa, Järvenpäässä ja Nurmijärvellä. Mäntsälässä ja Pornaisissa eli Mustijoen alueella on tälläkin hetkellä käytössä LAPE-muutoksessa esitelty lastensuojelun systeeminen toimintamalli. Se on toiminut siellä jo useamman vuoden ajan ja sitä tullaan edelleen jatkamaan, sillä kokemukset ovat olleet hyviä. (Kuntayhtymän valtuustokokous 2018.) Tämän vuoksi opinnäytetyössä ovat mukana Tuusula, Järvenpää, Hyvinkää ja Nurmijärvi.

Tehostetun perhetyön monimuotoisuus ja sisällöllinen epäselvyys antaa olettaa, että palvelun toteuttamistavat vaihtelevat myös Keusotessa. Keusoten tavoitteena on kuitenkin tuottaa yhdenvertaisia palveluita koko alueella, joten palveluja on tarpeen yhtenäistää ja muodostaa Keusote-tasoinen palvelukuvaus. Opinnäytetyön tarkoituksena on vastata tuohon tarpeeseen tehostetun perhetyön osalta ja tuottaa tehostetun perhetyön esimiehille tietoa palvelun nykytilasta. Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on perehtyä tehostettuun perhetyöhön eri jäsenkunnissa. Tavoitteeksi muodostuikin selvittää Keusoten jäsenkunnissa tehtävää tehostettua perhetyötä perhetyöntekijöiden näkökulmasta ja tuoda näkyväksi kuntien välisiä eroja. Vaikka opinnäytetyöni tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä, eikä niiden avulla voida jäsentää tehostettua perhetyötä laajemmassa kontekstissa, antaa se paikallisella tasolla yhden ratkaisun sisällöllisten erojen vähentämiseen ja palvelun kehittämiseen yhdenvertaisemmaksi.

3 Tehostettu perhetyö suomalaisessa palvelujärjestelmässä

Tässä luvussa käsittelen tehostettua perhetyötä lain, kirjallisuuden, tutkimusten ja erilaisten mallinnusten ja suositusten pohjalta. Aluksi tarkastelen tehostettua perhetyötä lainsäädännön näkökulmasta. Tämän jälkeen kerron lastensuojelun asiakkuuden rakentumisesta ja lapsen tuen tarpeiden arvioimisesta perhetyön toteuttamiseksi. Sen jälkeen tarkastelen tehostetun perhetyön tavoitteellisuutta ja työn toteuttamista perheen arjessa lapsen hyvän elämän toteutumiseksi sekä muutostyöskentelyn onnistumisen edellytyksiä. Luku päättyy perhetyön dokumentoinnin tarkastelemiseen perhetyön prosessissa.

3.1 Tehostettu perhetyö lainsäädännössä

Suomen perustuslain (731/1999, 2:19) mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Myös laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, 1:1, 1:2, 1:4.) korostaa lapsen oikeutta saada hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapsen tulee saada osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä sekä hänen itsenäistymistään ja kasvamistaan vastuullisuuteen tulee tukea. Lisäksi lapsella on oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempiinsa. Laki korostaa

myös huoltajien velvollisuutta turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi sekä oikeutta päättää lapsen asioista.

Toisaalta julkisen vallan tehtävänä on turvata riittävät sosiaali- ja terveystalvet sekä tuettava perheiden ja lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia huolehtia lapsen yksilöllisestä kasvusta ja hyvinvoinnista (Suomen perustuslaki 731/1999, 2:19). Tämän lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa jokaisen lapsen oikeutta erityiseen huolenpitoon ja apuun, sekä tarvittavaan suojeluun (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Ajattelen, että niin perustuslaki, laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta kuin lastenoikeuksien sopimuskin antavat pohjan lastensuojelulle ja siten myös tehostetun perhetyön toteuttamiselle.

Nykyisen, vuonna 2007 laaditun ja myöhemmin täydennetyt lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laki korostaa lapsen vanhempien ensisijaista velvollisuutta ja oikeutta päättää lapsen hyvinvointiin ja kasvatukseen liittyvistä asioista. Tarvittaessa perhe on ohjattava lastensuojelun piiriin. Lähtökohtaisesti viranomaisen on siis pyrittävä kaikkiin tavoin tukemaan ja edesauttamaan vanhempia toteuttamaan yhteiskunnan heille asettamaa kasvatustehtävää myös silloin, kun perhe saa lastensuojelulain mukaisia palveluja ja puututaan perheen yksityisyyteen. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan silloin, kun lapsella on lastensuojelun asiakkuus, lapsi sijoitetaan kiireellisesti tai hänet otetaan huostaan. Myös sijaishuolto ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutettaessa laaditaan asiakassuunnitelma ja järjestetään suunnitelman mukaisia avohuollon tukitoimia. (Mitä on lastensuojelu?; lastensuojelulaki 417/2007, 1:1-1:4.)

Perhetyön kannalta vuoden 2007 lastensuojelulaki on historiallisesti merkittävä. Silloin perhetyö mainittiin ensimmäistä kertaa laissa lastensuojelun tukitoimena ja siten sitä oli tarjottava. Perhetyön lisääminen avohuollon tukitoimiin vaikutti myös perhetyön eri muotojen kehittymiseen. Se eriytti perhetyön entistä vahvemmin lastensuojelun asiakkaille kuuluvana palveluna ja teki eroa ennaltaehkäisevään perhetyöhön. (Järvinen ym. 2012, 52.) Heinon (2008, 62.) tekemän selvityksen mukaan lastensuojelulain mukaisella perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelukontekstissa tapahtuvaa lapsilähtöistä, perhettä tukevaa, tavoitteellista ja suunnitelmallista työtä, joka kohdistuu sekä perheenjäseniin yksilöinä että koko perheeseen. Työ on intensiivistä, moniammatillista ja monimuotoista. Työtä tehdään perheen kotona sekä lapsen arki- ja kasvuympäristössä. Työskentely perustuu havaittuun tarpeeseen ja sen etenemistä arvioidaan säännöllisesti yhdessä asiakkaan kanssa. Perhetyön rinnalle tuodaan tarvittaessa muita palveluita siten, että ne muodostavat tarvetta vastaavan kokonaisuuden. Perhetyön päättymisen jälkeen huolehditaan myös lapsen ja perheenjäsenten tarvitsemista jatkotuista ja palveluista.

Vuonna 2014 Suomessa kuitenkin uudistettiin sosiaalihuoltolakia, jolloin perhetyö kirjattiin sosiaalihuoltolain (1301/2014 3:14) mukaiseksi palveluksi. Uudella sosiaalihuoltolaille haluttiin vahvistaa kaikkien perheiden mahdollisuutta saada perhetyötä ennalta ehkäisevänä palveluna. Erona on se, että lastensuojelun asiakkailta olisi edelleen mahdollisuus saada lastensuojelulain mukaisia palveluita sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden lisäksi. Tämän vuoksi tuli tarpeelliseksi uudistaa myös lastensuojelulakia. Lastensuojelulain mukainen perhetyö säilytettiin edelleen avohuollon tukitoimena, mutta nimettiin tehostetuksi perhetyöksi. Uudistuksessa lastensuojelu sijoittui entistä vahvemmin peruspalveluiden rinnalle eikä estämään sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden saamista. (HE 164/2014.)

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia perheen tukemiseksi, ellei lapsen etu muuta vaadi. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä vahvistaa lapsen kasvatuksesta vastuussa olevien henkilöiden kasvatuskäytäntöä ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimina lapselle ja perheelle on järjestettävä tehostetun perhetyön lisäksi tukea ongelmatilanteen selvittämiseksi, perhekuntoutusta ja lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja. Lapselle on myös järjestettävä taloudellista ja muuta tukea muun muassa koulunkäyntiin, harrastuksiin, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Näiden rinnalle voidaan tuoda myös muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1:3, 7:34, 7:36.)

Lastensuojelulaissa tehostetulla perhetyöllä tarkoitetaan perheen kriisitilanteessa tarjottavaa intensiivistä tukea, johon sisältyy vahvasti myös kontrolli. Perhe voidaan velvoittaa ottamaan vastaan tehostettua perhetyötä. Tehostettua perhetyötä tarjotaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän aloitteesta vapaaehtoisena, mutta vaihtoehtoisena palveluna esimerkiksi kiireelliselle sijoitukselle. Usein tehostetulla perhetyöllä pyritäänkin ehkäisemään lapsen huostaanotto. Tarpeen mukaan tehostetun perhetyön rinnalla voidaan tarjota lisäksi muita avohuollon palveluita ja tarvittaessa tukea tulee olla tarjolla ympärivuorokautisesti. Tehostettua perhetyötä käytetään myös lapsen kotiutumisen tueksi. (HE 164/2014.)

Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on lapsen edun toteutuminen. Lastensuojelulaissa (417/2007, 1:4) korostetaan, että lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri vaihtoehdot turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärrystä, hellyyttä ja huolenpitoa sekä turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden. Samoin tulee myös huomioida, miten vaihtoehdot turvaavat lapselle mahdollisuuden osallistumiseen ja omiin asioihinsa vaikuttamiseen, kasvamisen vastuullisuuteen ja itsenäisyyteen sekä lapsen kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen ja toiveitaan vastaavan koulutuksen. Kaikki lastensuojelun toimenpiteet on toteutettava niin, että ne tuottavat mahdollisimman hyvän lopputuloksen lapsen kannalta (Lastensuojelun arvot ja periaatteet). Pohjolainen

(2019, 97.) toteaa, että lastensuojelun perhetyötä voidaan pitää yhteiskunnallisena hyveenä, jonka tavoitteena on mahdollistaa perheen hyvä arki ja painottaa lapsen etua. Perhetyön lähtökohtana on lapsen edun toteutuminen, vaikka se joskus vaatisikin lapsen sijoittamisen kodin ulkopuolelle.

3.2 Asiakkaaksi tulo ja lapsen tilanteen ja tuen tarpeen arviointi

Lapsen kiireellisen avun tarve on arvioitava välittömästi asian vireille tulon jälkeen tai kun lastensuojelun työntekijä on saanut tietää suojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Jos lapsen tilanteessa ei ole tarvetta kiireellisille toimenpiteille, tehdään palvelutarpeen arviointi. Palvelutarpeen arviointi on aloitettava 7 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta. Sosiaalityöntekijä arvioi lapsen kasvuolosuhteita ja huoltajien (tai muiden lapsesta vastuussa olevien) mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 5:26.) Lapsen tilanteen arviointi sijoittuukin useimmiten lastensuojelun asiakkuuden alkuun, mutta arviointia tehdään myös silloin, kun tehdään päätöksiä palveluihin ohjaamisesta, tuen, rajoitusten tai muiden toimenpiteiden aloittamisesta, jatkamisesta tai lopettamisesta (Heinonen 2016, 3).

Petrelius, Tulensalo, Jaakola & Hietämäki (2016) ovat koonneet laadukasta lapsen tilanteen ja tuen tarpeen arviointia käsittelevän julkaisun LAPE-muutoksen yhteydessä. Julkaisuun on koottu tutkimuksissa ja lastensuojelun kehittämistyössä rakentunutta tietoa laadukkaasti arvioinnin toteuttamiseksi. He pohtivat lapsen tilanteen ja tuen tarpeiden arviointia keskeisenä osana kaikkea lastensuojelun asiakastyötä. Arviointi on lastensuojelun sosiaalityön keskeinen tehtävä, jolla pyritään ymmärtämään sitä, millainen lapsen elämäntilanne kokonaisuudessaan ja lapsen kokemana on. Toisaalta mietitään myös sitä, millaista tukea lapsi ja hänen perheensä tarvitsee. Arviointiprosessi etenee kunkin lapsen tilanteen mukaisesti ja vain siinä laajuudessa kuin on tarpeen. Arviointi ei ole mekaanista yleisten tarkistuslistojen läpikäymistä ja lomakkeiden täyttämistä, vaan tuottaa tietoa lapsen erityisestä tilanteesta. Arvioinniksi ei siis riitä vain arvio siitä, tarvitseeko lapsi lastensuojelun palveluita vai ei. Arviointityöskentelyyn sisältyvä pohdinta auttaa lasta ja hänen läheisiään pohtimaan ja ymmärtämään omaa tilannettaan, ratkaisemaan ongelmia ja asettamaan perheen hyvinvointia koskevia tavoitteita. Näin arviointi jo itsessään auttaa perhettä riippumatta siitä, johtaako se asiakkuuteen ja palveluiden tarjoamiseen vai ei. (Petrelius ym. 2016, 5-7, 21-22.)

Lastensuojelun asiakkuuteen päädytään, mikäli palvelutarpeen arvioinnin perusteella näyttää siltä, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijän tulee arvioida, tarvitseeko lapsi nimenomaan lastensuojelulain mukaisia palveluja vai riittävätkö sosiaalihuollon palvelut. Asiakkuus alkaa myös, mikäli lastensuojelulain mukaisia palveluita annetaan ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista tai ryhdytään

kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Lastensuojelulaki 730/2007 5:27; Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen.)

Lastensuojelun perhetyön tarvetta arvioitaessa voidaan käyttää samoja kriteereitä kuin lastensuojeluntarvetta arvioitaessa. Keskeisimpiä lähtökohtia arviointiin ovat perheen ongelmien pahenemisen ehkäiseminen, lapsen tarpeet vaarantavien riskitekijöiden olemassaolo ja avoimuuden tuki. (Myllärniemi 2007, 10.) Joskus on kuitenkin tilanteita, jolloin perhetyö alkaa jo samaan aikaan kun perheessä tehdään vielä lastensuojelutarpeen arviointia. Erityisesti lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa, kun perhetyöltä odotetaan asiakkaan tilanteen arvioimista, perhetyöhön liittyy vahvasti tuen tarpeen selvittäminen. Näin ollen osa sosiaalityöntekijän selvitystehtävästä siirtyy perhetyön vastuulle. (Heino 2008, 44, 46.) Myös Järvinen ym. (2012, 82, 84.) kirjoittavat, että perhetyön avulla saadaan tärkeää tietoa perheen arjesta ja lasten hyvinvoinnista lastensuojelun arviointia varten. Tilanteissa, joihin sisältyy sijoituksen tai huostaanoton uhka, perhetyön tehtävänä on tuoda näkyväksi se, että perhettä ei voida enää auttaa avoimuuden tukitoimilla. Tällainenkin selvittelytyö on merkityksellistä, sillä sen avulla voidaan tehdä jatkosuunnitelmia siitä, miten edetään. Toisaalta selvittelytyöllä voidaan saada myös vahvistusta perheen itsenäisestä pärjäämisestä. Suunnitelmallinen edistymisen arviointi on osa tätä työtä.

Petrelus ym. (2016, 7-11.) jakavat lapsen tilanteen ja tuen tarpeen arvioinnin laadun osatekijät kolmeen elementtiin. Ensimmäinen keskeinen osatekijä on lapsikeskeinen työskentelyote. Lapsikeskeisyydessä korostuu työskentely suoraan lapsen kanssa, joka konkretisoituu lapsen tapaamisessa tai lapsen kohtaamisessa osana muuta työskentelyä. Lapsen tapaaminen ei ole vain yksittäinen tapahtuma vaan edellyttää asiakassuhteen luomista lapseen niin, että tapaamisista muodostuu selkeä jatkumo, lapsen osallisuus toteutuu ja tapaamisessa sovelletaan erityisesti lapsen kohtaamiseen sopivia välineitä. Lapsikeskeisyydessä lapsen tapaamisen, lapsen tiedon ja lasta koskevan tiedon kokoamisen sekä siitä tehdyn tulkinnan tarkoituksena on muodostaa ymmärrys lapsen elämäntilanteesta ja auttamisen keinoista sekä suojelemisesta. Yhdessä reflektoidulla lapsella säilyy ymmärrys omasta ja perheen tilanteesta sekä työskentelyn tavoitteista. Hyvään arviointiprosessiin kuuluu myös luottamuksen rakentaminen ja ylläpitäminen vanhempiin ja lapseen koko prosessin ajan. Se voidaan saavuttaa huolellisella ja ymmärtämään pyrkivällä kuuntelemisella, kunnioittavalla kohtaamisella ja avoimuudella. Myös pelkojen lieventäminen, perheen mukana pitäminen koko prosessin ajan sekä myönteisten asioiden korostaminen ovat tärkeitä. Lapsikeskeisyyden myötä toimijoille rakentuu todellinen käsitys lapsen kokemasta arjesta sekä lapsen elämäntilanteen kokonaisuudesta lapsen itsensä kertomana. Tätä tietoa ammattilaisten tulee välittää vanhemmille ja ottaa vanhempien kanssa tehtävän työn lähtökohdaksi.

Toinen keskeinen laadun osatekijä on lasta koskevan tiedon rakentaminen kokonaisvaltaisesti ja monitoimijaisesti. Tällä tarkoitetaan tiedon keräämistä, jakamista, prosessointia,

pohdintaa ja päättelyä lapsen elämän ja tilanteen tuntevien eri toimijoiden kanssa. Moniammatillisen viranomaisverkoston lisäksi tiedon muodostamisessa tulisi käyttää lapsen itsensä ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten antamaa tietoa. Lapsen tulee pysyä tiedon tuottamisen keskiössä, kertomassa omasta elämästään ja määrittelemässä omaan elämään liittyviä huolia, ongelmia ja vahvuuksia sekä miettimässä niihin ratkaisuja. Näin lapsi ei jää aikuisten arvioinnin kohteeksi. Onnistuneen monitoimijaisen yhteistyön seurauksena kaikkien ymmärrys tarkasteltavasta asiasta syvenee ja avaa dialogia toimijoiden välille. Lisäksi moniammatillisuus ja tietojenvaihto ovat keskeinen keino tunnistaa ja estää nykyistä tehokkaammin lapsen kehitystä vaarantavia riskejä, kuten pahoinpitelyjä. (Petrelus ym. 2016, 7, 12-14.)

Kolmas keskeinen laadun osatekijä muodostuu työyhteisön ja organisaation tuesta ja sitoutumisesta laadukkaaseen arviointiin sekä arviointityöskentelyn yhteisestä ammatillisesta reflektoinnista. Lastensuojelutyön muuttuminen yhä vaativammaksi, asiakasmäärien kasvu sekä organisatorinen paine ovat vuosien aikana muokanneet lastensuojelun ammattilaisilta vaadittavaa asiantuntijuutta. Lapsen tilanteen ja tuen tarpeen arviointi vaativat vahvaa osaamista ja tietoon perustuvaa asiantuntijuutta, jota voidaan vahvistaa reflektiivisten käytäntöjen avulla. Työntekijät voivat yhdessä tarkastella ja kehittää omaa työtään ja luoda uudenlaisia käytännön toimintatapoja. Lapsen tilanteen laadukas arviointi vaatii myös organisaatiolta laadukasta työtä tukevat puitteet johtamisen, resurssoinnin ja työn organisoinnin myötä. Laadukkaan arvioinnin edellytykset voivat täytyä vain, mikäli taloudellisista resursseista vastaavien päätöksentekijöiden ja työtä organisoivien johtajien valinnat tukevat sen syntymistä. (Petrelus ym. 2016, 7, 19-20.)

3.3 Tavoitteellinen tehostettu perhetyö perheen tukena

Tehostetun perhetyön tekemistä ohjaavat perhetyölle asetetut tavoitteet. Työtä tehdään usein perheen kotona, jotta nähdään, miten perheen arki näyttäytyy lapsen näkökulmasta ja perhettä voidaan tukea arjen toiminnassa. Avaan tässä luvussa tehostetun perhetyön tavoitteellisuutta ja perheen arjessa tehtävää työtä lapsen hyvän elämän toteutumiseksi.

3.3.1 Tavoitteellisuus tehostetussa perhetyössä

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tehdään asiakassuunnitelma, johon kirjataan muun muassa ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve sekä tuen tarpeeseen tarkoitettut palvelut, esimerkiksi tehostettu perhetyö. Asiakassuunnitelmaan merkitään myös asianosaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelman tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja se on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 6:30.) Asiakassuunnitelma sisältää myös tehostetun perhetyön tavoitteet, jotka laaditaan yhdessä sosiaalityöntekijän ja perheen kanssa (Järvinen ym. 2012, 82). Perhetyöstä tehdään myös erillinen perhetyön suunnitelma, mikä toimii perhetyöntekijän työvälineenä ja ohjaa perheen kanssa

tehtävää työtä. Perhetyön suunnitelman tekee perhetyöntekijä yhdessä asiakkaan kanssa. (Häkälä, Hänninen, Miettinen, Röppänen & Viinikainen 2011, 41).

Usein perhetyön tavoitteet liittyvät kodin olosuhteiden muuttumiseen, lapsen tukemiseen ja vanhemmuuden ohjaamiseen (Järvinen ym. 2012, 82). Tavoitteena voi myös olla perheen vuorovaikutuksen tukeminen, toimintakyvyn vahvistaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja sosiaalisten verkostojen laajentaminen (Rönkkö & Rytönen 2010, 40-41). Toisaalta perhetyön keskeisempänä tavoitteena voi olla sijoituksen ehkäiseminen ja huostaanoton välttäminen. Usein ne ovat kuitenkin niin itsestään selviä, että niitä ei erikseen määritellä tavoitteeksi. (Hurtig 2003, 27.)

Myös Pohjolainen (2019, 96-97, 133.) kirjoittaa, että yhteiskeskustelussa sosiaalityöntekijän, perheen ja perhetyöntekijöiden kanssa voidaan rakentaa yhteistä näkemystä perhetyön tarkoituksesta ja tavoitteista. Hyvässä perhetyössä perhetyölle asetetaan konkreettiset tavoitteet, joiden saavuttamisen jälkeen perhetyö voidaan lopettaa. Perhetyön suunnitelmaan kirjatut tavoitteet perustuvat asiakkaan elämäntilanteesta nouseviin muutostarpeisiin. Joskus suunnitelmaan kirjatut tavoitteet ovat varsin yleisluonteisia, joten konkreettiset lähitavoitteet tukevat perhetyöntekijöiden työskentelyä. Toisaalta perhetyöntekijöillä tavoitteet liittyvät lapsen edun toteutumiseen, kun taas vanhemmilla tavoitteet liittyvät perheen elämäntilanteeseen. Tavoitteita laadittaessa on ratkaistava miten eri toimijat muodostavat tavoitteista yhteisymmärryksen.

3.3.2 Arkilähtöistä tehostettua perhetyötä perheen kodissa

Pohjolaisen tänä vuonna (2019) valmistunut väitöskirja lastensuojelun avohuollon perhetyöstä käsittelee vanhempien ja perhetyöntekijöiden kokemuksia perhetyöstä sekä yksityiskodista perhetyön toteuttamisen paikkana. Aineisto koostuu kahdeksan perhetyöntekijän ja kuuden eri perheen kahdeksan vanhemman yksilohaastatteluista. Pohjolainen (2019, 99) toteaa, että tehostettua perhetyötä tehdään usein perheen kotona, sillä se on luonnollinen paikka nähdä perheiden arkielämää. Hurtig (2003, 118.) puolestaan kirjoittaa, että kotikäynti on yleisesti tavoiteltava arvo ja lastensuojelun ideologian ydin. Kutsu kotiin on positiivinen viesti perheen ja ammattilaisten välisen yhteistyön käynnistymiselle ja vähentää asiakkaan ja perhetyöntekijän välistä hierarkiaa.

Hovi-Pulsan (2011) liseniaatintutkimus arkilähtöisestä perhetyöstä rakentaa arkilähtöisyyden ja arjen käsitteitä lastensuojelun perhetyössä. Hovi-Pulsa toteaa, että perhetyön asiakasperheissä arjen struktuuri saattaa olla puutteellinen, joten perhetyötä tehdään arjen säännöllisyyden palauttamiseksi. Arkilähtöisessä perhetyössä asiakkaiden arjen todellisuus otetaan työskentelyn keskeiseksi lähtökohdaksi. Arkilähtöinen perhetyö voidaan jakaa vaiheisiin: arjen avaaminen eli tilanteen kartoittaminen, haitallisen arjen kukistaminen, uusien toimintamallien herättely, sujuvan ja turvallisen arjen vahvistaminen sekä identiteetin, osallisuuden ja

elämismaailman vahvistaminen. Onnistuminen vaatii muun muassa yhteistä tulkintaa, elämismaailman kokonaisuuden hahmottamista ja lähiympäristön huomioimista. (Hovi-Pulsa 2011, 85-86, 87, 98-99.)

Kotona tehtävä työ painottuu usein perheen ohjaamiseen. Perhettä pyritään ohjaamaan kuuntelemalla ja keskustelemalla perheen kanssa ja välttämään puolesta tekemistä. Ohjauksen keskeisenä periaatteena on voimavaraistava ja osallistava työorientaatio. Työntekijät tekevät arkielämään kuuluvia asioita yhdessä perheen lasten ja vanhempien kanssa ja mallintavat sitä kautta arjen toimintaa ja päivärytmin toteuttamista. Muutokseen ohjaamisessa perhettä voidaan herätellä ajattelemaan asioita eri näkökulmista ja refleктоimaan omaa toimintaa. Tarvittaessa voidaan puuttua lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen tai tuoda esille toiminnan yhteys lastensuojeluun. Ohjauksessa korostuu positiivisen palautteen antaminen vanhempien ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi ja vahvuuksien löytämiseksi. (Pohjolainen 2019, 27, 99.)

Perhetyötä voidaan tehdä joko parityönä tai yksin. Työparityöskentelyllä tarkoitetaan sitä, että perheen kotona käy kaksi perhetyöntekijää yhdessä, vaikka toisinaan lasta tai nuorta saatetaan tavata myös yksin. Työn suunnittelu, seuranta ja arviointi toteutetaan kuitenkin yhdessä. Työparina tehtävän työn vahvuutena on mahdollisuus suunnitella ja purkaa kotikäyn- tejä toisen työntekijän kanssa. Se myös tukee työssäjaksamista varsinkin silloin, kun työskentely on intensiivistä. Perheen ja työntekijän oikeusturvan kannalta on myös parempi, jos on kaksi silmä- ja korvaparia näkemässä ja kuulemassa mitä tapahtuu. Lastensuojelussa tulee usein eteen konfliktitilanteita, erilaisia tulkintoja ja väärinymmärryksiä työntekijöiden ja asiakkaiden välille. Toisaalta työn laatu paranee, kun arviota asiakkaan tilanteesta on tekemässä kaksi erilaisista ammatillista taustoista tulevaa työntekijää, jotka refleктоivat koettuja tilanteita. Lapset tulevat myös monelta kannalta arvioiduiksi ja auttamiskeinot monipuolistuvat. Kahta työntekijää tarvitaan myös silloin, jos perheessä on paljon lapsia, jotta kaikkien kuuleminen ja huomioiminen mahdollistuu. Yksin tekemistä voidaan perustella lähinnä silloin, jos työskennellään ennaltaehkäisevästi tai perhetyön tavoitteena on ensisijaisesti esimerkiksi nuoren sosiaalisen elämän tukeminen. (Heino 2008, 52-53.)

Kotona tapahtuva työ vaatii määrätietoisuutta kotikäyntiä varten tehdyn suunnitelman toteuttamiseen, selkeää rakennetta sekä lastensuojelullista näkökulmaa, jotta käynnit eivät jää arkipäiväiseksi jutusteluksi. Toisaalta ammattilaisten ja perheen omat näkemykset tilanteesta voivat olla ristiriidassa keskenään. Siitäkin huolimatta kotiin sijoittuvalla työllä on etunsa, jota muuten ei tavoiteta. (Hurtig 2003, 124-127.) Kotiin tehtävä työ edellyttää myös perheen yksityisyyden kunnioittamista ja hienotunteisuutta. Perhe usein määrittelee sen, millaiset rajat kotona olemiselle asetetaan ja missä tilassa kodissa ollaan. (Pohjolainen 2019, 108-109.)

3.3.3 Lapsen hyvän elämän toteutuminen

Tehostetun perhetyön tavoitteiden laadintaan sisältyy aina myös käsitys lapsen hyvästä elämästä, joka voi poiketa työntekijöiden ja vanhempien välillä ja varsinkin eri kulttuureista tulevien välillä. Näin ollen lapsikäsityksen ja lasten oikeuksien tulee ohjata tavoitteiden asettelua. (Pohjolainen 2019, 133.) Lapsikäsityksellä tarkoitetaan yhteistä tapaa käsittää lapsi ja lapsuus. Suomessa ei kuitenkaan ole tällä hetkellä yhteisesti luotua lapsikäsitystä, joskin LAPE-muutoksen yhteydessä sitä on pyritty luomaan, sillä yhteinen lapsikäsitys ohjaa eri alojen ammattilaisten toimintaa ja yhteistyötä perheiden kanssa sekä lapsilähtöisen palvelujärjestelmän luomista. Jokaisen työntekijän tapaan kohdata lapsi vaikuttavat kuitenkin omat henkilökohtaiset arvot ja oletukset sekä koulutus ja työtä ohjaavat periaatteet. Lastensuojelun lapsikäsityksessä korostuu lapsen oikeudet ja etu, sekä lapsen aktiivinen osallistuminen häntä koskevissa asioissa. Lapsen oikeuksien sopimuksessa lapsuutta arvostetaan tärkeänä elämänvaiheena ja lapsi nähdään itsenäisenä ja aktiivisena toimijana omassa elämässään. (Pulkkinen 2018, 5, 22.)

Lastensuojelun laatusuosituksessa todetaan, että hyvää lapsuutta voi tarkastella lapsen sisäisinä kasvu- ja kehitysproesseina sekä vuorovaikutuksena ympäristön kanssa. Lapsen tärkein kehitysyhteisö on perhe, suku ja muut läheiset ja lapsen kasvaessa myös päiväkotia, koulu ja harrastukset. Näissä yhteisöissä lapsi kasvaa ja kehittyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Varhaislapsuuden puutteellinen vuorovaikutus, kaltoinkohtelu tai muut haasteet vaikuttavat pitkälle lapsen elämään. Suomessa jokaiselle lapselle on kuitenkin pyritty antamaan mahdollisuus hyvään lapsuuteen tukemalla lapsia ja vanhempia yksilöllisten tarpeiden mukaan. Hyvän kasvatuksen nähdään toteutuvan sitoutumisen, osaamisen ja jaksamisen kautta ja yhdenkin näistä puuttuessa tai vaarantuessa lapsi ei saa sitä tukea, jota hän omassa kehitysyhteisössään tarvitsisi. Hyvän lapsuuden varmistaminen vaatii siten ammattilaiselta kykyä tunnistaa, mitä vanhempi tarvitsee kasvatustehtävänsä suorittamiseen. Lapsen hyvän elämän toteutuminen nähdään investointina elinikäiseen hyvinvointiin. (Toimiva lastensuojelu 2013, 28-30.)

Hurtig (2003) kuitenkin tutki väitöskirjassaan lapsen paikan rakentumista lastensuojelun perhetyössä. Aineisto koostuu 44 perhetyömuodon kuvauksesta sekä perhetyön ja perhekuntoutuksen asiakastyön havainnoinnista. Tutkimustuloksista ilmenee, että lapset jäävät auttamistyössä usein vanhempien varjoon. Hurtig puhuu tiheän auttamisen mallista, jossa oletetaan, että lasten ongelmat ja avuntarpeet ovat yhteydessä perheeseen ja vanhempiin. Tällöin lapsia autetaan parhaiten auttamalla vanhempia. Vanhempien saaman avun ajatellaan tuovan muutoksia perheen arkeen, jonka myötä apu tiheä lapsille. Toisaalta oletetaan, että vanhempien hyötyessä lapsikin hyötyy. Joskus näin onkin, mutta perhetyön tulisi kuitenkin kohdata lapsi ja kyetä arvioimaan tilanteita lasten näkökulmasta. Lastensuojelun on tarkoitus valvoa lasten oikeuksia, jota ei voida toteuttaa pelkästään vanhempien kautta. (Hurtig 2003, 37-40, 81-82, 182.)

Myllärniemi (2007, 24-28.) kirjoittaa, että lastensuojelun perhetyön ammattikäytännöt ja orientaatiot rakentuvat useammasta toimintakehyksestä, jotka jäsentävät perhetyöntekijöiden tekemää työtä. Hän jakaa perhetyön kehysorientaatiot neljään - perhekehukseen, vanhemmuustyön kehukseen, lapsen yksilöivän kehukseen sekä lapsen suojelun orientaatioon. Hän toteaa, että vaikka perhekehys näyttäytyy työskentelyn yhteisenä tekijänä, vaihtelee työskentelyn näkökulma ja painopiste lapsen ja vanhemman välillä perheen tilanteen mukaan. Tavallisin työskentelyn painopiste on vanhemmuudessa, jota tukemalla voidaan auttaa myös lasta. Toisaalta perhetyössä halutaan kohdata lapset erityisine tarpeineen ja kehitysvaiheineen. Lapsen yksilöivä kehys painottuu kuitenkin usein nuorten kanssa työskentelyyn tai tilanteisiin, joissa vanhemman ongelmaan puuttuminen nähdään perhetyön keinoin haasteelliseksi. Tällöin lapsen yksilöllinen kohtaaminen ja auttaminen sekä luottamuksen rakentaminen on keskeinen tavoite perhetyön toiminnalle. Toisaalta perhetyöntekijöillä on mahdollisuus kuulla lasta ja perehtyä lapsen arkeen ja elämänpäiiriin. Lapselta saadun tiedon uskotaan vaikuttavan vanhempien toimintaan ja antavan pohjan vanhempien kanssa työskentelylle ja vanhemmuuden työstämiselle.

Tehostetun perhetyön keskeisenä tehtävänä on tuottaa tietoa siitä, millaisena perheen arki näyttää ja miten lastensuojelulliset huolet ja ongelmat näkyvät arjen toiminnassa. Tieto vanhemman päihdeongelmasta ei tuo ymmärrystä siitä, miten se konkreettisesti ilmenee, näkyy arjessa ja vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. (Myllärniemi 2007, 33-34.) Perhetyöntekijät oppivat tuntemaan perheenjäsenet toimimalla heidän arjessaan. Näin ollen heillä on myös paljon arviointitietoa arjen sujumisesta, jota voidaan hyödyntää perhetyön tarpeellisuutta arvioitaessa. Perhetyön vastaanottaminen on vapaaehtoista ja se voidaan perheen toiveesta päättää, ellei lapsen edun toteutuminen edellytä työskentelyn jatkamista. Perhetyön päättämisen edellytyksenä on arjen sujuminen ja siihen saadaan varmuus kokeilemalla perheen itsenäistä selviytymistä. Arjen sujumisella tarkoitetaan selvää vuorokausirytmää, säännöllisiä ruoka- ja nukkumanmenoajkoja sekä riittävää siisteyttä, säännöllistä koulunkäyntiä, läksyjen tekemistä ja vuorovaikutusta perheenjäsenten kesken. Lapsella tulee olla myös oma fyysinen ja psyykinen tilansa, jossa hän voi olla lapsi oman kehitystasonsa mukaisesti. Toisaalta arki on riittävän hyvää lapselle silloin, kun vanhemmat voivat tuntea iloa lapsistaan ja kykenevät antamaan turvaa ja lämpöä. (Pohjolainen 2019, 97-98.)

3.4 Muutostyöskentelyn onnistumisen edellytyksiä

Perhetyön työskentelyyn liittyy olennaisesti muutostyö, sillä pitäähän perheen tilanteessa tapahtua jonkinlainen muutos, jotta lastensuojelun tarve poistuu. Muutostyöskentelyn käynnistyminen on hidasta, jos vanhemmat vastustavat perhetyön tekemistä ja kokevat perhetyön pakolliseksi. Muutostyö vaatii aikaa erityisesti niissä perheissä, joissa lastensuojelun asiakkuus on ylisukupolvinen jatkumo. (Pohjolainen 2019, 98.)

Perhetyön yhtenä onnistumisen edellytyksenä voidaan pitää sitä, että vanhemmilla on kyky ja halu ottaa vastaan perhetyötä. Vanhemman halu muuttaa elämäntilannettaan vaatii sen, että hän kykenee tunnistamaan ja näkemään muutostarpeita. Tässä perhetyö voi auttaa vanhempaa. (Myllärniemi 2007, 30, 36.) Asiakkaan tulee tietää selkeästi mitä muutoksia odotetaan, mitä heiltä vaaditaan ja miten heitä arvioidaan. Huostaanoton riskit on nostettava yhteiseen keskusteluun ja annettava perheelle mahdollisuus kohentaa tilannettaan ja sitä kautta välttää lapsen huostaanotto ja sijoitus. (Järvinen ym. 2012, 82.) Avun vastaanottaminen on aina vanhemman vastuulla. Työntekijän on ymmärrettävä oma rajallisuutensa ja hyväksyttävä se, että kaikkia perheitä ei voi auttaa saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Joskus perheen vastentahtoisuus ja huostaanoton pelko saattavat vaikeuttaa työskentelyä jopa niin, että vanhempi ei anna työntekijän tavata lasta. Vanhempien sitoutumista ja tavoitteiden saavuttamista lisää tieto lastensuojelun tarkoituksesta ja perusteluista sekä yhteisistä tavoitteista. (Pohjolainen 2019, 98, 103-104, 117-118.)

Muutostyö on mahdollista vasta kun perhe on motivoitunut työskentelyyn. Joskus motivaatorina toimii huostaanoton mahdollisuus, toisinaan sekään ei vaikuta sitoutumiseen. (Pohjolainen 2019, 98, 102.) Toisaalta työskentely on aina interventio perheen yksityisyyteen ja siihen sisältyy myös kontrolli. Tehostettuun perhetyöhön liittyvä tuki ja kontrolli saattavat pelottaa, ahdistaa ja turhauttaa asiakasta etenkin, jos perheen motivaatio perhetyöhön ja yhteistyöhön on jo muutenkin vähäinen. Silloin perhettä on tarpeen motivoida ja suostutella työskentelyyn. Monesti suostuttelun, motivoinnin ja velvoittamisen raja on varsin häilyvä. (Järvinen ym. 2012, 82.)

Tuloksellisen perhetyön edellytyksenä ja perhetyön onnistumisen lähtökohtana on myös molempipuolisen luottamussuhteen syntyminen työntekijän ja vanhemman välille. Luottamuksen syntyminen vie oman aikansa, johon pitäisi kiinnittää huomiota varsinkin työskentelyn alkuvaiheessa ja huolehtia työntekijän pysyvyydestä. Joskus luottamuksellisen suhteen rakentuminen vie useita kuukausia ja toisinaan muutaman viikon. Luottamuksen syntymisen jälkeen on mahdollista käsitellä perheenjäsenten kanssa vaikeita asioita ja tehdä muutostyötä. Aloitamisvaihe onkin hyvin tärkeä myös perhetyön jatkumisen kannalta. Luottamuksen rakentamiseksi vanhemmat tarvitsevat tunteen siitä, että työntekijän tehtävänä on auttaa ja tukea perheenjäseniä eikä perheen asioita viedä eteenpäin muiden toimijoiden tietoon perheen tietämättä. (Pohjolainen 2019, 85, 95-96.) Hyvä yhteistyö perheen kanssa edellyttää työskentelyn läpinäkyvyyttä, avoimuutta ja asioista suoraan puhumista. Vanhemmalle on annettava aikaa ja tilaa tuottaa asioita omaehtoisesti. (Myllärniemi 2007, 30.)

Mustajärvi (2008) teki sosiaalityön pro gradu -tutkielmansa lastensuojelun perhetyöhön sitoutumiseen vaikuttavista tekijöistä. Hän haastatteli asiakasperheiden vanhempia sekä heidän kanssaan työskennelleitä sosiaalityöntekijöitä ja perhetyöntekijöitä. Mustajärvi toteaa, että, perhetyön lähtökohtien, eli huolten, ongelmien ja tavoitteiden määrittely aloitusvaiheessa on

avain vanhempien sitoutumiseen ja motivaation perusta. Motivaatio taas on edellytys sitoutumiselle, jonka vahvistamiseksi työntekijöiden on tärkeä kuulla mitä arvoja, asenteita ja merkityksiä vanhemmilla on perhetyötä ja perhetyöntekijöitä kohtaan ja mikä merkitys ongelmalla on heille. Yhtä tärkeä on myös käsitellä asiakassuhteen ja muutosprosessin herättämiä tunteita, sillä sitoutuminen ei synny pelkästään tiedon ja tahdon avulla. Autettavaksi asettuminen herättää vanhemmissa riittämättömyyden ja häpeän tunteita, mutta tahto muutokselle syntyy vasta kun vanhemmalla on yhteys omiin tunteisiinsa ja mahdollisuus niiden ilmaisemiseen. Tämän lisäksi sitoutumiseen vaikuttavat myös vuorovaikutus perhetyöntekijän ja vanhemman välillä sekä asiakkaiden kokemus perhetyön merkityksellisyydestä. (Mustajärvi 2008, 96-98.)

3.5 Dokumentointi tehostetun perhetyön prosessissa

Sosiaalialan tietoteknologiahankkeessa (Tikesos) tuotettiin suosituksia ja malleja lastensuojeluun liittyvien tietojen kirjaamisesta asiakastietojärjestelmään. Perhetyön prosessiin liittyvät asiakirjat ovat perhetyön suunnitelma, perhetyön asiakaskertomus, perhetyön suunnitelman seuranta ja arvio sekä loppuarviointi. (Häkälä, Hänninen, Miettinen, Röppänen & Viinikainen 2011, 4.)

Dokumentointi eli kirjaaminen on merkittävä työväline kaikissa lastensuojelun työprosesseissa. Työntekijät ovat velvollisia kirjaamaan sosiaalihuollon järjestämiseen, suunnitteluun, toteuttamiseen, seurantaan ja valvontaan sekä asiakkuuden päättymiseen liittyvät tarpeelliset ja riittävät tiedot. Dokumentoinnin keskeisiä tavoitteita ovat lapsen ja perheen osallisuuden parantaminen, sekä mielipiteiden ja lapsen äänen esiin tuominen. Lastensuojelutyön tavoitteiden kirjaaminen on myös erittäin merkityksellistä. Dokumentointi ohjaa lastensuojelun työprosessia ja päätöksentekoa, mutta on myös työntekijöiden ja asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen ja valvonnan kannalta keskeistä. (Dokumentointi lastensuojelussa.) Toisaalta lastensuojelutyön tulee olla myös juridisesti ja eettisesti perusteltavissa, mikä korostaa edelleen kirjallisen aineiston tärkeyttä. (Lastensuojelun dokumentoinnin haasteita. 2019.) Lastensuojelun asiakasperheessä useammalla lapsella saattaa olla lastensuojelun asiakkuus, joten kaikille lapsille laaditaan omat asiakirjat. Näin kunnioitetaan jokaisen ihmisen yksilöllisyyttä. Samasta asiakastapahtumasta saatetaan siten kirjoittaa useamman henkilön asiakastietoihin. (Laaksonen ym. 2011, 38.)

Perhetyön suunnitelma toimii perhetyöntekijän työvälineenä ja ohjaa perheen kanssa tehtävää työtä. Suunnitelman kirjaa perhetyöntekijä, mutta sen laatimiseen osallistetaan vanhempien lisäksi perheen lapsi. Myös lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tuo oman näkökulmansa sekä odotuksensa esille. Suunnitelma sisältää kaikkien osapuolten näkemyksen perheen nykytilanteesta sekä tuen tarpeesta, perheen verkostot, perhetyön tavoitteet, tapaamiskerrat sekä seurannan. Suunnitelmassa sovitaan myös siitä, mitä vanhemmat ja lapset tekevät tavoitteiden saavuttamiseksi, mitä sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä tekevät (keinot ja

välineet) sekä vastuiden jakautumisesta. Tämän lisäksi sovitaan siitä, kuinka käyntien peruuntumisissa ja muutoksissa toimitaan. (Häkälä ym. 2011, 41-44.)

Perhetyön toteuttaminen kirjataan asiakaskertomukseen. Laaksonen ym. (2011, 46-47.) kirjoittavat, että asiakaskertomus koostuu palveluprosessin aikana tehdyistä merkinnöistä, joissa kuvataan työskentelyä asiakkaan kanssa ja asiakkaan asian hoitamista. Asiakaskertomukseen kirjataan kaikki tapahtumat kuten kotikäynnit, asiakastapaamiset, neuvottelut, puhelinkeskustelut sekä muut asiakasta koskevat neuvottelut. Ajan tasalla olevat kirjaukset mahdollistavat tarkoituksenmukaisten suunnitelmien, lausuntojen tai päätösten tekemisen. Toisaalta se ilmentää asiakkaan edistymistä, asiakkaan hyvinvointia ja prosessin etenemistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. (Laaksonen ym. 2011, 46-47.) Kääriäinen (2003, 26.) kirjoittaa väitöskirjassaan, että kirjausten merkitys korostuu sosiaalityöntekijän työssä. Sosiaalityöntekijä voi kohdata asiakkaita myös laadituissa kirjauksissa kasvokkain kohtaamisen lisäksi. Jos dokumentointi toteutetaan huolellisesti voivat asiakirjat muodostua työn tekemisen ja tiedonmuodostuksen välineeksi ja päätöksenteon tueksi.

Kaikkia havaittuja tai keskusteluissa esiin tulleita asioita ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista kirjata ylös, joten kirjaamien on aina valintojen tekemistä. Osallistamalla asiakas kirjaamisen tekemiseen, työntekijällä on paitsi mahdollisuus näyttää mitä hän pitää merkittävänä tilanteessa, mutta myös kuulla asiakkaan käsitys tilanteesta. Kirjaamisen tehtävänä on kuvata asiakaskäynnillä käytyä keskustelua ja sovittuja asioita. Kirjauksissa tuodaan esiin tapaamisen tarkoitus, keskustelujen merkitys sekä johtopäätökset käsiteltävän asian kannalta. (Laaksonen ym. 2011, 38-39.) Perhetyöntekijöiden kotikäyntien aikana tekemien havaintojen ja tietojen kirjaaminen, ovat tärkeä osa perhetyötä. Kirjatessaan työntekijä miettii tarkkaan, millaisilla sanoilla perheen tilannetta voisi kohteliaasti kuvailla. Esitetyt asiat tulee myös aina pystyä perustelemaan vanhemmille, mikä poistaa työn mielivaltaisuutta. (Pohjolainen 2019, 101.) Dokumentoinnissa käytetyn kielen selkeys ja ymmärrettävyys vähentää myös väärintulkintojen mahdollisuutta. Kirjaukset ovat salassa pidettäviä, joten asiakirjaa tai sen sisältämää tietoa ei saa luovuttaa tai paljastaa sivulliselle. (Dokumentointi lastensuojelussa.)

Asiakkaan osallistaminen kirjaamiseen voi edesauttaa hyvän asiakassuhteen kehittymistä. Se vähentää asiakkaan yllättyneisyyttä asiakirjoihin tallennetuista asioista ja käsityksistä sekä lisää luottamusta. Osallisuuden keskeisin asia on dokumentoinnista tiedottaminen asiakkaalle, jotta asiakas tietää mitä ja milloin asiakirjoja laaditaan, millaista tietoa kirjataan, mitkä ovat asiakkaan oikeudet ja miten hän voi niitä toteuttaa. Toisaalta jos asiakkaalla on mahdollisuus lukea edellisen käynnin kirjaus, hänen on helpompi asennoitua tulevaan tapaamiseen muistelemalla edellisellä kerralla käsitellyjä asioita. Osallisuutta voi lisätä myös kertomalla mistä asioista on ajatellut kirjata ja kysymällä samalla, mikä olisi asiakkaan mielestä olennaista. Parhaiten osallisuus toteutuu, jos kirjaus tehdään yhdessä asiakkaan kanssa. Vastuu kirjaamisesta tulee olla työntekijällä, eikä osallisuuden lisääminen tarkoita sitä, että kirjauksiin

kirjataan vain asiakkaan näkemyksen mukaisia asioita. Monesti näkemykset vaihtelevat, jolloin asiakirjaan kirjataan erilaiset näkemykset ja niiden perustelut. Yhdessä dokumentoiminen edellyttää kuitenkin asiakassuhteen avoimuutta. Vaikeistakin asioista keskustellaan ja käsitteellistetään asiakkaalle, sillä hänellä on oikeus tietää mitä mieltä työntekijä on tilanteesta. (Laaksonen ym. 2011, 41-43.)

Perhetyön suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan työskentelyn aikana kolmen-neljän kuukauden välein väliarvioinneissa. Väliarvioinnissa vanhemmilla tulisi olla mahdollisuus lukea työntekijän laatima kirjallinen kuvaus heidän elämäntilanteestaan. Väliarvioinnit auttavat vanhempia huomaamaan oman edistymisensä sekä jäsentämään perhetilannettaan. (Pohjolainen 2019, 26, 86, 96.) Perhetyön suunnitelman seurantaan ja arviointiin osallistuvat perheenjäsenten lisäksi perhetyöntekijä sekä sosiaalityöntekijä. Jos tavoitteiden nähdään toteutuneen, voidaan työskentelylle asettaa uusia tavoitteita, jotka kirjataan suunnitelmaan. Samalla voidaan myös arvioida tarvetta perhetyön jatkumiselle. Mikäli perhetyöntekijä kokee perheen tilanteen riittävän vakaana ja perhe kokee pärjäävänsä omillaan, tehdään loppuarviointi. Loppuarvioinnissa perheenjäsenet arvioivat tuen oikea-aikaisuutta ja saatavuutta sekä kuulluksi tulemistä, palveluohjausta ja yhteistyön sujumista perhetyön kanssa. Perhetyön päättyminen kirjataan asiakaskertomukseen. (Häkälä ym. 2011, 47, 50-51.)

4 Systeminen lastensuojelu

LAPE-hankkeen yhtenä keskeisenä tavoitteena oli juurruttaa systemisen lastensuojelun malli Suomalaiseen lastensuojeluun. Systemisen lastensuojelun esikuvana on Englannissa kehitetty Hackneyn-malli, jolla pyrittiin ratkaisemaan vakavia lastensuojelun ongelmia. Kehittämistyötä ja mallin pilotointia on tehty viimeisten vuosien aikana, sen vaikutuksia on arvioitu (Aaltio & Isokuortti 2019, 6, 15) ja kuluvan vuoden tarkoituksena on ollut juurruttaa käytäntö Suomeen (Systemisen lastensuojelun levittäminen). Mäntsälän kunta on ollut edelläkävijä systemisen mallin käyttöönotossa, sillä heidän kehittämistyönsä käynnistyi jo vuonna 2009 (Systeminen lastensuojelu). Mäntsälän toiminta onkin ollut myös LAPE-hankkeessa vahvasti esillä esimerkkinä muille kunnille.

Hackneyn-mallin alkuperäinen nimi on Reclaiming Social Work (RSW), mutta Suomessa se on totuttu tuntemaan Hackneyn-mallina. Mallin kehittivät Isabella Trowler ja Steve Goodman vuonna 2007, paikallisten haasteiden ratkaisemiseksi. (Fagerström 2016, 11.) Hackneyn asukkaista 35 % oli maahanmuuttajataustaisia, työttömyysaste oli Lontoon korkein ja Hackney luokitui Englannin köyhimpiin alueisiin. Alueen väkivalta ja rikostilastot olivat myös jatkuvassa nousussa. (Westerlund-Cook 2010.) Kehittämistyö syntyi tilanteessa, jossa huostaanottojen määrä ja lastensuojelun kustannukset kasvoivat jatkuvasti ja työ oli liian byrokraatistunutta. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus oli myös suurta ja suurin osa ajasta meni toimistoissa eikä asiakastyössä. Työ oli lähinnä riskien hallintaa, jota yritettiin hallita lisäämällä byrokratiaa entisestään. (Lahtinen) Malli hyödyntää perheterapeuttisia, dialogisia, narratiivisia ja

ratkaisukeskeisiä taustateorioita. Mallin keskeisenä tavoitteena on vähentää hallinnollisuutta ja kontrollia. Malli koostuu organisaatorakenteesta, joka mahdollistaa lapsen, vanhempien ja sukulaisten kanssa tehtävän vuorovaikutustyön ensisijaisuuden. Tärkeintä mallissa onkin työntekijöiden kyky luoda ja ylläpitää luottamuksellista suhdetta perheisiin, johon myös johto ja koko organisaatio sitoutuu. (Fagerström 2016, 11.)

Hackneyn mallin pohjalla on McKinseyn seitsemän S:n (shared values, strategy, structure, systems, staff, skills, style) malli. Hackneyn-mallin ensisijainen päämäärä ja arvo on pitää lapset ja perheet yhdessä, jos se suinkin on lapsen edun mukaista ja minimoida yhteiskunnan puuttuminen perheiden elämään. Päätökset tehdään empaattisesti, perhettä kuunnellen. Strategia ohjaa valitsemaan organisaatioon ne ihmiset, joilla on riittävät taidot, kiinnostus ja kyky huomata ja hallita riskitilanteita sekä suunnitella ja toteuttaa toimivia interventioita. Henkilöstön osaamisesta ei ole varaa tinkiä, vaan työhön tulee valita ne, joilla on myös parhaat edellytykset työn toteuttamiseen. Toiminnan rakenne puolestaan mahdollistaa yhteisen keskustelun, pohdinnan ja hypoteesien asettamisen viikoittain moniammatillisessa tiimissä sekä yhdessä perheiden kanssa. Tämä moniammatillinen tiimi eli systeeminen yksikkö koostuu konsultoivasta sosiaalityöntekijästä, sosiaalityöntekijästä, lapsen omasta työntekijästä, koordinoijasta ja perheterapeutista. Perheen tilanteesta ei koskaan ole olemassa vain yhtä totuutta, joten myös päätöksen teon tulee olla joustavaa. Tehokaan työskentelyn estävistä systeemeistä tulee päästä eroon nopeasti ja muodostaa tilalle joustavia, yksinkertaisia, relevantteja ja älykkäitä toimintamalleja, joilla voidaan vastata perheiden tarpeisiin. (Trowler & Goodman 2012, 14-24.)

Forrester ym. (2013) on tehnyt laajan arviointitutkimuksen Hackneyn-mallin tuloksista. Mallin avulla perheiden kanssa tehtävä työ lisääntyi merkittävästi ja perheet olivat tyytyväisempiä saamaansa palveluun sekä työntekijöihin. Mallin myötä kodin ulkopuoliset sijoitukset vähenivät huomattavasti. Systeemisen mallin käyttäminen vähensi myös työntekijöiden stressiä, he nauttivat työstään enemmän ja kokivat sen palkitsevampana, työntekijöiden kohtaama väkivalta ja sen uhka vähenivät ja luottamus tehtyihin arviointeihin kasvoi. Kaiken kaikkiaan palvelu oli korkeatasoisempaa ja vähensi hallinnollisuutta. (Forrester ym. 2013, 181-182.) Näiden tulosten lisäksi myös Cross, Hubbard & Munro (2010, 49-50.) esittävät arviointitutkimuksensa, että mallin avulla lastensuojelun kustannukset laskivat 4,97 %. Kustannusten lasku johtuu asiakasmäärien vähenemisen lisäksi työntekijöiden sairauspäivien vähenemisestä, sijoitusten pysyvyydestä ja vähentyneistä laitossijoituksista. He vertasivat systeemistä toimintaa perinteiseen sosiaalityöhön.

Miten systeeminen tapa sitten poikkeaa perinteisestä tavasta työskennellä? Rönkkö & Rytönen avaavat systeemistä tapaa perhetyön näkökulmasta. Perinteisesti ajateltuna ihmisen käyttäytymisessä ilmenevät ongelmat tai haitat ovat yksilön sisäisistä ominaisuuksista tai puutteista lähtöisin, joten myös ammattilainen pyrkii etsimään näitä syitä ja ratkaisemaan

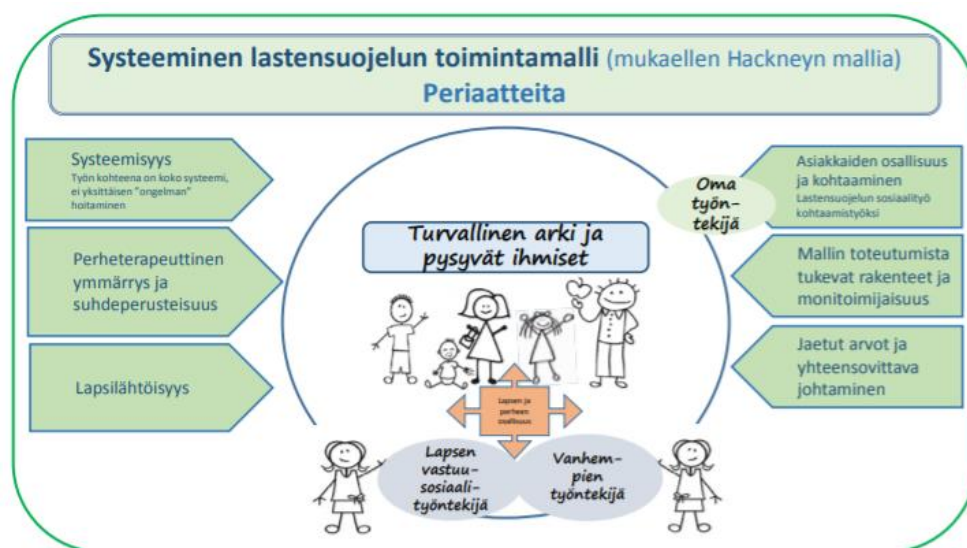
niitä sopivalla tavalla. Ammatilainen ohjaa silloin myös asiakasta ikään kuin ylhäältä päin elämään elämäänsä paremmin tai tekemään toisenlaisia ratkaisuja. Systeemisessä näkemyksessä pyritään kuitenkin vaikuttamaan ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen. Näin on mahdollista saada perhe itse arvioimaan ja muuttamaan toimintaansa yhdessä työntekijän kanssa. Systeemisessä näkemyksessä perheenjäseniä ei siis tarkastella ympäristöstään irrallisina, vaan tarkastelun kohteeksi otetaan heidän tapaansa olla suhteessa toisiinsa, miten he kommunikoivat ja toimivat perheessään yhdessä ja erikseen. Yksilöiden kohdalla tarkastellaan sitä, kuinka hyvin systeemi antaa kunkin perheenjäsenen toteuttaa kehitys- tai elämänvaiheessaan tärkeitä asioita tai miten yksilö voi tuoda perheessä omia tarpeitaan esille ja miten niihin vastataan. Olennaista on myös se, miten perheenjäsenet toimivat suhteessa ulkopuolisiin systeemeihin, kuten kouluun, päiväkotiin, sukulaisiin tai naapurustoon. Ongelmat ilmenevät tällöin sosiaalisissa tilanteissa, joissa haittoihinkin vaikuttavat useat erilaiset tekijät eivätkä suorat syyseuraussuhteet. Työskennellessään perheen kanssa ammatilainen on myös itse vaikutusten kohteena samalla, kun hän omilla toimintatavoillaan vaikuttaa perhesysteemiin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 91-93.)

Rönkkö & Rytönen (2010, 94-95.) korostavatkin, että perheen systeemi on kuvaus toistuvista vuorovaikutuskuvioista eikä sitä silloin tule ymmärtää perheen näkymättömäksi, pysyväksi rakenteeksi, joka ilmenee käyttäytymisenä. Sen sijaan systeemi syntyy perheenjäsenten vuorovaikutuksesta tietyissä tilanteissa ja tiettyjen ihmisten läsnä ollessa. Ajatuksena onkin, että haitallisiin tilanteisiin voidaan vaikuttaa muuttamalla niihin osallistuvien asennetta ja toimintaa tai paikkaa ja ajankohtaa, jossa asiaa toteutetaan. Perheillä on kuitenkin toimintamalleja, jotka ylläpitävät tai vastaavasti estävät ja torjuvat parempien toimintamallien juurtumisen käytäntöön. Tavoitteena onkin löytää perheelle tasapainoa ylläpitäviä toimintatapoja, joko vaikuttamalla systeemin osiin tai miettimällä vaihtoehtoisia toimintamalleja.

4.1 Lastensuojelun systeeminen toimintamalli

Lahtinen, Männistö ja Raivio (2017, 4) kirjoittivat Hackneyn-mallin pohjalta luodusta, Suomen oloihin sovelletusta, systeemisestä lastensuojelusta mallinnusraportin. Mallinnus tarjoaa vaihtoehdon kokonaisvaltaiseen toimintakulttuurin muutokseen ja ihmissuhdetyön palauttamiseen lastensuojelun sosiaalityöhön ja avaa keskustelua systeemisen toimintamallin käyttöönottoon. Koska pidän raporttia keskeisenä systeemistä lastensuojelua avaavana julkaisuna, kerron tässä luvussa tiivistetysti systeemisestä toimintamallista raportin pohjalta.

Systeemisellä toimintamallilla pyritään kohti vuorovaikutteisempaa ja kohtaavampaa lastensuojelua. Systeemisen mallin taustalla on kuusi keskeistä ja läpileikkaavaa periaatetta: 1) systeemisyys, 2) perheterapeuttinen ymmärrys ja suhdeperusteisuus, 3) lapsilähtöisyys, 4) asiakkaiden osallisuus ja kohtaaminen, 5) toteutumista tukevat rakenteet ja monitoimijaisuus sekä 6) yhdessä jaetut arvot ja yhteensovittava johtaminen. Periaatteita kuvastaa hyvin seuraava kuva. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 16, 34.)

Kuva 1 Systemisen lastensuojelun toimintamallin periaatteet (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 16)

Systemisen mallin perusideana on vahvistaa lastensuojelutyötä tuomalla lastensuojeluun uudenlaista systeemistä osaamista ja toimintakulttuuria. Lasta ja hänen perhettään tarkastellaan osana perheen omaa ja ympäröiviä systeemejä ongelmakeskeisyyden sijaan. Huomio kiinnitetään ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen eikä yksittäiseen perheenjäseneseen. (Aaltio & Isokuortti 2019, 15.) Mallissa systeminen ajattelu läpäisee koko toiminnan ja näkyy kaikilla tasoilla perheissä, asiakastyössä, tiimeissä, johtamisessa, organisaatiossa ja päätöksenteossa. (Lahtinen ym. 2017, 17.)

Perheterapeuttinen ymmärrys ja suhdeperusteisuus korostaa suoran, kohtaavan vuorovaikutustyön tärkeyttä mallissa. Näin ollen työntekijöiden kyky ja taito luoda sekä ylläpitää luottamuksellinen yhteistyösuhde asiakasperheeseen sekä yhteistyökumppaneihin muodostuu tärkeäksi. Tavoitteena on työskennellä yhdessä kohti muutosta ja sitä, että perhe toimii omillaan ilman lastensuojelun palveluita. Työskentelyssä hyödynnetään perheterapeuttista, dialogista, narratiivista ja ratkaisukeskeistä lähestymistapaa. (Lahtinen ym. 2017, 17.)

Lapsilähtöisyyden näkökulmasta lasta tulee auttaa niissä ympäristöissä, joissa hän elää. Lapsi ei saa jäädä perheen varjoon vaan hänen ainutlaatuinen tilanteensa ja tarpeensa ovat työskentelyn lähtökohtia. Lapsen etu ei ole pelkästään huomioon otettava näkökulma vaan ansaitsee suurimman painoarvon työskentelyssä, jolloin interventiot on pohdittava tästä näkökulmasta. Keskeistä on se, miten lapsi konkreettisesti hyötyy eri palveluista ja perheen tukimuodoista. Toiminnan vaikuttavuutta voidaan näin myös arvioida. (Lahtinen ym. 2017, 17.)

Asiakkaiden osallisuus ja kohtaaminen toteutuvat kunnioittavalla suhtautumisella asiakkaisiin sekä pyrkimyksellä aitoon dialogiseen kohtaamiseen ja kuunteluun. Olennaista on lisätä

asiakaslähtöisyyttä eli asiakkaiden äänen ja kokemusten kuulemista sekä osallisuutta. Tämä lisää asiakkaiden luottamusta lastensuojelua kohtaan, mutta edellyttää työntekijöiltä valmiuksia reflektoida omaa toimintaa sekä sitä ohjaavia käsityksiä ja arvoja. (Lahtinen ym. 2017, 18.)

Monitoimijaisuudella tarkoitetaan monista eri lähteistä kuten lapselta, vanhemmilta, läheisiltä ja ammattilaisilta yhdessä koottua tietoa perheen tilanteesta ja tarvittavasta tuesta. Näin tilanteesta rakentuu laajempi ja rikkaampi näkemys. Vastuu asiakkaan tilanteesta jakautuu lapsen oman sosiaalityöntekijän sijaan monitoimijaisen tiimin kesken, johon kuuluu lapsen sosiaalityöntekijän lisäksi myös vastaava/johtava sosiaalityöntekijä, perheterapeutti, sosiaaliohjaaja, vanhempien työntekijä, koordinaattori sekä tarvittaessa perhetyöntekijä. Tiimit koostuvat viikoittain pohtimaan ja refleктоimaan asiakkaan tilannetta sekä etsimään uusia näkökulmia, hypoteeseja ja oletuksia, jotta lopulta muodostuu käsitys niistä juurisyistä, jotka ylläpitävät lapsen ja perheen systeemin epätasapainoa. Lastensuojelun rakenteiden tulee puolestaan mahdollistaa tarvittavien palveluiden kokoaminen niin perhettä lähellä olevista peruspalveluista, kuin erityis- ja vaativan tason palveluistakin joustavasti ja yksilöllisesti. (Lahtinen ym. 2017, 18, 20-21.)

Onnistumisen edellytyksenä systeemisessä mallissa on yhdessä sovitut, tiedostetut ja arjen lastensuojelutyössä toteutettavat arvot. Yhteisten arvojen tulee olla läpileikkaavia niin työntekijöiden, johdon kuin poliittisten päättäjienkin kesken. Toimintamallin toteutuminen edellyttää myös yhteensovittavaa johtamista, jolla huolehditaan organisaation kaikkien toimintakäytäntöjen tähtäävän kunnioittavaan kohtaamiseen ja muutoksen mahdollistamiseen. (Lahtinen ym. 2017, 18-19.)

4.2 Monitoimijainen perhetyö

Monitoimijainen perhetyö on LAPE-hankkeeseen asetetun mallinnusryhmän ehdotus lastensuojelulain mukaisen perhetyön toteuttamiselle. Mallinnusta voidaan kuitenkin hyödyntää muitakin perhetyön muotoja mietittäessä ja se on liitettävissä systeemisen lastensuojelun toteuttamiseen. Mallinnusryhmä etsi rohkeasti uudenlaista tapaa kuvata lastensuojelun tehostettua perhetyötä ja perhekuntoutusta. Alatalo, Lappi & Petrelius (2017) kirjoittivat mallinnuksesta raportin, jonka pohjalla on LAPE-muutoksessa toteutettujen työpajatyöskentelyjen anti. Pidän monitoimijaisen perhetyön mallinnusta tärkeänä tiennäyttäjänä tehostetun perhetyön kehittämiseksi, joten avaan tässä luvussa mallin sisältöelementtejä, joiden varaan perhetyötä tulisi jäsentää.

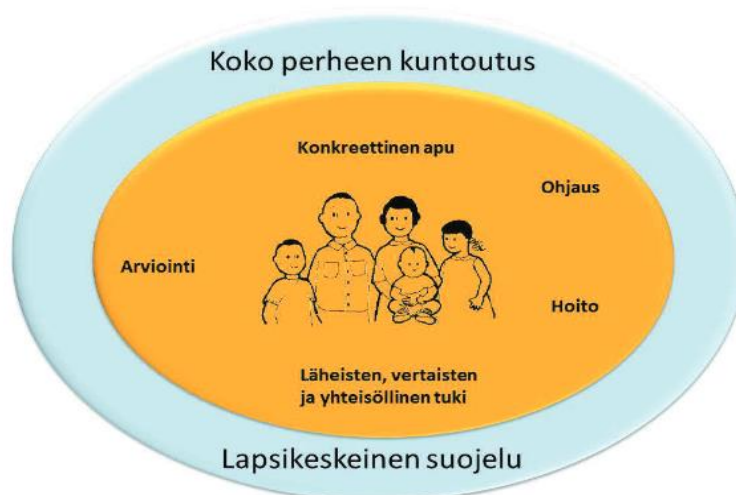
Mallinnuksen lähtökohdana oli pyrkimys jäsentää, miten lastensuojelun asiakkaiden laaja-alaisiin tuen tarpeisiin voitaisiin vastata laadukkaasti ja vaikuttavasti perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Tällöin keskeiseksi nousi kaksi perhetyön läpileikkaavaa ydinajatusta, jotka ovat

aina läsnä vaikuttavassa perhetyössä. Nämä ovat lapsikeskeinen suojelu ja koko perheen kuntoutus. (Alatalo ym. 2017, 13-14, 63.)

Monitoimijaisen perhetyön perustana on Fattoren, Masonin ja Watsonin (2009) lapsikeskeisen hyvinvoinnin -malli, joka auttaa hahmottamaan lapsen hyvinvointia lapsen näkökulmasta. Lapselle hyvinvointi on ennen kaikkea emotionaalista hyvinvointia ja kokemusta toimivista ihmissuhteista. Mallin ytimessä on kolme hyvinvoinnin osa-alueita (turvallisuus, toimijuus, myönteinen minäkuva), jotka ovat lasten kokemuksissa yhteydessä toisiinsa. Jotta lapsen kokemusta omasta hyvinvoinnistaan voitaisiin ymmärtää, tulee näitä osa-alueita ja niihin liittyviä kokemuksia, tunteita ja toiveita käydä läpi yhdessä lapsen kanssa. Lapsikeskeinen suojelu edellyttää siten konkreettista työskentelyä suoraan lapsen kanssa. Sen sijaan jos lapsen kanssa työskenteleminen sivuutetaan eikä vanhempien kanssa työskentely ole lapsilähtöistä, lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin kokemus voi työskentelyn aikana heikentyä. Siksi lapsikeskeisen suojelun nostaminen keskeiseksi näkökulmaksi lastensuojelun perhetyöhön on olennaista. Tehostetussa perhetyössä lapsilähtöisen vanhempien tukemisen, eri-ikäisten lasten turvallisuutta vahvistavan ja heidän kohtaamiseensa pohjautuvan työskentelyn tulee olla vahvaa. (Alatalo ym. 2017, 29 - 30.)

Kuntoutuksen tai perhettä kuntouttavan työskentelyn näkökulma on usein esillä perhetyössä, sillä perhetyön tuloksena oletetaan syntyvän muutoksia perheen hyvinvoinnissa, vuorovaikutuksessa ja arjenhallinnassa. Toisaalta perhekuntoutus on kuitenkin nähty myös erillisenä palvelumuotona. Mallinnuksessa kuntoutus kuitenkin haluttiin nostaa toiseksi perhetyötä läpäiseväksi näkökulmaksi, korostamaan yksittäisten perheenjäsenten kuntoutumistarpeiden huomiointia ja koko perheen toimijuuden tukemista. Lastensuojelun asiakkaiden tuen tarpeet ovat moniulotteisia ja edellyttävät pitkäjänteistä, kuntouttavaa työtettä. (Alatalo ym. 2017, 32-34.)

Koko perheen kuntoutus ja lapsikeskeinen suojelu, ovat siis perhetyön läpileikkaavia näkökulmia. Näiden rinnalle on luotu viisi muuta perhetyön palvelujen sisältöä jäsentävää elementtiä, jotka näkyvät kuvasta 2. Ryhmän ehdotuksena on, että sisältöelementit otettaisiin käyttöön laajasti yhteisen monitoimijaisen työskentelyn työvälineeksi, jolloin voidaan luoda yhteinen orientaatioperusta palvelujärjestelmän eri toimijoille sekä lapsille ja perheille itselleen. Samalla se vahvistaa palveluiden vaikuttavuutta. (Alatalo ym. 2017, 13-14.)

Kuva 2 Monitoimijaisen perhetyön sisältöelementit (Alatalo ym. 2017, 14.)

Monitoimijaisen perhetyön ja yhteisen työskentelyn perusta on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän johdolla tehty monitoimijainen lapsen tilanteen ja tuen tarpeen arviointi. Arviointi tehdään yhdessä lapsen, perheen ja niiden toimijoiden kanssa, jotka tietävät lapsen tilanteen ja ovat siinä mukana. Laaja-alainen ja kokonaisvaltainen arviointi on onnistuneen perhetyön kannalta keskeistä, joten se tulisi olla tehtynä ennen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen työn aloittamista. Arvioinnin avulla eri tason toimijoiden tarjoama tuki nivotaan yhteen ja mahdollistetaan lapsen ja perheen tukeminen tarkasti ja asiakaslähtöisesti. Arviointi tulee ymmärtää työskentelyyn sisältyvänä jatkumollisena tiedon rakentamisen prosessina. Lastensuojeluasiakkuuden aloituksen lisäksi arviointia on tarpeen syventää ja tarkentaa esimerkiksi perhetyön alkaessa ja työskentelyn eri vaiheissa. Näin voidaan vakuuttua perhetyön oikea-aikaisuudesta ja kohdentumisesta (Alatalo ym. 2017, 34-36, 58.)

Ohjaus on keskeinen osa perhetyön sisältöä, mutta se ei silti yksinään riitä tukemaan lasten ja perheiden moniulotteisiin tuen tarpeisiin vastaamista. Monitoimijaisen perhetyön läpileikkaavat elementit - suojelu ja kuntoutus - tarjoavat myös ohjaukselle hyvän lähtökohdan. Ohjaus tulisikin jäsentää miettimällä, mitä se olisi lapsen ja vanhemman toimijuuden vahvistamista ja kokonaisvaltaista muutosta tukevana toimintana. Tämän lisäksi ohjausta tulisi tehdä myös suoraan lapsen kanssa, eikä vain perheen vuorovaikutussuhteisiin ja vanhemmuuteen kohdistuvana työskentelynä. Ohjauksellisen työskentelyn keskiöön nostettu sosiaalisen kuntoutuksen näkökulma ohjaa myös huomioimaan vanhempien tarpeen saada palveluohjausta aikuisille suunnattuihin palveluihin. Vanhemmat eivät välttämättä pysty käsittelemään perheen vuorovaikutussuhteita, jos taloudelliset huolet painavat mieltä. Siksi on lisättävä yhteistyötä aikuis-sosiaalityön kanssa, mutta huomioitava myös perhetyön avulla tarjottava konkreettinen apu ohjauksellisena työnä. (Alatalo ym. 2017, 43-46.)

Vaikka monitoimijaisessa perhetyössä on perusteltua pyrkiä vahvistamaan lasten ja vanhempien omia voimavaroja ja toimintakykyä, on joissakin tilanteissa perusteltua auttaa perheitä myös puolesta tekemällä. Konkreettinen apu voi vahvistaa perheen sitoutumista työskentelyyn sekä avun saamiseen. Tällä tavoin asiakkaalle voi myös viestiä kuulluksi ja kunnioitetuksi tulemisen kokemusta, - autan sinua ennakkoluulottomasti siinä asiassa mihin juuri nyt toivot apua. Tilannesidonnainen herkkyys on kuitenkin tärkeää, jotta perheen luottamus omiin voimavaroihin ei heikkene. Usein konkreettinen auttaminen nivoutuu luontevaksi osaksi toiminnallista ja mallintamiseen perustuvaa perhetyötä. (Alatalo ym. 2017, 46-47)

Mallinnuksessa nousi myös esille vertaistuen ja yhteisöllisen tuen tärkeys yhtenä sisältöelementtinä. Erilaiset ryhmämuotoiset vertaistukiryhmät ovat vaikuttavuuden kannalta tärkeiksi tunnistettuina tavallisia lastensuojelun perhetyössä. Työryhmä kuitenkin muistutti, että sitä tulisi tarjota systemaattisesti lastensuojelun palveluita tarvitseville lapsille ja vanhemmille, vaikka siitä ei olekaan tarpeen rakentaa kaikille automaattisesti kuuluvaa pakettia. Vertaistuen vaikuttavuus perustuu sen tarjoamaan mahdollisuuteen saada suoraa ja voimaannuttavaa tukea samanlaisessa tilanteessa ja samanlaisia kokemuksia läpikäyneiden kesken. Yhteisöhoito puolestaan sopii vaikuttavana kuntoutusmuotona erityisesti päihderiippuvuudesta kuntoutuville vanhemmille, jolloin läheisten ja oman perheen mukaan ottaminen korostuu. (Alatalo ym. 2017, 47-48, 50, 52-53)

Hoito ja hoidollisuus yhtenä monitoimijaisen perhetyön sisältöelementtinä tarkoittaa lähestymistä, jossa hyödynnetään erilaisten terapiasuuntausten tarjoamia näkökulmia, työvälineitä ja osaamista. Samalla korostetaan sen merkityksellistä eroa suhteessa terveydenhuollon toteuttamaan hoitoon ja psykoterapiaan. Perhetyön piirissä tarjottavan hoidon vahvistamista ei pidetä tarkoituksenmukaisena, vaan hoidollisuus tulisi varmistaa monitoimijaisen perhetyön keinoin, jolloin integroituja työskentelytapoja vahvistamalla ratkaistaan erilaiset hoidon tarpeen arvioimiseen ja saamiseen liittyvät ongelmat. (Alatalo ym. 2017, 54-55.)

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

Ymmärryksen tehostetusta perhetyöstä perustuu paitsi lukemaani kirjallisuuteen ja tutkimuksiin, joita tietoperustassa avaan, myös opintoihini. Olen suorittanut niin lastensuojelua, kuin perhetyötä ja perheitä koskevia opintoja. Opintoja merkittävämpänä pidän kuitenkin käytännön kokemustani. Olen tehnyt kaksi opintoihini kuuluvaa harjoittelua tehostetussa perhetyössä. Ensimmäisen tein kesällä 2017 ja toisen tämän vuoden keväällä opinnäytetyön aloittamisen aikoihin. Molemmat kunnat ovat nykyään Keusoten jäsenkuntia, joskaan ensimmäisen harjoittelun aikana Keusotea ei vielä ollut. Näin ollen minulla oli jo pohjatietoa paitsi tehostetun perhetyön tekemisestä sekä palveluprosessista yleisesti, myös käsitys siitä mitä se Keusoten alueella on. Vaikka kokemustani voisi pitää vähäisenä, koen sen olleen merkittävää opinnäytetyön tekemisen kannalta, sillä minulla oli jo jotain mistä ponnistaa. Harjoittelunikin jo vahvisti sen, että tehostettua perhetyötä voidaan toteuttaa eri tavoilla kunnasta riippuen.

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyöni tutkimustehtävän sekä aineiston keruu- ja analyysimenetelmät. Opinnäytetyön aineisto koostuu Keusoten tehostettua perhetyötä tekevien perhetyöntekijöiden näkemyksistä. Keräsin aineiston kahdessa vaiheessa lomakekyselynä ja ryhmähaastatteluina. Lomakekyselyllä halusin kartoittaa perhetyöntekijöiden ammatillisia taustoja, sekä kuntakohtaisia ohjeistuksia perhetyön tekemiselle. Lomakekyselyn pohjalta suunnittelin myös ryhmähaastattelut. Valitsin tutkimusmetodiksi haastattelun, koska sen avulla pystyin selvittämään perhetyöntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä perhetyöstä. Pohtimalla omaa työtään, myös perhetyöntekijöiden ammatti-identiteetti vahvistuu heidän perustellessaan ja miettiesään työtä ja sen tekemistä

5.1 Opinnäytetyön tutkimusasetelma

Opinnäytetyötäni voisi perustellusti pitää tapaustutkimuksena, sillä tutkimuskohteena on Keski-Uudenmaan Sote -kuntayhtymän tehostettu perhetyö. Vaikka tehostettua perhetyötä on viime aikoina pyritty jäsentämään, on alueellisia eroja sen toteuttamisessa ja sisällössä edelleen paljon. Oletettavaa on, että näitä eroja on myös Keusoten jäsenkunnissa. Opinnäytetyön tehtävänä on paitsi selvittää mitä tehostettu perhetyö jäsenkunnissa on, niin etsiä myös eroja kuntien välillä. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006a.) kirjoittavat, että tapaustutkimuksessa tutkitaan yksittäistä kokonaisuutta ja se valitaan menetelmäksi silloin, kun halutaan ymmärtää kohdetta syvällisesti. Tavoitteena usein onkin tutkimuskohteen ominaispiirteiden tarkka ja totuudenmukainen kuvailu yleistämisen sijaan. Vaikka kohteena onkin tietty yksittäinen tapaus, voi yhdenkin tapauksen huolellisella tutkimisella silti saada yksittäistapauksen ylittävää tietoa.

Tapaustutkimuksessa voidaan käyttää niin kvalitatiivisia kuin kvantitatiivisiakin tutkimusmenetelmiä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Triangulaatiolla puolestaan tarkoitetaan tutkimusstrategiaa, jossa samassa tutkimuksessa yhdistetään useita eri menetelmiä ja lähestymistapoja. Triangulaation tarkoituksena on vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta ja tuottaa tutkimuskohteesta monipuolisempi ymmärrys. Triangulaatiota voi toteuttaa monella tavalla. Denzin (1978) jakaa triangulaation neljään päätyyppiin, jotka ovat menetelmätriangulaatio, teoriatriangulaatio, tutkijatriangulaatio ja aineistotriangulaatio. (Kananen 2017, 154; Tuomi & Sarajärvi 2013, 143-145.)

Olen käyttänyt tässä opinnäytetyössä menetelmätriangulaatiota, jolloin aineiston hankinnassa käytetään useita eri menetelmiä. Paitsi että olen kerännyt aineistoani sekä määrällisessä (lomakekysely), että laadullisessa (ryhmähaastattelu) muodossa, aineistoni koostuu myös eri jäsenkuntien tehostetun perhetyön palvelukuvauksista ja prosessikaavioista.

Näin ollen opinnäytetyötäni voisi pitää kyselytutkimuksen metodiin perustuvana laadullisena tapaustutkimuksena, jolla etsitään vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitä on tehostettu perhetyö perhetyöntekijöiden näkökulmasta Keusoten jäsenkunnissa?
  - Mihin tehostettua perhetyötä käytetään?
  - Miten tehostettua perhetyötä dokumentoidaan?
  - Miten tehostetun perhetyön palveluprosessi etenee?
2. Millaisia eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä jäsenkuntien välillä on?

5.2 Lomakeaineisto

Aloitin aineiston keräämisen lomakekyselyllä. Kerron seuraavaksi, miksi päädyin tähän valintaan ja miten lomakekyselyn toteutin. Luvun lopuksi kerron miten analysoin saamani vastaukset.

5.2.1 Lomakekyselyn toteutus

Lomakekyselyn tarkoituksena oli muun muassa kartoittaa perhetyöntekijöiden ammatillisia taustoja sekä henkilökohtaista erityisosaamista. Näin pääsin jo etukäteen tutustumaan informantteihini, eikä tähän tarvinnut käyttää aikaa ryhmähaastattelutilanteessa. Lomakekyselyn tarkoituksena oli ennen kaikkea toimia pohjustuksena ryhmähaastatteluille ja tuoda näkyväksi asioita, jotka voisin nostaa tarkempaan käsittelyyn haastattelussa. Toisaalta lomakekysely avasi myös mahdollisuuden testata ja haastaa omia ennako-oletuksiani Keusoten tehostetusta perhetyöstä.

Toteutin lomakekyselyn (Liite 3) sähköisesti Laurean opiskelijoille saatavilla olevalla E-lomake-ohjelmistolla. Pyysin tehostetun perhetyön esimiehiltä perhetyöntekijöiden sähköposti-osoitteet, joiden kautta lähestyin perhetyöntekijöitä. Opinnäytetyössä mukana olleissa jäsenkunnissa työskenteli lomakekyselyn toteutushetkellä 21 perhetyöntekijää. Valitsin toteutustavaksi sähköisen kyselyn, koska ajattelin saavani sillä suuremman vastausprosentin kuin kirjeitse. E-lomake ohjelmiston avulla saisin myös aineistoni suoraan sähköisessä muodossa, jolloin sen jatkokäsittely olisi helpompaa. Ennen lomakekyselyn lähettämistä laitoin perhetyöntekijöille infokirjeen (Liite 1), jossa kerroin tulossa olevasta opinnäytetyöstä. Ajattelin, että näin saisin perhetyöntekijöiden ajatuksia käännettyä jo hieman opinnäytetyöhön ja he tietäisivät varautua kyselyyn. Infokirjeessä kerroin myös, mitä opinnäytetyöllä on tarkoitus selvittää ja toivoin heidän osallistuvan siihen.

Laadin lomakekyselyn kysymykset tutkimuskysymyksiäni silmällä pitäen. Jaoin lomakekyselyn eri teemoihin. Lomakekysymysten teemat nousivat tähän opinnäytetyöhön lukemieni tutkimusten ja kirjallisuuden pohjalta. Ensimmäinen teema oli perhetyöntekijöiden ammatillinen tausta. Osiossa kysyin perhetyöntekijöiden työskentelykunnan, koulutuksen, työhistorian

tehostetussa perhetyössä sekä käydyt lisäkoulutukset. Tämän osion tarkoituksena oli nimenomaan avata niitä lähtökohtia ja taustoja, joista tehostettua perhetyötä Keusotessa tehdään. Toinen teema pureutui tehostettuun perhetyöhön perhetyöntekijän jäsenkunnassa. Osion tarkoituksena oli selvittää miten perhetyöntekijät kuvailevat tehostettua perhetyötä jäsenkunnassaan. Kysymykset liittyivät tehostetun perhetyön käytännön toteuttamiseen, tavoitteisiin, palveluprosessiin ja arvoihin. Kolmanneksi teemaksi nostin moniammatillisen yhteistyön. Kysymysten avulla kartoitin käytössä olevia yhteistyökumppaneita sekä yhteistyön määrää eri toimijoiden välillä. Teeman lopussa olevien väittämien avulla selvitin perhetyöntekijöiden roolia yhteistyön toteuttamisessa. Kyselylomakkeen viimeinen teema käsitteli asiakastyön dokumentointia ja kirjaamiskäytäntöjä. Tämän teeman tärkein kysymys opinnäytetyön kannalta oli perhetyön suunnitelmaan liittyvät kysymykset sekä asiakkaiden osallistaminen kirjaamiseen.

Kysymyksiä pohtiessani, kiinnitin huomiota kysymyksen asetteluun sekä järjestykseen. Pyrin laatimaan kysymyksistä mahdollisimman selviä ja yksiselitteisiä, jotta kukin vastaaja ymmärtäisi ne samalla tavalla. Tiedostin kuitenkin sen, että lomakekysely ei ole ainoa ja ensisijainen aineistonkeruutapani, joten en antanut asialle tarpeettoman suurta painoarvoa. Hyödynsin lomakekyselyn kysymystenasettelussa opinnäytetyöohjaajani sekä sosionomiopiskelijoista koostuvan opinnäytetyöryhmän apua. Ennen lomakkeen lähettämistä, testasin sen toimivuuden kahdella opinnäytetyön ulkopuolisella henkilöllä, joista toinen on tehnyt perhetyötä.

Lähetin lomakekyselyn 9.5.2019 perhetyöntekijöille. Lomakekyselyn yhteydessä oli saatekirje (Liite 2), josta vastaajat löysivät tiedon siitä, miten he pääsevät vastaamaan. E-lomake mahdollisti yksilöllisten tunnusten antamisen jokaiselle vastaajalle, jolloin pystyin myös seuraamaan, ketkä kyselyyn vastasivat. Laitoin E-lomakkeesta muistutusviestin niille, jotka eivät olleet vielä vastanneet. Vaikka näin vastanneiden tiedot, ohjelma ei kuitenkaan yksilöinyt vastaajia ja vastauksia, joten en pystynyt yksilöimään vastauksia tiettyyn henkilöön. Vastausaikaa oli perjantaihin 17.5.2019 asti.

5.2.2 Lomakekyselyn analysointi

Lomakekyselyyn vastasi 81% vastaajista (n=17). Lomakeaineiston vastausajan päätyttyä vein aineiston E-lomake-ohjelmasta Exceliin ja SPSS-tilasto-ohjelmistoon aineiston tarkempaa käsittelyä ja analysointia varten. Suhteellisen pienen vastausmäärän takia, minun oli helppo tarkastella aineistoa mahdollisten näppäilyvirheiden varalta. Excelissä ryhmittelin vastaukset kunnittain ja tarkastelin niitä manuaalisesti. SPSS-tilasto-ohjelmistoa hyödynsin erilaisten kuvioiden piirtämiseen.

Määrällisen aineiston analysointiin voidaan käyttää esimerkiksi monimuuttujamenetelmiä. Monimuuttujamenetelmällä tarkoitetaan sitä, että kahta tai useampaa muuttujaa tarkastellaan yhtä aikaa. Alla oleva taulukko havainnollistaa tätä hyvin: (Menetelmien tyyppejä 2003.)

Taulukko 1 Soveltuvan monimuuttujamenetelmän valinta (Ristiintaulukointi 2004.)

		Selitettävä muuttuja	
		Luokittelu- tai järjestysasteikko	Välimatka- tai suhdeasteikko
Selittävä muuttuja	Luokittelu- tai järjestysasteikko	Ristiintaulukointi Log-lineaariset mallit	Varianssianalyysi
	Välimatka- tai suhdeasteikko	Logistinen regressio Multinomiaalinen regressio	Regressioanalyysi

Ristiintaulukoinnilla voidaan tutkia eri muuttujien jakautumista sekä niiden välisiä riippuvuuksia. Tarkoituksena on siis selvittää, onko tarkastelun kohteena olevan selitettävän muuttujan jakauma erilainen selitettävän muuttujan eri luokissa. (Ristiintaulukointi 2004.) Opinnäytetyössäni tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että selvitän eroavatko eri kuntien (luokitteluasteikko) vastaukset toisistaan lomakekyselyyn laatimissani väittämissä (järjestysasteikko). Nämä erot olivat tutkimuskysymyksen kannalta kiinnostavia, joten ristiintaulukoin kaikista relevanteista vastauksista omat taulukkonsa SPSS-tilasto-ohjelmistolla. Näin pystyin vertailemaan kuntien vastauksia keskenään ja etsimään eroavaisuuksia. Käytin ristiintaulukoinnin selitettävänä muuttujana vain kuntia. Ristiintaulukointia olisi voinut tehdä muidenkin muuttujien avulla, mutta en kokenut sitä tarpeelliseksi tämän opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta.

Silloin kun kiinnostuksen kohteena on vain yksi muuttuja ja sen arvojen jakauma, puhutaan yhden muuttujan menetelmistä. Tällöin kiinnitetään huomiota yleensä muuttujan arvojen jakaumaan, jotka kuvaillaan graafisesti. (Menetelmien tyyppinä 2003.) Joidenkin kysymysten kohdalla (kuten koulutus, työkokemus) aineiston analysointi kokonaisuutena oli kuntakohtaista erottelua järkevämpää, koska kuntakohtaiset erot olivat niin pieniä tai epärelevanttejä.

Avointen kysymysten tarkemman analysoinnin suoritin osana haastatteluaineiston analysointia. Vertailin kuitenkin vastauksia keskenään ja tein huomioita vastausten eroista suhteessa toisiinsa. Kokosin vastaukset kuntakohtaisesti teemahaastattelurunkoon, jotta voisin tarvittaessa nostaa niitä esille haastattelussa.

5.3 Ryhmähaastatteluaineisto

Lomakeaineiston keräämisen ja analysoinnin jälkeen pidin kussakin jäsenkunnassa teemamuotoiset ryhmähaastattelut. Kerron seuraavaksi haastattelujen toteuttamisesta ja analysoinnista sekä perustelen tekemiäni valintoja.

5.3.1 Ryhmämuotoisen teemahaastattelun toteutus

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että aineisto kerätään vuorovaikutussuhteessa ja huomio keskittyy haastateltavien näkökulmiin, merkityksiin ja näkemyksiin (Kananen 2017, 34). Yleensä sanotaan, että tutkimukseen tulisi haastatella niin montaa henkilöä, kuin tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta on tarpeen ja riittävä aineisto saadaan kasaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 58). Näin ajatellen tähänkin opinnäytetyöhön olisi saattanut riittää vähempikin haastateltavien määrä. Perhetyön luonteesta ja perhetyötä tekevien perhetyöntekijöiden vahvasta tiimityöstä johtuen, en kuitenkaan halunnut valita tiimistä vain muutamaa perhetyöntekijää. Koin, että kaikkien mukaan ottaminen muistuttaisi vahvemmin heidän tavallista tiimiänsä ja tekisi tilanteesta rennomman. Halusin myös kuulla heitä kaikkia ja saada kunkin kunnan perhetyöstä mahdollisimman moniäänisen, mutta samalla kollektiivisen kuvan. Ajattelin, että yksittäisen perhetyöntekijän kokemukset kertovat työtapojen moninaisuudesta, mutta ei vielä työyhteisön kokonaisnäkökulmaa. Siksi pidin kaikkien kuulemista tärkeänä.

Ryhmähaastattelun tavoite on vapaamuotoinen keskustelu, jossa osallistujat kommentoivat asioita melko spontaanisti, tekevät huomioita ja tuottavat monipuolista tietoa. Vaikka ryhmähaastattelussa haastattelija puhuu monelle haastateltavalle yhtä aikaa, voi hän esittää myös yksilöllisiä kysymyksiä. Ryhmähaastattelun avulla voidaan tavoittaa kollektiivinen näkemys asioihin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61.) Koska halusin nimienomaan saavuttaa mahdollisimman kollektiivisen kuvan tehostetusta perhetyöstä jäsenkunnissa, enkä vertailla perhetyöntekijöiden kokemuksia ja näkemyseroja keskenään, koin ryhmähaastattelujen tarjoavan siihen yksilöhaastatteluja paremmat edellytykset.

Ryhmähaastattelun haittana voidaan pitää sitä, että kaikki haastatteluun kutsutut eivät lopulta tule paikalle. Toisaalta ryhädynamiikka ja valtarakenteet määrittelevät, kuka milloinkin on äänessä ja mitä asioista kerrotaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 63.) Näiden kuoppien välttämiseksi ryhmähaastattelut sovittiin tiimien yhteyteen. Näin jokaisella perhetyöntekijällä olisi kalenterissa tyhjää ja haastatteluajan sopiminen helpottui. Samalla kun luotin siihen, että yhdessä töitä tehneet tiimit olisivat hioutuneet yhteen ja ilmapiiri olisi edes kohtuullinen, valmistauduin ohjailemaan haastatteluja tarpeen mukaan. Näin voisin rajata sitä, että yksittäinen tai yksittäiset ihmiset eivät olisi koko ajan äänessä.

Toteutin ryhmähaastattelut teemahaastatteluna. Teemahaastattelua voidaan pitää keskustelun omaisena tilanteena (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b), joka etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijaan keskeisten teemojen varassa. Teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta eivät välttämättä etene samassa järjestyksessä. Siitä siis puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle tyypilliset tarkkaan määritellyt kysymykset, mutta se ei silti ole yhtä vapaa kuin strukturoimaton haastattelu. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista sekä heidän asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Teemahaastattelun suunnittelussa tärkeimpiä vaiheita on haastatteluteemojen suunnittelu. Haastattelurunkoa suunniteltaessa ei ole tarkoitus miettiä yksityiskohtaisia kysymyksiä vaan teemat, joihin haastattelukysymykset kohdistuvat. Haastattelutilanteessa ne toimivat muistilistana ja ohjaavat keskustelua. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66.) Teemojen muodostaminen edellyttää huolellista aihepiirin tuntemista ja perehtymistä, jotta haastattelu kohdentuu tutkimusongelman kannalta oikeisiin teemoihin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b).

Ryhmähaastatteluun valitsemani teemat perustuivat tehostetusta perhetyöstä lukemiini tutkimuksiin ja perhetyön haasteisiin sekä omiin kokemuksiini. Ensimmäisen kerran mietin teemoja jo lomakekyselyä laatiessani, joten oli selvää, että se ohjasi myös ryhmähaastattelun suunnittelua. Ryhmähaastattelun yhtenä tavoitteenahan oli nimenomaan nostaa esille niitä asioita, jotka lomakkeiden pohjalta tuntuivat tarvitsevan tarkempaa tarkastelua. Toisaalta halusin syventää ja laajentaa sitä tietoa, jota lomakekysely ei pystynyt tarjoamaan, joten teemat eivät rajoittuneet lomakekyselyssä olleisiin. Laadin ryhmähaastattelua varten teemahaastattelurungon (Liite 6). Haastatteluteemat olivat 1) laadukas tehostettu perhetyö, 2) palveluprosessi, 3) tehostetun perhetyön suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus, 4) työssä tarvittava osaaminen ja ammatillisuus, 5) yhteistyö sekä 6) arvopohja. Liitin jokaiseen teemaan myös muutamia apukysymyksiä ja lomakevastastausten tuloksia, joita voisin tarvittaessa hyödyntää. En kuitenkaan halunnut tehdä teemoista liian raskaita rajattuine kysymyksineen vaan annoin haastattelutavien kertoa asioista vapaamuotoisesti. Kysyin lisäkysymyksiä, jos keskustelu ei tuntunut lähtevän liikkeelle tai halusin lisätä erilaisia näkökulmia keskusteluun. Haastatteluun osallistuvat aina kunkin jäsenkunnan perhetyöntekijät kerrallaan, siltä osin kuin he pääsivät paikalle. Haastatteluihin osallistui 20 perhetyöntekijää. Varasin haastattelua varten kaksi tuntia aikaa.

Yhtenä suurimpana haasteena ryhmähaastatteluissa pidetään niiden litteroimista, sillä voi olla vaikea päätellä kuka haastateltavista puhuu (Hirsjärvi & Hurme 2001, 63). Päätin videoida haastattelutilanteet, sillä arvelin, että näin litteroiminen olisi helpompaa. Oletin, että ryhmähaastattelun luonteen takia on mahdollista, että haastateltavat puhuvat osittain toistensa päälle, enkä halunnut rajata heidän vapaata keskusteluansa jakamalla puheenvuoroja. Koin, että mahdollisimman rento ilmapiiri tuntuu heistä tutummalta ja mahdollistaa reflektion haastattelutilanteessa. Perhetyöhön kuuluu muutenkin työn reflektointi oman tiimin tai toisen työntekijän kanssa, joten halusin päästä mahdollisimman lähelle tätä tilannetta, ohjaten kuitenkin keskustelua pysymään aiheessa. Äänen kuulumisen varmistamiseksi päätin videon lisäksi äänittää pelkän puheen toisella laitteella. Ennen haastattelua lähetin vielä saatekirjeen (Liite 4) perhetyöntekijöille, jossa näkyi sovittu haastattelu-aika ja toiveeni haastattelun suhteen. Liitin mukaan myös haastatteluluvan (Liite 5), jolla kysyin luvan myös videoimiseen. Keräsin luvat haastattelun yhteydessä.

Ensimmäinen haastattelu antoi viitteitä siitä, miten haastattelut tulevat etenemään ja miten suunnitelmani toimi käytännössä. Ensimmäisessä haastattelussa oli lisäksi muutama

perhetyöntekijä. Pienellä porukalla suunnittelemani aika riitti juuri sopivasti ja suunnitelma toimi hyvin. Toisessa haastattelussa oli kuitenkin seitsemän haastateltavaa, jolloin aika tuli myös vastaan. Isommalla ryhmällä teemojen käsittelyyn meni enemmän aikaa, joten asetettu aika ei kunnolla riittänyt viimeisen teemaan. Kahdessa ensimmäisessä haastattelussa tuli myös esille se, että työtä ohjaavat arvot ovat tulkittavissa perhetyöntekijöiden puheesta. Päätin jättää viimeisen teeman käsittelemättä kahdessa viimeisessä haastattelussa. Muutoin haastattelut sujuivat ilman suurempia muutoksia tai häiriötekijöitä.

5.3.2 Ryhmähaastattelujen analysointi

Analysoinnin mahdollistamiseksi aineisto litteroidaan keräämisen jälkeen tekstimuotoon. Litterointi voidaan tehdä eri tarkkuudella, mutta usein riittää melko karkea taso, joka huomioi lauseen sanoman tiivistetyssä muodossa (Kananen 2017, 134). Litteroinnin tarkkuuteen vaikuttaa tutkimusongelman lisäksi tekijän suhtautuminen kieleen ja sosiaaliseen todellisuuteen. Realistisen käsityksen voisi tiivistää keskittyvän siihen, miten asiat ovat ja mistä ilmiössä on kyse, ennemmin kuin miten siitä puhutaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.) Opinnytetyön tekijänä suhtautumiseni kieleen ja sosiaaliseen todellisuuteen sekä siitä saatavaan tietoon tässä opinnäytetyössä oli realistinen. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006d) kirjoittavat, että mikäli kielenkäyttö tai hienovarainen vuorovaikutus ei ole analyysin kannalta olennaista, litterointia ei tarvitse suorittaa tarkasti.

Aluksi ajattelin, että litteroin aineistoni hyvin karkeaa menetelmää käyttäen ja tuon esille vain asioiden keskeisimmän sisällön. Ryhmähaastattelun takia koin tämän haasteelliseksi, sillä haastateltavat puhuivat hetkittäin toistensa päälle ja keskustelu oli polveilevaa. Toisaalta pelkäsin menettäväni jotain opinnäytetyön kannalta tärkeää tietoa. Päätin litteroida aineiston ajateltua tarkemmin, mutta en kuitenkaan käyttänyt sanatarkkaa litterointia. Litteroinnin yhteydessä karsin tekstistä äännähdykset, hymähdykset ja ylimääräiset täytesanat, kuten ”tota”, ”sitten”, ”niinku” sekä saman sanan peräkkäisiä toistoja kuten ”ja ja”. Täysin asiaan kuulumattoman keskustelun jätin myös litteroimatta. Litteroin haastattelut itse mekaanisesti Word-tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäen. Litteroitua aineistoa tuli 44 sivua.

Litteroinnin tarkoituksena oli poistaa myös perhetyöntekijöiden tunnistetiedot. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ollut etsiä perhetyöntekijöiden välisiä näkemuseroja, joten litteroin haastateluaineiston kuvaamaan kunkin kunnan näkemystä. On selvää, että kuntien sisällä perhetyöntekijöillä on erilaisia kokemuksia, jotka aineistosta tulevat esille, mutta ne havainnoivat erilaisia tapoja toteuttaa työtä kussakin kunnassa eikä erottele työntekijöitä eri porukoihin. Litteroinnin jälkeen kuuntelin aineiston kertaalleen läpi ja tarkastin samalla litteroidun aineiston mahdollisten virheiden varalta. Litteroinnin yhteydessä tein kunkin kunnan aineistosta oman tiedostonsa, johon liitin myös lomakevastauksista saamani ja analysoimani aineiston.

Sisällönanalyysia voidaan pitää laadullisen aineiston perusanalyysimenetelmänä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91), johon myös opinnäytetyöni alanyysi perustuu. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006e.) kirjoittavat, että aineiston analyysillä tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa aineistoon tutustumista, aineiston järjestelyä, jäsentämistä ja pohtimista sekä sisällön luokittelmista esimerkiksi eri teemojen perusteella. Tarkoitus on kiteyttää haastattelujen sisältö ja tarkastella sitä tutkimusongelman kannalta keskeisistä näkökulmista sekä käydä vuoropuhelua teorian ja omien ajatusten kanssa. Tämä antaa aineistolle lisäarvoa, jotta lopulta kasassa on enemmän kuin aineisto alkuperäismuodossaan.

Tekstin koodaaminen helpottaa aineiston käsittelyä ja analysointia. Koodauksen voi tehdä monella tavalla, mutta sen tarkoituksena on nostaa aineistosta esiin tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita. Koodaamisen avulla suurestakin aineistomäärästä on helppo poimia tiettyä aihetta käsittelevät tekstikohdat, kun ne merkitään samanlaisin koodein. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006f.) Teemahaastattelun analysointia helpottaa jo valmiiksi asetetut teemat. On kuitenkin mahdollista, että valitut teemat eivät enää aineiston analysointivaiheessa osoittaudu olennaisesti aineiston sisältöä ja tutkimusaihetta jäsentäviksi, joten ne voivat muuttua ennakkoon asetetuista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006g.) Myös Tuomi & Sarajärvi (2013, 93.) kirjoittavat, että teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. Teemoittelun ideana on etsiä tiettyä teemaa kuvailevia näkemyksiä. Teemahaastatteluna toteutettu aineiston keruu antaa usein teemoista jo jotain viitteitä.

Aloitin analysoinnin kunta kerrallaan. Luin saamaani aineistoa läpi huolellisesti. Kokeilin aineiston koodaamista erilaisilla yläteemoilla, mutta lopulta päädyin koodaamaan aineiston lomakekyselyn ja ryhmähaastattelun teemoja mukaillen. Yläteemat olivat tehostettu perhetyö, palveluprosessi, suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus, asiakastyön dokumentointi ja yhteistyö. Teemahaastattelussa yhtenä teemana oli myös työssä tarvittava osaaminen ja ammatillisuus sekä arvot, mutta jätin ne erillisistä yläteemoista pois, sillä tutkimuskysymyksen kannalta esiin nousseet asiat sopivat muiden teemojen alle. Toteutin teemoittelun värikoodeilla, joten sain liitettyä kuhunkin yläteemaan sopivat havainnot yhteen huolimatta siitä, missä vaiheessa haastattelua ne nousivat esiin.

Tämän jälkeen tein Word-tiedostoon taulukon, johon kokosin kutakin yläteemaa kuvailevat raakahavainnot yhteen. Luin teemoiteltua aineistoa läpi teema kerrallaan ja alleviivasin sekä lihavoitin raakahavainnoista erityisen mielenkiintoisia ja merkittäviä näkökulmia tarkempaa tulkintaa varten. Tämän jälkeen pelkistin raakatekstin taulukon toiseen sarakkeeseen. Pelkistetyistä ilmaisuista muodostin edelleen alateemoja. Taulukossa 2 on esimerkki tekemästani analyysistä. Tehostetun perhetyön alateemoja olivat arjen tukeminen, sijoituksen ja/tai jälkihuollon aikainen työskentely sekä arvot. Palveluprosessin alateemoiksi muodostui teemahaastattelurungon mukaisesti asiakkaaksi tulo, aloitusneuvottelu, väliarviointi, tehostetun

perhetyön lopetus sekä prosessin vaihtelevuus. Tehostetun perhetyön suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta analysoidessani alateemoiksi muodostui työskentelyn suunnitteleminen, tehostetun perhetyön tavoitteet ja tavoitteellisuuden ilmentyminen. Asiakastyön dokumentoinnin alateemoiksi muodostui perhetyön suunnitelma, osallistaminen kirjaamiseen, kirjausten läpikäyminen asiakkaan kanssa ja perhetyön yhteenveto. Yhteistyön alateemoja olivat avoimuuden sosiaalityöntekijän kanssa tehtävä yhteistyö ja monitoimijainen yhteistyö. Näiden teemojen lisäksi keräsin taulukon loppuun muita aineistosta esiin nousseita huomioita. Nämä olivat niitä kuntakohtaisia erityispiirteitä, mitkä eivät välttämättä nousseet esiin kuin yhdessä haastattelussa.

Taulukko 2 Esimerkki aineiston analysoinnista

Yläteema	Raakateksti	Pelkistetty ilmaus	Alateema
Asiakastyön dokumentointi	osa meistä käyttää sellasta kirjaustekniikkaa et asiakas on siinä osallisena siinä kirjauksen tekemisessä.	osa kirjaa yhdessä asiakkaan kanssa	asiakkaiden osallistaminen kirjaamiseen
	asiakas lukee ja hänellä on mahdollisuus kommentoida ja pyytää siihen korjauksia tekemään ja jos ei oo mitään kommentoitavaa korjattavaa ni sit sen voi lukita sen tekstin Se ei toki tarkota sitä, et siitä tekstistä tehdään sen näkönen kuin se asiakas haluaa, vaan ne korjaukset tarkoittaa sitä, et jos siel on joku asiasvirhe ni se ehkä korjataan tai näin. Mut muuten tehdään uus kirjaus, et asiakas haluaa korjata tämän tai oli eri mieltä jostain. Eriävät näkemykset täytyy kirjottaa näkyväksi	asiakas lukee ja kommentoi kirjauksen ennen kuin se lukitaan Asiavirheet korjataan kirjaukseen, eriävät mielipiteet tuodaan esille uudessa kirjauksessa.	kirjausten läpikäyminen asiakkaiden kanssa

6 Tulokset

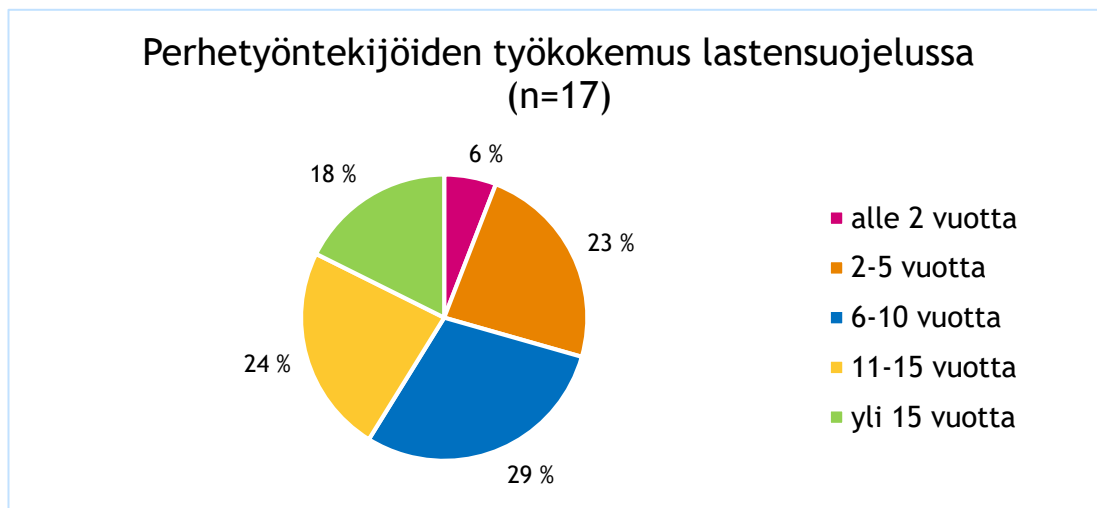
Tässä luvussa käsittelen saamiani tuloksia ja vastaan tutkimuskysymyksiini. En kuitenkaan eritellyt pääkysymyksiä toisistaan, vaan kerron kuntien välisistä eroista samalla kun erittelen tulokset. Olen jakanut luvun analysoinnissa käyttämäni teemojen mukailleen. Perhetyöntekijöiden anonymiteetin turvaamiseksi puhun tässä luvussa kuntien nimien sijaan kunnista nimellä kunta 1, kunta 2, kunta 3 ja kunta 4. Joissakin kohdin jouduin kuitenkin jättämään kuntakohtaisen koodin pois, jotta koodit eivät paljastuisi. Järjestys on sattumanvarainen.

Opinnäytetyössä mukana olleissa Keusoten jäsenkunnissa tehostetussa perhetyössä työskenteli haastatteluhetkellä 21 perhetyöntekijää. Lomakekyselyyn vastasi 81 prosenttia (n=17) perhetyöntekijöistä. Kunnittain vertailtuna kaikki kunnan 3 ja kunnan 4 perhetyöntekijät vastasivat

kyselyyn. Kunnassa 1 ja kunnassa 2 osa jätti vastaamatta, mutta vastausprosentti oli silti yli 60 % näissäkin kunnissa. Ryhmähaastatteluun osallistui lopulta 20 perhetyöntekijää eli 95 % perhetyöntekijöistä. Yksi perhetyöntekijä oli siis estynyt osallistumasta.

Lomakekyselyyn vastanneista 88 % (n=15) oli sosionomin koulutus. Lisäksi Keusotessa työskentelee sosiaaliohjaaja ja nuorisotoiminnan ohjaaja. Pohjakoulutuksen lisäksi perhetyöntekijöiltä löytyy monenlaisia lisäkoulutuksia. 59 % (n=10) perhetyöntekijöistä on käynyt jonkin perhearviointikoulutuksen ja lähes yhtä moni (n=9) neuropsykiatrisen valmennuksen. Lisäksi perhetyöntekijöiltä löytyi muun muassa psykologian tai psykiatrian opintoja, perhesovittelukoulutus, huoli puheeksi -koulutus, lapset puheeksi -koulutus ja ihmeelliset vuodet -koulutus. Perhetyöntekijät kokivat, että on paljon erilaisia koulutuksia, joihin he haluaisivat osallistua ja mikä tukisi heidän ammatillisuuttaan ja työssä tarvittavaa osaamista. Erityisesti ajan ilmiöihin kuten päihteiden ja lääkkeiden väärinkäyttöön, sekä lasten psyykkiseen oireiluun kaivataan lisäkoulutusta. Perhetyöntekijät kuitenkin kokivat, että koulutuksia ei ole järkevää lisätä systemaattisesti kaikille. Sen sijaan pitäisi miettiä, mikä koulutus ketäkin perhetyöntekijää kiinnostaa ja keskittyä niihin. Perhetyöntekijät jakavat osaamistaan ja tietotaitoaan aktiivisesti toisilleen. Näin koulutuksista saatu tieto leviää lopulta koko tiimin hyödynnettäväksi ja kaikkien ammattitaito lisääntyy pienemmällä kustannuksella.

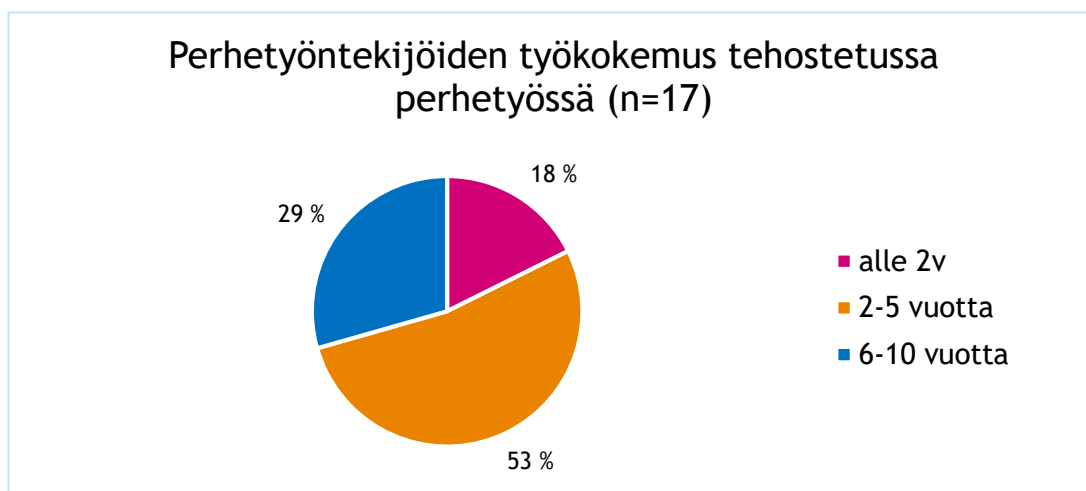
Lomakekyselyssä kysyttiin perhetyöntekijöiden työkokemusta niin lastensuojelussa kuin tehostetussa perhetyössä. Kuviosta 1 ilmenee, että lastensuojelusta kertynyt kokemus jakautui perhetyöntekijöiden välillä laajasti alle 2 vuodesta yli 15 vuoteen.

Kuvio 1 Perhetyöntekijöiden työkokemus lastensuojelussa

Tehostetussa perhetyössä kertynyt työkokemus jakautui tasaisemmin. Noin puolet eli 53 % (n=9) perhetyöntekijöistä oli työskennellyt 2 - 5 vuotta tehostetussa perhetyössä. 29 % (n=5) kokemusta oli kertynyt 6 - 10 vuotta ja 18 % (n=3) alle 2 vuotta. En eritelty erikseen, onko

työkokemus kertynyt Keusoten jäsenkunnissa vai jossakin muualla, joten on oletettavaa, että mukana on myös muualta kertynyttä kokemusta.

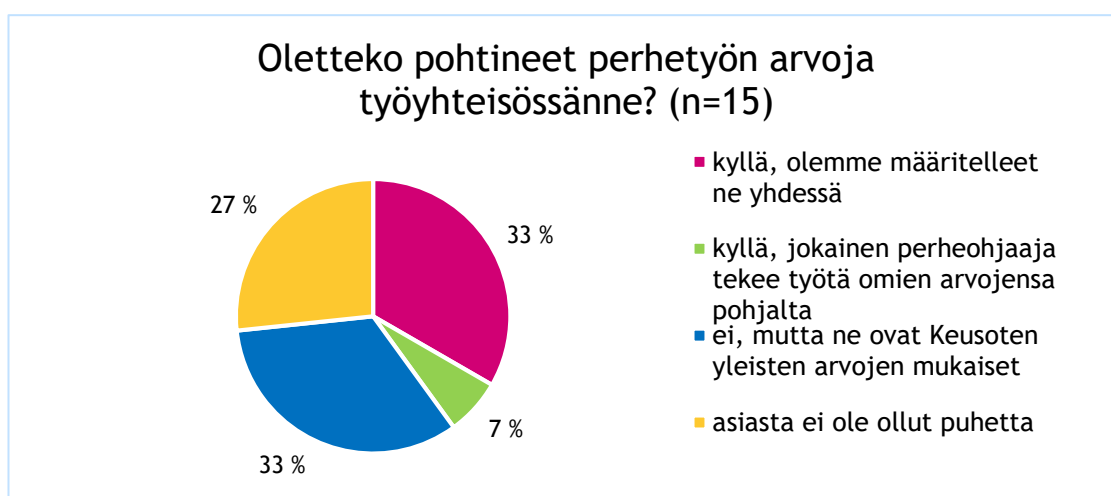

Kuvio 2 Perhetyöntekijöiden työkokemus tehostetussa perhetyössä

6.1 Tehostettu perhetyö

6.1.1 Tehostetun perhetyön arvot

Selvitin lomakekyselyssä, miten tehostetun perhetyön arvot on kunnassa laadittu ja millaiset arvot työtä ohjaavat. Kuviossa 3 näkyy vastausten jakautuminen yhteisten arvojen määrittämisestä. 33% (n=5) perhetyöntekijöistä vastasi, että arvoja on pohdittu ja ne on määriteltä yhdessä ja 7% (n=1) vastasi, että pohdintaa on käyty yhdessä, mutta jokainen perhetyöntekijä tekee työtä omien arvojensa mukaisesti. 33 % (n=5) perhetyöntekijöistä vastasi, että arvoja ei ole pohdittu yhdessä, mutta ne ovat Keusoten yleisten arvojen mukaisia. 27 % (n=4) vastasi, että asiasta ei ole ollut lainkaan puhetta. Kaksi perhetyöntekijää jätti vastauksen tyhjäksi.

Kuvio 3 Yhteisten arvojen määrittäminen

Kysyin lomakekyselyssä myös mitkä arvot perhetyöntekijöiden työtä ohjaavat. Keskeisimmiksi tehostetun perhetyön arvoiksi vastauksissa nousi kunnioittaminen (n=6), asiakaslähtöisyys (n=5), osallisuus (n=4) ja avoimuus (n=4). Yhtä tärkeänä perhetyöntekijät pitivät myös työhyvinvointia (n=4). Muita mainittuja arvoja olivat arvostus (n=2), joustavuus (n=2), yhdenvertaisuus, (n=2), luottamus (n=2) ja rehellisyys (n=2) sekä kerran mainitut dialogisuus, oikeudenmukaisuus, asiakkaan turvallisuus, hyvät tavat, läpinäkyvyys, perheiden hyvinvointi, sitoutuminen, usko perheen voimavaroihin ja muutostyön mahdollisuuteen.

Verrattaessa tehostetun perhetyön arvojen pohtimista yhdessä, heidän luettelemiinsa arvoihin, ei keskustelun ja yhteisten arvojen välille voinut muodostaa selvää yhteyttä. Yhdessä asiaa pohtineet eivät luetelleet samoja arvoja muiden kanssa. Toisaalta yhdessä asioita pohtineet työntekijät saattoivat olla ainoita, jotka omassa tiimissään vastasi niin. Myöskään kunnittain vertailtuna arvot eivät olleet yksiselitteisiä kuin yhdessä kunnassa, vaikka osa arvoista saatettiin mainita useampaan kertaan. Osa perhetyöntekijöistä kirjoitti, että arvoja ei ole Keusoten aikana mietitty yhdessä, mutta joskus aikaisemmin kyllä. Toisaalta taas koettiin, että jo lähtökohtaisesti kaikilla lastensuojelualalla työskentelevillä on varmasti jonkinlaiset yhteiset arvot, jotka ohjaavat työskentelyä, puhutaan niistä yhdessä tai ei.

6.1.2 Tehostetun perhetyön tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus

Ryhmähaastatteluissa perhetyöntekijät kuvasivat, että tehostetun perhetyön tekeminen on muutostyöskentelyä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Poikkeustilanteissa, kuten kriisi- tai riitatilanteissa tavoitteet jäävät hetkellisesti sivuun, sillä silloin ei myöskään ole edellytyksiä tehdä muutostyöskentelyä. Muutoin tavoitteellisuus on aina läsnä tehostetun perhetyön tekemisessä. Kunnan 3 perhetyöntekijät toivat myös esille, että asiakkaan kannalta tavoitteellisuus on keskeistä, että heidän kotiinsa ei vaan ”tuu joku tekemään jotakin”, vaan on tavoitteet, joita kohti edetään. Tavoitteiden saavuttaminen osoittaa sen, että työskentely voidaan lopettaa.

”Mut kylhän ne tavoitteet on ihan pohja sille, mut ei se pois sulje sitä ku monesti perheillä on hektistä elämää ja voi tulla jotain kriisii tai sellasta mikä kuormittaa mieltä, ni tottakai me lähetään niitä ja sit tavoitteet lähtee sillä hetkellä sivuun, mut niihin aina palataan... mut sillon ku muutostyöskentelyä voidaan toteuttaa ni sillon on tavoitteet siinä rinnalla... Toki se ei aina oo ihan täydellistä mut jokaisella on oma täydellisyyksänsä, mut se perheen ja lap- sen kokemus siitä, et miten niihin tavoitteisiin on päästy on hyvä. (Kunta 1)

Tehostetun perhetyön tavoitteet määritellään aloituspalaverissa yhdessä perheen kanssa ja ovat aina perhekohtaisia. Kysyin lomakekyselyssä, mitkä ovat tehostetun perhetyön yleisimmät tavoitteet jäsenkunnissa. Kunnassa 1 perhetyöntekijät listasivat sosiaalisissa suhteissa tukemisen, vuorovaikutustilanteissa tukemisen, vanhemmuuden tukemisen sekä nuorten

koulunkäynnin turvaamisen ja päihteettömyyden. Kunnassa 2 tehostetun perhetyön yleisinä tavoitteina perhetyöntekijät listasivat lapsen ja/tai perheen tukemisen, perheen tilanteen arvioimisen, kodin olosuhteiden muuttumisen, vanhemmuuden ohjaamisen ja sijoituksen välttämisen. Kunnassa 3 tavoitteet olivat huostaanottojen ehkäiseminen, perheiden hyvinvoinnin lisääminen, tuen riittävyuden arvioiminen, lapsen perustarpeiden (hoito ja kasvatusta) turvaaminen, vanhemmuuden tukeminen, lasten koulunkäynnin turvaaminen, päihteettömyys, arjen vakauttaminen sekä perheiden kuntouttaminen yhdessä sovittuihin muutoksiin. Kunnassa 4 perhetyöntekijät listasivat tehostetun perhetyön yleisiksi tavoitteiksi lapsen suojelemisen, lapsen kotona asumisen turvaamisen ja sen mahdollisuuksien arvioimisen sekä vanhemman jaksamisen tukemisen.

Perhetyöntekijät kertoivat, että aina perheen tilanne ei kuitenkaan ole täysin selvillä tehostetun perhetyön aloittaessa, joten tavoitteet määritellään työskentelyn aikana. Perheen tilanne saattaa myös osoittautua erilaiseksi kuin aluksi ajateltiin, joten tavoitteet eivät enää myöhemmin vastaa perheen tarpeita. Perhetyöntekijät kertoivat, että tavoitteita tarkastellaan työskentelyn edetessä ja mietitään ovatko ne tarkoituksenmukaisia. Tavoitteet eivät siis voi olla ”kiveen hakattuja” vaan niiden tulee tarvittaessa joustaa ja muuttua asiakkaan tarpeen mukaan ja tilanteen kehittyessä. Perhetyöntekijät toivat esille sitä, että usein heidän ja erityisesti asiakkaan näkökulmasta sosiaalityöntekijän asettamat tavoitteet ovat isoja kokonaisuuksia tai teemoja, kuten vanhemmuuden tukeminen. Siksi tehostetun perhetyön tehtävänä on avata niitä asiakkaalle ja kertoa, mitä ne käytännössä tarkoittavat ja miten ne näkyvät asiakkaan arjessa. Toisaalta perhetyöntekijät kertoivat, että asiakkaan kannalta on keskeistä, että hän määrittelee omat tavoitteensa, jotta muutos on mahdollista.

”Ite voi nähdä tosi isonki kuvan, et mitä tartteis tehdä, mut siin ei pidä unohtaa sitä, et se asiakkaan elämä ja kunnioittavalla asenteella lähtee rakentaa muutoksia. Jos lähtee hirveesti hönkimään omia ideoita, ni se ei oo kovin laadukasta. Eikä ne kannu ne viedyt ideat, vaan ne pitää jotenki herätä sieltä sen luottamuksen ja hyvän asiakassuhteen kautta.” (Kunta 2)

Erityisesti kunnassa 2 ja kunnassa 3 perhetyöntekijät toivat esille sitä, että yhtenä työskentelyn tavoitteena on hyvän asiakassuhteen luominen asiakkaaseen. Luottamuksen rakentamiseen saattaa mennä aikaa, mutta työn onnistumisen kannalta se on keskeistä. Perhetyöntekijät kertoivat, että ennen kuin luottamus on saatu, tuloksellista työtä ei pysty tekemään. Tehostetun perhetyön alkaessa ensimmäisenä aloitetaankin rakentamaan luottamusta asiakkaaseen, eikä mennä toteuttamaan sosiaalityöntekijän kanssa asetettuja tavoitteita ja muutospaikoita. Luottamuksen rakentamiseksi asiakas tarvitsee kokemuksen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Asiakkaalle pitää välittyä tunne siitä, että tehostettu perhetyö on tasavertaisena toimijana auttamassa asiakkaan tilannetta eteenpäin ja aidosti kiinnostunut asiakkaan tilanteesta. Luottamuksen edellytyksenä on myös avoimuus asiakasta kohtaan. Kunnan 2

perhetyöntekijät kertoivat myös luottamuksen saamisen ja suhteen luomisen tärkeydestä nuoren kohdalla. Perhetyöntekijät kertoivat, että hyvä suhde nuoreen auttaa nuorta kestävämpään paremmin hankalia tilanteita ja perhetyöntekijän kontrollointia esimerkiksi päihteiden käytössä. Jos suhdetta ei ole kerennyt muodostua ennen kuin perhetyöntekijä joutuu puuttumaan nuoren asioihin, ei nuori välttämättä suostu enää yhteistyöhön.

Perhetyöntekijät kokivat, että myös yksittäisellä kotikäynnillä tai tapaamisella pitää aina olla jokin merkitys. Asiakasta ei tavata vain tapaamisen vuoksi, vaan sille täytyy aina olla jokin syy ja tavoite, mikä vie asiakkaan prosessia eteenpäin. Joka tapaamisella tavoitteita ei välttämättä oteta puheeksi, mutta perhetyöntekijä on tietoinen siitä, mitä kohti työskentelyä tulee suunnata. Haastatteluista tuli esille, että yksittäisten käyntien ja oman työn suunnittelemisen on perhetyöntekijäkohtainen asia. Mitään tiettyä kaavaa tähän ei ole ja suunnittelemisen tarpeellisuuteen ja tarkkuuteen vaikuttaa käytettävissä olevan ajan lisäksi perheiden tilanteiden ja tarpeiden yksilöllisyys.

Kunnan 2 ja kunnan 4 perhetyöntekijät kertoivat, että ennen käyntiä perhetyöntekijät käyvät työparin kanssa läpi, mitä tällä tapaamisella käsitellään. Monesti myös mietitään tai luetaan edellisen käynnin kirjaus, että jäikö edellisellä kerralla jokin kesken tai onko jotain mistä pitäisi puhua. Näin molemmat tietävät mitä toisella on mielessä ja tapaamista voidaan yhdessä ohjata tiettyyn suuntaan. Perhetyöntekijät myös kokivat, että tapaamisen jälkeen tulee usein mieleen, mitä seuraavalla kerralla olisi hyvä tehdä. Perhetyöntekijät kertoivat, että aika monesti omat suunnitelmat kuitenkin jäävät taka-alalle siinä vaiheessa, kun perheen kotioven aukaisee. Perheen tilanne kotona saattaa käynnille tullessa olla kaoottinen, joten suunnitelmia tärkeämpää on vastata asiakkaan tarpeisiin.

”Joskus on toki niin et ollaan ajateltu et tänään puhutaan raha-asioista ni sit siel perheessä onki tapahtunu hirvee härdelli ja se muuttaa tilanteen täysin. Et nähään se et nyt ku näil on tämmönen ja valvonu koko yön ja kaikkee, ni ei oo mitään järkee, et me mennään mejän suunnitelman kans ja puhutaan siitä, ku ei asiakas oo vastaanottavainen.” (Kunta 4)

Kunnan 1 perhetyöntekijät kertoivat, että he kyselevät myös paljon asiakkaalta mitä he toivovat ja suunnittelevat käyntejä yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakkaalle saatetaan ehdottaa muutamia vaihtoehtoja, joita perhetyöntekijät ovat miettineet ja kysyä miltä ne asiakkaasta kuulostavat tai onko asiakkaalla itsellään mielessä jotain mitä voitaisiin tehdä. Toisaalta asiakkaiden haasteet vaikuttavat suunnittelun määrään. Mitä enemmän perheessä on ongelmia sen tarkemmin perhetyöntekijät valmistautuvat tapaamiseen.

”Sillon jos on paljon probleemaan ni suunnitteluun menee aika paljonki aikaa, et sitä joutuu ihan miettii puheeks ottoja ja kaikkee, et miten jos me puhutaan näin, ni mitä siit ehkä seuraa tai jos me tehdään näin ni mitä siitä. Siihe

joutuu sillon enemmän kiinnittää ehdottomasti huomioon. Sit jos on pienemällä huolella, ni sit se on enemmän semmosta, ettei tartte ihan niin hirveesti. Perhe pystyy enemmän tuottaa sitä, mikä on mielenpäällä et sit on vähemmän suunnittelua” (Kunta 1)

Toisaalta joissakin kunnissa perhetyöntekijät kuitenkin kokivat, että työn tavoitteellisuus karsii ja tavoitteet hämärtyvät pitkään jatkuvissa asiakkuuksissa. Myös työn suunnitelmallisuus vähenee mitä pidemmiksi asiakkuudet venyvät ja mitä enemmän työskentely on vain asiakkaan kannattelua ja tilanteen kontrollointia.

6.1.3 Arjen tukeminen lapsen edun mukaisesti

Kaikissa kunnissa perhetyöntekijät kuvailivat, että tehostettua perhetyötä tehdään silloin kun huostaanoton mahdollisuus on jo todellinen, mutta se yritetään ehkäistä tehostetun perhetyön avulla. Perheen tilanne on siis usein kriisiytynyt. Työtä voidaan tehdä myös lapsen ja nuoren kotiutumisen tukemiseksi, jolloin pahin kriisitilanne on jo ohi, mutta tuetaan sitä hyvää, mitä sijoituksella on saatu aikaan. Näin lapsen kotiutumisen onnistumista voidaan tukea. Yhdessä kunnassa on myös aikaisemmin ollut erillinen kotiuttava perhetyö, juuri sijoituksesta palaavien lasten ja nuorten tukemiseksi. Kotiuttavassa perhetyössä tehtiin myös kotiuttamisselvityksiä, joissa selvitettiin edellytyksiä lapsen kotiutumiselle. Tällä hetkellä kotiuttava perhetyö on osana tehostettua perhetyötä ja on sen myötä osittain muuttanut muotoaan. Kotiuttamisselvityksiä voidaan silti edelleen erikseen tilata.

Toisaalta yhdessä kunnassa tehostetun perhetyön rinnalla on tarjottu myös intensiivistä perhetyötä. Intensiivinen perhetyö on 11 - 17 vuotiaille sijoitusuhan alla oleville nuorille tarkoitettu viimesijainen tukitoimi, ennen nuoren sijoittamista. Tukea voidaan antaa myös siinä vaiheessa, kun nuori on palaamassa sijoituksesta takaisin kotiin. Työskentelyn tavoitteena on mahdollistaa nuoren kotona asuminen. Intensiivinen työskentely kestää 3 kuukautta, jonka jälkeen sosiaalityöntekijän päätöksellä sitä voidaan jatkaa korkeintaan 2 kuukautta. Parhaimmillaan intensiivisen ja tehokkaan työskentelyjakson aikana nuoren sijoitus on voitu estää. Monesti kyse onkin ollut siitä, että nuori on syystä tai toisesta ajautunut kovaan syöksyyn, joka on pitänyt katkaista tehokkaalla interventiolla. Perhettä tai nuorta on tällöin saatettu tavata jopa kaksi kertaa päivässä. Intensiivinen perhetyö on nykyään osa tehostettua perhetyötä, eikä sitä varten ole enää erikseen nimettyjä työntekijöitä. Työtä voidaan kuitenkin edelleen tarvittaessa tehdä.

Perhetyöntekijät kuvailivat, että tehostetun perhetyön yhtenä tehtävänä on tukea perheen arjenhallintataitoja, jotta arki olisi lapsen kannalta turvallista. Perhetyöntekijät kuvailevat tehostettua perhetyötä lapsen näkökulmasta siten, että se on viimesijainen keino mahdollistaa lapsen kotona asuminen ja ehkäistä sijoitus tai huostaanotto. Perheen arjenhallintaa ja turvallisuutta tuetaan, jotta arki ja kotona oleminen olisi riittävän turvallista ja hyvää lapsen

kannalta. Tehostetun perhetyön koettiin olevan myös lastensuojelun asiakkuudessa ja prosessissa se toimija, joka tapaa lasta ja tuo lapsen tilanteen ja äänen sosiaalityöntekijän tietoon. Tehostettua perhetyötä tehdäänkin lapsen kasvuympäristöissä. Useimmiten se on perheen koti. Tämän lisäksi asiakkaita saatetaan tavata toimistolla tapaamistiloissa. Varsinkin erilaiset palaverit pidetään yleensä toimistolla.

”Mut sit se et miten turvata se lapsen oleminen ja eläminen sielä kotona, et siel on hyvä turvallinen olla. Myös sen lapsen äänen kuuleminen ja esiintuominen on yks meidän tehtävä kaikissa näissä toimissa... Me ollaan se työryhmä, joka tapaa useimmiten sitä lasta ja perhettä, ni meidän työ on sosiaalityöntekijälle se viestiväline ”medialähde”, mistä hän saa enempi asiakaskontaktia (Kunta 1)

Yksi ero kuntien välillä oli tehostetun perhetyön käyttäminen asiakkaan tilanteen kontrollointiin. Kahdessa kunnassa perhetyöntekijät kertoivat, että asiakaskäynnit ovat pääsääntöisesti aina etukäteen sovittuja. Tarkastuskäyntejä ei tehdä, ellei niistä ole etukäteen sovittu. Jos jokin asia pitää tarkistaa, niin perheelle soitetaan ja kerrotaan, että perhetyöntekijöille jäi huoli jostakin asiasta. Kahdessa kunnassa tuotiin myös esille se vaihtoehto, että joskus tehostetun perhetyön tehtävänä on sosiaalityöntekijän pyynnöstä kontrolloida tai tarkistaa asiakkaan tilanne. Tällöin käynti tehdään varoittamatta. Yhdessä kunnassa tehostettu perhetyö saattaa esimerkiksi kontrolloida vanhemman päihteiden käyttöä. Tehostettu perhetyö saattaa käydä puhalluttamassa vanhemman yllättäen, jotta varmistutaan siitä, onko vanhempi selvinpäin ja kykenevä huolehtimaan lapsesta. Perhetyöntekijät eivät kuitenkaan itse pitäneet sitä asiakassuhteen kannalta aina hyvänä toimintatapana, koska se luo perhetyöntekijälle kontrolloijan aseman. Etenkään silloin, jos luottamussuhde ei ole kerennyt muodostua ennen kontrolloimien käyttöä.

”Et jos se päihdeongelma on vaikka akuutti ni silloin perhetyö toimii siinä kontrollina et miten siel pysytään selvinpäin lapsen näkökulmasta. Kontrolli näkyy tiivistettyinä kotikäynteinä tai ilmottamattomina poikkeamina ja siel käydään sit alkometrin kanssa tsekkaamassa tilannetta tai jos herää huoli. Se ei välttämättä johda sellaseen laadukkaaseen perhetyöhön, ku silloin sä tuut kontrolloijan roolissa kattomaan vanhemman kunto.” (Kunta)

Kunnan 4 perhetyöntekijät kuvailivat lastensuojeluun kuuluvaa kontrollia myös puuttumisena. Tehostetun perhetyön tehtävänä on nostaa lastensuojelulliset huolet keskusteluun vanhemman kanssa ja kertoa, millaisia asioista he huomioivat perheen arjessa. Tällöin tehostettuun perhetyöhön liittyvä kontrolli näkyy perheen vuorovaikutustilanteisiin puuttumisena, jonka myötä tuodaan näkyväksi ja sanoitetaan asiakkaan toimintaa. Perhetyöntekijät vertasivat tehostettua perhetyötä arviointityöskentelyyn, jossa pitää koko ajan olla tarkkana siitä, mitä

tapahtuu. Perhetyöntekijät kuitenkin toteavat, että ne ajatukset, mitä he tuovat perheeseen eivät ole ehdottomia ja koko totuus. Perhe itse nähdään muutoksen toteuttajana. Tehostetun perhetyön tehtävä ei ole ketoa, mitä muutoksia perheen tulee tehdä, jotta heidän elämänsä muuttuisi, vaan herätellä asiakasta löytämään omia voimavarojaan ja pohtia asiaa yhdessä asiakkaan kanssa. Kontrollin kuvattiin olevan uskallusta sanoa ääneen myös vaikeat asiat ja lastensuojelun huolet.

”Puuttumista sattaa olla joka käynnillä tarvii puuttua samaan asiaan, tuoda esiin sitä, että muistatko mitä viimeksi puhuttiin ja huomaatko, että nyt sä taas toimit näin... Ne ajatukset mitä me tuodaan perheessä esille ni ei ne oo ehdottomia. et ei oo sellasta et tämä on totuus ja näin ku teette, ni sitte teijän perhe toimii näin, koska ei se mee niin...” (Kunta 4)

Yhdessä kunnassa korostui sosiaaliohjauksen tekeminen ja vanhemman konkreettinen auttaminen perheen arjessa. He kokivat, että heidän työhönsä kuuluu isona osana esimerkiksi ai-kuissosiaalityöhön kuuluvaa työtä, joka ei varsinaisesti ole tehostettuna perhetyötä. Vanhemman on vaikea keskittyä tehostettuun perhetyöhön ja esimerkiksi vuorovaikutukseen lapsen kanssa, jos taloudelliset asiat tai pelko asunnon menettämisestä painavat päällimmäisenä mielessä. Tehostetun perhetyön tehtäväksi jääkin auttaa vanhempaa hänen ongelmissaan. Asian käänttöpuolena voi kuitenkin olla se, että vanhempi kokee perhetyöntekijän omaksi työntekijäkseen ja kiinnittyy vahvasti perhetyöntekijään. Silloin vanhemmalla ei välttämättä ole halua päästä irti, koska hän kokee vihdoon saavansa apua omiin asioihin. Perhetyöntekijät toivat myös esille sitä, että tehostetussa perhetyössä huostaanoton mahdollisuus on aina olemassa, joka on myös vanhempien mielessä. Tämän takia vanhemmat kokevat tärkeäksi saada taloudelliset asiat kuntoon. Toisaalta jos asioita ei käy vanhemman kanssa läpi, ei varsinaista tehostettua perhetyötä päästä koskaan aloittamaan. Tällä he tarkoittivat suoraan lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen ja kasvatukseen liittyvien asioiden läpikäymistä, jotka vaikuttavat suoraan lapseen. Vanhemman auttaminen nähtiin välillisesti, mutta olennaisesti lapseen vaikuttavana työnä ja siksi myös tärkeänä. Perhetyöntekijät kertoivat, että tilanne vaatii tasapainoilua sen välillä, kuinka paljon voi tehdä puolesta ja missä vaiheessa vain ohjataan.

”Ne on niin isoja kuormittavia tekijöitä siinä arjessa et jos vanhemman talous- ja asunto-ongelmat on niin suuria et ne on koko ajan mielessä ja ratkasematta ni ei se lapsikaan tuu sieltä näkyviin jos tollaset sosiaaliohjaukseen kuuluvat asiat menee sen lapsenki edelle... Mut jos ei asiakas saa ite vietyy niit eteenpäin ja ite näkee et mitä siin pitäs tehä, ni jätetäänkö auttamatta vai ohjataan vaan. Ja jos se ei tee ni eikö silloin kukaan tee...” (Kunta)

Myös muiden kuntien haastattelussa vanhempien ohjaaminen ja motivoiminen muihin palveluihin tuli esille. Perhetyöntekijät toivat esille sitä, että lastensuojelun asiakkaila on hyvin monenlaisia haasteita ja ongelmaa elämässä. Perhetyöntekijät tekevät paljon töitä sen eteen, että perhe motivoituisi eri palveluiden piiriin ja tehostetun perhetyön rinnalle rakentuisi laajempi tukiverkko. Perheen ohjautumista muihin palveluihin edesautetaan esimerkiksi menemällä vanhemman mukaan tai soittamalla palveluihin yhdessä. Yhdessä kunnassa palveluohjauksen ei kuitenkaan koettu riittävän, sillä kunnan muu palveluverkosto ei perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan ole riittävällä tasolla. Aika esimerkiksi päihdesairaanhoidajalle saattaa mennä kuukauden päähän, jolla ei voida vastata vanhemman akuuttiin tarpeeseen ja halun ottaa apua vastaan silloin, kun se ilmenee.

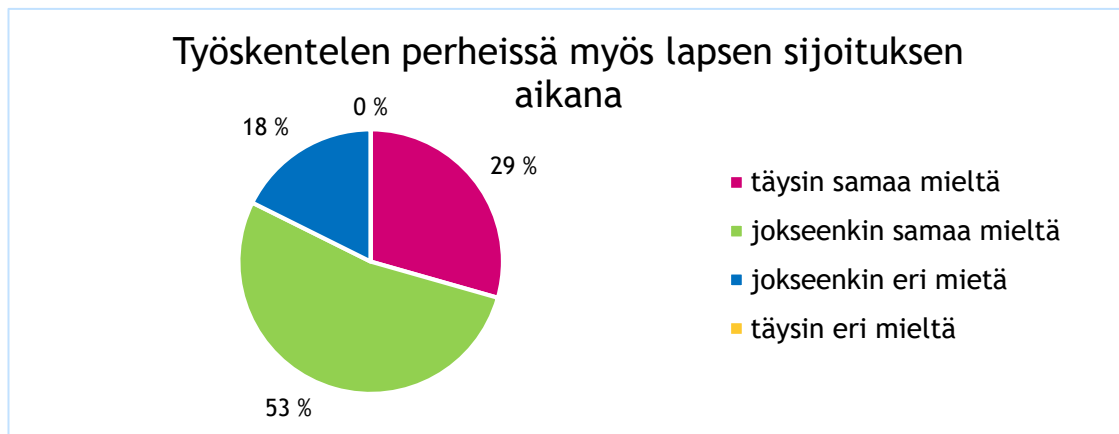
Vertaistuen hyödyntäminen tehostetussa perhetyössä tuli esille kahden kunnan haastattelussa. Toisessa kunnassa erilaisia ryhmiä on pidetty asiakkaiden tarpeiden mukaan. Joskus sosiaalityöntekijä on saattanut vihjata, että nyt olisi useampi perhe samassa elämäntilanteessa, jotka voisivat hyötyä vertaistukiryhmästä. Joskus perhetyöntekijät ovat itse huomanneet saman ilmiön ja päättäneet perustaa näille asiakkaille oman ryhmän. Ryhmien pitämisessä ei olekaan säännönmukaisuutta, vaan niitä pidetään asiakkaiden tarpeiden mukaan. Joskus kaikki asiakkaat ovat tehostetun perhetyön asiakkaita, mutta välttämättä ei. Viime aikoina on ollut muun muassa naisille suunnattu vertaistukiryhmä, jossa on voimaantumisen ja dialogisuuden kautta pohdittu omia voimavaroja naisena ja rakennettu tulevaisuuden näkymiä. Toisessa kunnassa on esimerkiksi ollut itsenäistyvien nuorten ryhmä, johon koottiin muitakin kuin tehostetun perhetyön asiakkaana olevia nuoria. Ryhmässä käytiin läpi itsenäistymistä ja siihen kuuluvia asioita.

Toisaalta muutamassa haastattelussa tuli myös esille, että tehostetun perhetyön resursseja saatetaan käyttää myös muihin tehtäviin. Yhdessä kunnassa yhden perhetyöntekijän työnkuvaan kuuluu myös perhesovittelujen tekeminen, joita tulee neljästä kuuteen vuodessa. Työ on hallinnollisesti perheoikeudelliseen kuuluvaa työtä. Toisaalta esille nousi myös se, että yhdessä kunnassa osa perhetyöntekijöistä toimii ammatillisina tukihenkilöinä nuorille, koska kunnassa ei ole erikseen ammatillisia tukihenkilöitä. Yhdessä kunnassa puolestaan tehostettua perhetyötä käytetään tuettujen tapaamisten järjestämiseen.

6.1.4 Lapsen sijoituksen ja jälkihuollon aikainen työ

Kysyin lomakehaastattelussa, työskenteleekö perhetyöntekijät perheessä myös lapsen sijoituksen aikana tai jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten kanssa. Molemmissa väittämässä vastaukset jakautuivat perhetyöntekijöiden ja kuntien välillä. Kuviossa 4 näkyy, että 29 % (n=5) kaikista perhetyöntekijöistä vastasi olevansa täysin samaa mieltä sijoituksen aikaisesta työskentelystä ja 53 % (n=9) vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä. Jokseenkin eri mieltä sijoituksen aikaisesta työskentelystä oli 18 % (n=3). Kuntien välillä vastaukset jakautuivat siten, että jokseenkin eri mieltä vastanneet perhetyöntekijät työskentelivät kunnassa 2 ja kunnassa

3, toisaalta kukaan kunnan 1 perhetyöntekijöistä ei ollut väitteestä täysin samaa mieltä. Näyttäisi siis siltä, että kaikissa kunnissa ainakin osa perhetyöntekijöistä työskentelee perheissä myös sijoituksen aikana.

Kuvio 4 Työskentelen perheissä myös lapsen sijoituksen aikana

Kysyin ryhmähaastatteluisissa, millaisissa tilanteissa sijoituksen aikaista työskentelyä tehdään. Perhetyöntekijät kertoivat, että jos yksi tai useampi perheen lapsista sijoitetaan, niin työskentelyä jatketaan muun perheen kanssa tai jos perheen lapsi/lapset sijoitetaan lyhytaikaisesti. Työskentelyn aikana keskitytään silloin siihen, mitä perheessä pitää tapahtua, jotta sijoitettu lapsi voi palata takaisin kotiin ja mitä sijoitus perheen kannalta tarkoittaa. Kunta 4 nosti esille myös sen, että monesti tehostettu perhetyö tekee kotikäynnin silloin, kun lapsi tulee sijoituksesta käymään kotona, jotta nähdään, miten kotona oloinen sujuu. Kunta 3 kertoi, että sosiaalityöntekijä tekee päätöksen työskentelyn jatkamisesta sijoituksen aikana, joten keskustelua käydään sosiaalityöntekijän kanssa tilannekohtaisesti. Perhetyöntekijät kertovat oman näkemyksensä sekä perheen toiveet, miten tilanteessa olisi milloinkin hyvä toimia. Toisaalta asiaan vaikuttaa myös se, työskenteleekö sijoituspaikka perheen kanssa. Silloin tehostettu perhetyö saatetaan lopettaa, jotta perhe sitoutuu työskentelemään sijoituspaikan kanssa.

Sijoitetun lapsen kanssa työskenteleminen sen sijaan vähenee ja joskus loppuu kokonaan, koska työ tehdään sijoituspaikassa. Tilanne kuitenkin vaihtelee asiakkaan ja sijoituspaikan mukaan ja joskus sosiaalityöntekijän mukaan. Kunta 2 toi esille, että sijoituspaikan palaveriin osallistuminen ja yhteydenpitäminen sijoitettuun lapseen edesauttaa kuitenkin työskentelyn jatkamista sijoituksen jälkeen, kun tietokatkosta lapsen tilanteesta ei pääse syntymään.

”Ne on vaan sellasia sosiaalityöntekijä kohtasia eroja, et miten pidetään yhteyttä vaik sijoitettuun nuoreen. Oon itse törmänny sellaseen linjaukseen, et nuori on sijoitettu kiireellisesti, ni mun ei oo annettu osallistua sijoituspaikassa pidettyihin palaverihin, ku sosiaalityöntekijän näkemys on se et koska

se on sijoitettuna, ni ne huolehtii siitä nyt. Mut se on haasteellista sellasen katkoksen jälkeen hypätä takasi siihen työskentelyyn nuoren kanssa jos se kotiutuu, ku on sellanen tietokatko siinä, mut niissä on eroja.” (Kunta 2)

Toisaalta jos lapsen tilanne ajautuu lopulta huostaanottoon, mietitään työskentelyä tapauskohtaisesti. Ajatus on kuitenkin se, että tuttu työntekijä jatkaa hetken aikaa nuoren tapaamis- ja nuori saattaen vaihdetaan uuteen asuinpaikkaan. Huostaanotto on myös aina kriisi lapsen vanhemmalle, joten tehostettu perhetyö tukee vanhempaa tilanteessa ja auttaa suhtautumaan omaan vanhemmuuteen huostaanoton jälkeen. Vanhempia ei jätetä yksin kriisin keskelle. Vanhemmuus ei lähde vanhemmasta huostaanoton hetkellä, vaan se muuttuu muotoaan. Perhetyöntekijät kertoivat, että tilannetta on tärkeä käsitellä, jotta vanhempi löytää uuden roolinsa tilanteessa, jossa hän ei enää vastaakaan lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta, mutta on silti edelleen vanhempi.

”Lähinnä sitä et, mitä se tarkoittaa perheelle ku lapsi on huostaanotetaan ja mitä se tarkoittaa nuorelle ja miten ne vanhemmat voi toimia vanhempia vaikka kasvatusvastuu on muualla.” (Kunta 3)

Kysyin lomakekyselyssä työskentelevätkö perhetyöntekijät myös jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten ja heidän perheidensä kanssa. Kuviossa 5 näkyy, että 18 % (n=3) kaikista perhetyöntekijöistä vastasi olevansa täysin samaa mieltä ja 23 % (n=4) jokseenkin samaa mieltä väitteestä. 12% (n=2) oli väitteestä jokseenkin eri mieltä ja 47 % (n=8) täysin eri mieltä. Kunta-kohtaisesti vertailtuna täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä vastanneet perhetyöntekijät työskentelivät kolmessa kunnassa, kun taas yhden kunnan työntekijät vastasivat, että he eivät työskentele jälkihuoltoon nuorten kanssa.

Kuvio 5 Työskentelen perheissä myös jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten ja heidän perheidensä kanssa

Ryhmähaastattelussa yhden kunnan osalta tuli ilmi, että heillä on asiakkaana myös jälkihuoltoon oikeutettuja nuoria. Perhetyöntekijät kertoivat, että asiaan vaikuttaa se, että kunnassa ei ole erillistä jälkihuollon ohjaajaa ja muutenkin vain yksi jälkihuollon työntekijä. Tämän takia tilauksia saatetaan tehdä tehostettuun perhetyöhön ja he ottavat tilauksen vastaan. Joissakin tapauksissa työ ostetaan ostopalveluna. Perhetyöntekijät kokivat, että heille tulevat nuoret ovat paljon tukea tarvitsevia, mutta heillä on haasteita sitoutua jälkihuoltoon. Työskentelysuhteen ja luottamuksen rakentaminen vaati silloin niin paljon aikaa, että ostopalveluna ostetun työn koettiin menevän hukkaan. Perhetyöntekijät kokivat, että jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten kanssa tehtävä työ ei ole kovin suunnitelmallista. He kertoivat, että he eivät oikein itsekään tiedä, mitä suunnitelmallisessa jälkihuollossa nuorten kanssa tulisi käydä läpi, koska heidän työskentelynsä ei ole lain tarkoittamaa suunnitelmallista jälkihuoltoa. Muutenkaan jälkihuollon tekeminen ei tuntunut aivan selvältä, sillä jälkihuolto kuuluu hallinnollisestikin eri tiimille.

”Eiks se oo sellanen, et se jälkihuollon suunnitelmallinen työ et niinku mitä jälkihuolto velvottaa, ni meillä ei oo ollu mitään sellasta kaavaa, minkä mukaan mennään. Ja ollaan vähän mietittyki sitä, ku sehän on ihan eri esimiehen allaki, et ei perhetyö voi lähtee tekee sen ja sen toiminnan alla ja jotenki sil-lai, mut jälkihuollollehan me annetaan aika paljon meidän tunteja... Siitä varmaan ois hyötyä jos ois selkeesti tietty kaava et jälkihuollossa mennään aina nuorten kans nää jutut, niinku ilmeisesti joissakin kunnissa on. mut täälä sitä ei oo ja se on kyl sellanen asia mitä vois kehittää täälä. Ja ehkä se tois sitä laatua myös.” (Kunta)

Kahdessa haastattelussa perhetyöntekijät taas kertoivat, että jälkihuolto ei lähtökohtaisesti kuulu heidän työskentelyynsä, koska silloin kyse on jo täysi-ikäisistä nuorista ja kunnassa on erillinen jälkihuolto näille nuorille. Poikkeuksia kuitenkin löytyy esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa tehostettu perhetyö on ollut mukana kotiuttamassa nuorta tai perhetyöntekijä on muutoin jo ennestään tuttu nuorelle. Silloin koettiin asiakaslähtöiseksi valita jo valmiiksi tuttu työntekijä, joten sosiaalityöntekijä saattaa pyytää perhetyöntekijää nuoren tueksi. Monesti työskentely on kuitenkin lyhytaikaista ja asiakas saatellaan seuraavan tukimuodon pariin.

Niin kuin lomakevastauksista huomasii, yhdessä kunnassa jälkihuollon nuoria ei kuitenkaan ole tehostetun perhetyön asiakkaana. Kunnassa näille nuorille on erillinen jälkihuolto. Perhetyöntekijät kertoivat, että jälkihuollon tehtävänä on tukea ja auttaa nuorta itsenäistymisessä ja käytännön järjestelyissä, joka ei varsinaisesti ole tehostetun perhetyön tehtävä. He korostivat, että tehostetun perhetyön tarkoituksena on tukea koko perhettä, vaikka lapsella asiakkuus onkin. Jälkihuollossa asiakkuus on nuorella ja työskentely kohdentuu myös häneen.

6.1.5 Yhteistyö avohuollon sosiaalityöntekijän kanssa

Ryhmähaastattelussa perhetyöntekijät kertoivat heidän roolistaan viedä tietoa perheen tilanteesta sosiaalityöntekijälle. Kunnassa 1, kunnassa 3 ja kunnassa 4 perhetyöntekijät kokivat, että heidän kauttaan sosiaalityöntekijä saa enemmän asiakaskontaktia, joten on tärkeää pitää sosiaalityöntekijä perillä asiakkaan asioista. Näin sosiaalityöntekijä voi myös reagoida perheen tilanteessa tapahtuneisiin muutoksiin. Kunnan 3 perhetyöntekijät korostivat, että sosiaalityöntekijät arvostavan heitä, heidän työtään ja näkemystään perheen tilanteesta. Heidän työtään tukee se, kun voi luottaa siihen, että asiakaslähtöisyys on koko avohuollon tiimin yhteinen arvo.

”Se tuntuu hyvältä ku tekee perhetyötä et vastuutyöntekijä haluaa olla kartalla ja aattelee et asiakas hyötyy siitä ku työntekijät on kartalla ja reagoi nopeesti asioihin. (Kunta 3)

Kunnassa 2 perhetyöntekijät kokivat yhteistyön olevan ihan hyvää, mutta vaihtelevan paljon eri sosiaalityöntekijöiden kanssa. Perhetyöntekijät toivat myös esille, että sosiaalityöntekijät ovat ajoittain kiireisiä ja uupuneita työhönsä, eikä heille saa kovin helposti aikoja. Tällöin yhteistyön tekeminen keskittyy haastavimmissa tilanteissa oleviin asiakkaisiin. Sosiaalityöntekijän painetta helpottaakseen tehostettu perhetyö on ottanut vastuulleen joitakin sosiaalityöntekijän tehtäviä ja yrittänyt sillä tavalla helpottaa tilannetta. Aina oma tietotaito ei kuitenkaan ole riittänyt tehtävän tekemiseen, joten perhetyöntekijöitä on jäänyt mietityttämään, tuleeko homma tehtyä. Kiireen helpottuessa yhteistyö lisääntyy.

Myös kunnan 4 perhetyöntekijät kertoivat, että joskus yhteistyöhön vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden kiire. Kunnan sosiaalityöntekijät ja erityissosiaaliohjaajat kuuluvat nykyään eri tiimeihin, vaikka molemmat tekevät tehostettuun perhetyöhön liittyviä päätöksiä. Aikaisemmin he olivat samaa tiimiä ja toimivat toistensa työpareina. Nyt kiire heijastuu yhteistyöhön ja mahdollisuuden saada palaveriaikoja.

Kunnassa 1 perhetyöntekijät korostivat myös sosiaalityöntekijän ja perhetyöntekijöiden erilaisia rooleja. Sosiaalityöntekijä on prosessin omistaja ja tehostettu perhetyö palvelu, jonka sosiaalityöntekijä tilaa ja jota perhetyöntekijät toteuttavat. Asiakkaan palveluiden hallinta ja yhteydenpito yhteistyökumppaneihin kuuluu sosiaalityöntekijälle. Näin myöskään vastuu perheen kokonaistilanteesta ei kaadu perhetyöntekijöille vaan on sosiaalityöntekijällä.

”Tää on nyt vähän rumasti sanottu mut huumorilla et me ollaan ”työrukkasia” ja hän antaa meille hommat ja ruvetaan sit työstää... ni aina meidän ei ole parastapa tai tärkeintä olla niissä mukana... Enemmänhän se on sossun rooli. Et enemmän se on täälä sossu joka pitää yhteyttä. Et vastuu ei kaadu niskaan. Ja sit meillä on ne kaks erityissosiaaliohjaaja... Sossu on kuitenkin sen prosessin

omistaja ja hän kattoo sen. Me olemme palvelu ja me ohjaamme, mutta me emme tee sitä palvelun hallintaa, ku se on sossun rooli... Me kysytään aina täällä et mikä minun rooli on ja onko se tavoitteen mukaista.” (kunta 1)

Kunnassa 1, kunnassa 3 ja kunnassa 4 perhetyöntekijät myös kertoivat, että he työskentelevät sosiaalityöntekijöiden kanssa samoissa tiloissa. Perhetyöntekijät kokivat, että lähekkäin työskenteleminen vahvistaa ja tukee yhteistyön tekemistä, kun asian voi kertoa tarvittaessa heti kävelemällä sosiaalityöntekijän huoneeseen. He saavat myös tukea omaan työhönsä, kun asioita voi pohtia yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa kasvokkain. Heillä on avoin keskusteluyhteys ja mahdollisuus vaihtaa ajatuksia päivittäin tai aina kun jokin asia ilmenee. Kunnassa 2 perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijät eivät ole samoissa tiloissa.

Kunnassa 2 ja kunnassa 3 perhetyöntekijöillä ja sosiaalityöntekijöillä on viikoittain yhteinen tiimi. Kunnan 2 perhetyöntekijät kertoivat, että tiimeissä käydään läpi lähinnä tiedotusasiaa eikä työn tekemiseen tai asiakkaisiin liittyviä asioita. Kunnan 3 perhetyöntekijät puolestaan kokivat yhteiset tiimit tärkeiksi. Myös kunnassa 4 samaa käytäntöä on hiljalleen aloitettu ja sen koettiin vahvistavan yhteistyötä entisestään. Kunnan 1 kanssa asiasta ei ollut haastattelussa puhetta.

”Meillä on yhteiset tiimit viikottain ja se on yhdessä puhuttu et ovet on auki puolin ja toisin ja sosiaalityöntekijät on sanonu et haluaa pitää perhetyön mukana asiakkaan asioissa ja tehä yhteistyötä.” (kunta 3)

Kunnassa 2 tuli myös esille perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän yhteistyön jatkuminen, vaikka tehostettu perhetyö olisikin tietyssä perheessä jo loppunut. Sosiaalityöntekijä saattaa pyytää tuttua perhetyöntekijää mukaan palaveriin, soittamaan asiakkaan kuulumisia tai käymään asiakkaan luona, jos tätä ei muuten saada kiinni.

”Sit on saattanu jäädä joitaki asiakkaita mulleki silleen, et vaikka perhetyö on loppunu, mutta se on ollu mun perhe, ni sit on jääny siihen työparius ni sitte sosiaalityöntekijä kutsuu palaverihin ja pyytää joskus soittamaan tai tsekkaamaan asiakkaan tilannetta.” (Kunta 2)

6.2 Asiakastyön dokumentointi tehostetussa perhetyössä

Kysyin perhetyöntekijöiltä ajan riittävyydestä kirjaamiseen. Kaikista perhetyöntekijöistä 65 % (n=11) koki, että heillä on riittävästi aikaa kirjaamiseen. Loput 35% (n=6) vastasi olevansa joksikin eri mieltä ajan riittävyydestä. Kirjaamiseen käytettävissä oleva aika osoittautui perhetyöntekijöiden subjektiiviseksi kokemukseksi eikä merkittäviä eroja kuntien välillä ollut. Kysyin myös heidän kokemustaan kirjauskäytäntöjen selkeydestä. Kirjauskäytännöt koettiin pääosin selkeiksi. 76 % (n=13) kaikista perhetyöntekijöistä vastasi olevansa vähintään jokseenkin samaa mieltä kirjauskäytäntöjen selkeydestä. Vastauksissa oli kuitenkin eroja kuntien

välillä. Jokseenkin eri mieltä kirjaamisen selkeydestä vastanneet perhetyöntekijät työskentelivät kunnassa 2 ja kunnassa 3.

Kirjaamiseen liittyvän keskustelun sisältö ja painotus ryhmähaastattelussa vaihteli kunnittain ja osan kanssa kirjaamisten sisällöstä ei ollut erikseen puhetta. Kunnassa 1 kirjaamista pidetään yhtenä tärkeimpänä työvälineenä, jolla tehtyä työtä voidaan ilmentää. Perhetyöntekijät kertoivat, että kirjaamistavoissa on yksilökohtaisia eroja, mutta kirjaaminen kertoo lapsen tilanteesta. Lisäksi perhetyöntekijät kokivat, että kirjausten avulla lapsen tilannetta tuodaan näkyväksi myös sosiaalityöntekijälle. Kirjausten avulla sosiaalityöntekijä saa enemmän asiakaskontaktia. Toisaalta kirjaamisten myötä vastuu perheen tilanteesta siirtyy enemmän sosiaalityöntekijälle, vaikka se ei kokonaan tehostetulta perhetyöltä poistukaan.

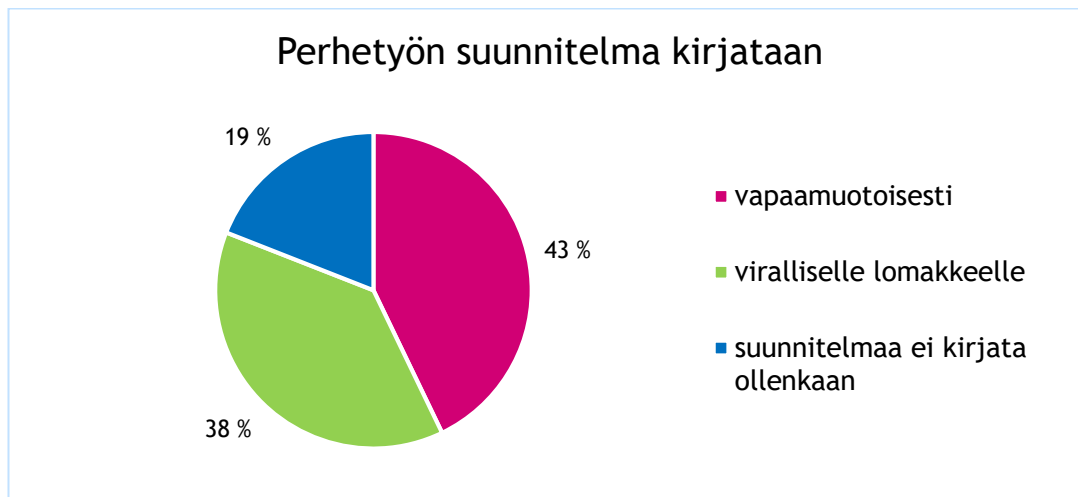
”...ja kirjaaminen on tässä tiimissä kaikkien puheissa teoissa ja olemuksessa todella tärkein työväline ja sitä arvostetaan. Jokainen kirjaa omalla laillaan ja se narratiivisuus tulee jokaisella omalla tavallaan, mut sieltä tulee se lapsi ja sen lapsen ääni, mitä kirjausten tulee ollakin. Nii lapsen kauttahan niitä asioita pohditaan... jos tulee tilanne et lapsen etu ei tai on vaaratilanne ni silloin ku se työ on kirjattuna kuitattuna lukittuna solmuun laitettuna sinne ni me ollaan tehty se työ ja sossulle siirtyy vähän enempi vastuu siitä. (Kunta 1)

Tehostetun perhetyön alkaessa asiakkaalle kerrotaan, että kaikki yhteistyö tehostetun perhetyön kanssa kirjataan ylös. Yhteydenpito voi olla puhelu, tekstiviesti, sähköposti tai käynti. Kunnan 1 ja kunnan 4 perhetyöntekijät kertoivat, että kirjauksissa kerrotaan kaikki oleellinen tieto asiakkaan tilanteesta ja mitä tapaamisella on käyty läpi. Kirjauksiin ei kirjoiteta omia havaintoja tai pohdintoja vaan asiat, jotka on myös perheen kanssa otettu puheeksi. Kirjausten tekemiseen menee iso osa työajasta, joten myös siksi perhetyöntekijät pitivät sitä oleellisena asiana heidän työssään.

”Jos ne nähdään perheessä joku asia mikä meit huolestuttaa ni me sanotaan se ääneen et sit se voidaan myös kirjata et vaikka työntekijän havainnon mukaan jääkapissa ei ollu ruokaa. Kirjauksissa ei lue mitään sellaista mitä ei oltais kotikäynnilläki puhuttu.” (Kunta 4)

6.2.1 Perhetyön suunnitelma

Selvitin lomakekyselyssä perhetyön suunnitelman tekemistä. Kuviosta 6 näkyy vastausten jakautuminen perhetyöntekijöiden mukaan. 43 % (n=17) vastasi, että perhetyön suunnitelma kirjataan vapaamuotoisesti, 38 % viralliselle lomakkeelle ja 19 % vastasi, että suunnitelmaa ei kirjata ollenkaan. Vastaukset eivät olleet missään kunnassa yhteneväisessä linjassa keskenään, joten tämä ei antanut yksiselitteistä vastausta siitä, miten perhetyön suunnitelma kussakin kunnassa tehdään.

Kuvio 6 Perhetyön suunnitelman kirjaamistapa

Tarkensin asiaa ryhmähaastatteluissa ja selvisi, että suunnitelmaa ei järjestelmällisesti tehdä viralliselle lomakkeelle missään kunnassa. Kunnassa 1 ja kunnassa 2 perhetyön suunnitelma ei ole lainkaan käytössä. Kunnassa 3 perhetyön suunnitelmaa käytti aikaisemmin osa perhetyöntekijöistä. Kunnassa on ollut oma pohja suunnitelmasta, joka koettiin toimivaksi. Asiakastietojärjestelmä on kuitenkin muuttumassa, joten oman kunnan lomakkeita ei voi enää käyttää. Uuden asiakastietojärjestelmän suunnitelma taas koettiin hankalammaksi käyttää ja koska suunnitelman käyttämisestä ei tullut selvää ohjetta, niin jokainen perhetyöntekijä on valinnut itselleen sopivamman tavan tehdä. Ajatus kuitenkin on, että kunhan uusi asiakastietojärjestelmä otetaan käyttöön, niin mietitään yhdessä mitä suunnitelman kanssa tehdään.

”Mut se on meillä vasta muotoutumassa et miten me tehään. mut ainahan me suunnitellaan silti meidän työtä vaikkei se tietynnäköisellä paperilla oiskaan ylös kirjattuna.” (Kunta 3)

Kunnassa 4 on olemassa perhetyön suunnitelmaa varten laadittu pohja, mutta se ei ole tällä hetkellä käytössä tehostetussa perhetyössä. Suunnitelmaa on käytetty aikaisemmin sosiaalihuollon asiakkaiden kanssa, mutta se ei ole käytössä tehostetussa perhetyössä kömpelyytensä ja epäsovivuutensa takia. Se koettiin hankalaksi tehostetun perhetyön osalta myös siksi, että perheiden tilanteet ovat usein kriisiytyneet tehostetun perhetyön aloittaessa. Monesti perhe tarvitseekin heti alkuun konkreettista tukea ja apua, joten suunnitelman tekeminen jää toissijaiseksi. Tarkoitus on miettiä, miten suunnitelmaa voisi kehittää tehostettua perhetyötä paremmin palvelevaksi, sillä suunnitelman hyödyt asiakkaan kannalta nähtiin.

”Tilanteet mihin me mennään et ku perheet on aikamoisessa kriisissä ja siel tapahtuu paljon kaikkee, ni sit se et mennään lomakkeen kanssa. Vaikka toisaalta siinä on se toisessa vaakakupissa, et se sitouttas perhettä näkemään ja

ajattelemaan sitä, et mitä minä voin itse tehdä tälle tilanteelle. Mut jotenkin ne tilanteet on ollu niin haastavia, et siin on vaan pakko alkaa toimimaan kuin täyttää lappua.” (Kunta 4)

6.2.2 Tehostetun perhetyön yhteenveto

Selvitin lomakekyselyssä yhteenvetojen kirjoittamista työskentelyn aikana. Yhden kunnan kaikki perhetyöntekijät vastasivat olevansa täysin samaa mieltä siitä, että yhteenveto tehdään säännöllisesti. Kahdessa kunnassa vastaukset jakautuivat samaa mieltä ja erimieltä olevien välillä ja yhdessä kunnassa yhteenvedon tekemisestä oltiin eri mieltä. Vastauksista ei siten voinut päätellä toimintatapaa.

Täsmensin asiaa haastattelussa ja pyysin perhetyöntekijöitä kertomaan yhteenvedon tekemisestä. Haastattelussa kävi ilmi, että kahdessa kunnassa kirjallinen yhteenveto tehostetusta perhetyöstä tehdään aina työskentelyn päätyttyä. Yhdessä kunnassa tehostetun perhetyön yhteenveto on aikaisemmin tehty asiakkuuden päättyessä, mutta nykyään se ei ole käytössä, koska asiakastietojärjestelmä on muuttumassa eikä kunnan omaa pohjaa voi enää silloin käyttää. Erikseen pyydettyä yhteenveto tai jonkinlainen lausunto kuitenkin tehdään.

Tehtiin yhteenvetoa tai ei, perhetyöntekijät kokivat yhteenvedon asiakkaan ja mahdollisten jatkotoimijoiden kannalta tärkeäksi, koska se kuvailee tehostetun perhetyön jakson ja asiakkaan etenemisen tiivistetysti. Perheen on helpompi hahmottaa oma edistyminen, kuin tärkeimmät asiat nostetaan esiin. Myös jatkotoimijoiden kannalta yhteenveto nähtiin tärkeäksi, koska siitä seuraava työntekijä näkee mitä perheen kanssa on jo tehty ja millaisista lähtökohdista perheen asiakkuus alkaa. Näin asiakkaan ei myöskään tarvitse muistella ja kertoa tehostetun perhetyön prosessia.

”Perheen kannalta se ois tosi hyvä ku siin ois koottuna kaikki ja varsinki ne muutokset ja vahvuudet. monet on tykänny et siel on viel aukikirjattu ne et minkälaisen matkan ne on käyny. Mut työntekijän näkökulmasta se vie ihan älyttömästi aikaa. ja onhan se jos lähetetään kaikki kirjaukset versus yhteenveto ni on mahollisuus nostaa ne tärkeimmät pointit. sit jos sul on jossain yhes kirjaukses joku tosi tärke juttu perheenki kannalta ja sit se hukkuu sinne tosi lukuisiin kirjauksiin... ja mahdollisten jatkotoimijoitten tai tukien kannalta yhteenveto on hyvä.” (Kunta)

Yhteenvedon sisältö vaihtelee hieman kuntien välillä, mutta perhetyöntekijät toivat esille, että sen tarkoituksena on kuvailla perheen tilanteen kehittyminen työskentelyn aikana. Siitä käy ilmi tehostetun perhetyön tavoitteet, perheessä tapahtuneet muutokset, perheen sitoutuminen työskentelyyn, perheen mielipide tehostetusta perhetyöstä sekä prosessissa mukana olleet yhteistyökumppanit. Lisäksi kirjataan ne työntekijät tai tahot, jotka jatkavat

työskentelyä tehostetun perhetyön jälkeen. Yhteenvedon avulla seuraava perheessä työskentelevä työntekijä saa käsityksen siitä, mitä perheen kanssa on jo tehty. Yhteenvedo on tärkeä myös perheelle, sillä sen avulla perhe hahmottaa paremmin tapahtuneen muutoksen. Yhteenvedosta näkyy myös se, onko lastensuojelulliset huolet lisääntyneet vai poistuneet työskenteilyn aikana.

6.2.3 Asiakasta osallistava kirjaaminen

Kaikista perhetyöntekijöistä vain yksi perhetyöntekijä vastasi käyttävänsä osallistavaa kirjaamista tällä hetkellä työssään. Suurin osa 65 % (n=11) kaikista perhetyöntekijöistä vastasi olevansa vähintään jokseenkin eri mieltä osallistavan kirjaamisen käyttämisestä. Ryhmähaastattelussa kävi ilmi, että osa perhetyöntekijöistä on käyttänyt asiakasta osallistavaa kirjaamista joskus aikaisemmin. Osallistavan kirjaamisen hyvänä puolena pidettiin sitä, että kirjaukset jämäköityvät, jolloin kirjauksissa on vain asiakkaan kannalta olennainen sisältö. Perhetyöntekijät kokivat myös, että asiakas osaa hyvin nähdä olennaiset asiat ja keskustelujen ydinkohdat, jotka kirjaukseen kirjoitetaan.

”Aika vähän mä jouduin sanoo, et mun mielestä on tärkeä lisätä myös tämmistä keskusteltiin.” (Kunta 1)

Ryhmähaastattelussa perhetyöntekijät toivat esille, että kirjaamisessa käytettävä tapa on jokaisen perhetyöntekijän oma valinta, eikä sama tyyli sovi kaikille. Jotkut kirjoittavat muistiinpanoja tapaamisen aikana, käy ne läpi asiakkaan kanssa ja tekee varsinaisen kirjauksen vasta myöhemmin ja jotkut kirjaavat suoraan asiakastietojärjestelmään toimistolle palattuaan. Muistiinpanoja tehtiin erityisesti silloin, jos molemmat perhetyöntekijöistä olivat paikalla tapaamisella, jolloin toinen kirjaa ja toinen johtaa keskustelua. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että samakin työntekijä voi käyttää erilaisia tapoja asiakkaan mukaan. Persoonallisuuseroilla perusteltiin myös sitä, että kirjausta ei tehdä asiakkaan kanssa yhdessä. Sen ei koettu sopivan työmuotona kaikille perhetyöntekijöille. Asiaa perusteltiin myös sillä, että jos perhetyöntekijällä on tietokone mukanaan ja hän kirjaa tapaamisen aikana, vuorovaikutus asiakkaan kanssa kärsii. Asiakas saattaa jättää joitain asioita kertomatta, jos hän huomaa perhetyöntekijän kirjoittavan.

”Elikkä mitään linjausta tässä ei oo, miten pitäis tehdä. Se on ihan persoonakohtainen ja tilannekohtainen mitä kukaki haluaa käyttää. Kaikki tavat on ihan yhtä toimivia ja saa tehdä niinku halua.” (Kunta 1)

”Joskus oon kirjannu perheen kans yhdessä, mut yleensä vaan jos perhe pyytää, koska jos mä oon koneella ja kirjotan ni se vie osan siitä vuorovaikutustilanteesta” (Kunta 3)

Samoin kuin osallistavan kirjaamisen käytössä, myös kirjaamisten näyttämisessä asiakkaille oli vaihtelua kunnittain. Ryhmähaastattelussa yhden kunnan perhetyöntekijät kertoivat, että kirjaus näytetään asiakkaalle aina ennen kuin se lukitaan asiakastietojärjestelmässä. Edellisen käynnin kirjaus pyritään ottamaan mukaan seuraavalle käynnille, jolloin asiakas voi kommentoida sitä ja pyytää tekemään korjauksia. Näin toimittiin huolimatta siitä, oliko asiakas osallistunut kirjauksen tekemiseen vai ei. Tarkoitus ei kuitenkaan ole se, että asiakas voisi määrittellä mitä kirjauksessa lukee, vaan asiakkaalle annetaan mahdollisuus korjauttaa asiavirheet. Eriävät näkemykset sen sijaan kirjoitetaan auki eri kirjauksiin.

”Se ei toki tarkoita sitä, et siitä tekstistä tehdään sen näkönen kuin se asiakas haluaa, vaan ne korjaukset tarkoittaa sitä, et jos siel on joku asiasvirhe, ni se ehkä korjataan tai näin. Mut muuten tehdään uus kirjaus, et asiakas haluaa korjata tämän tai oli eri mieltä jostain. Eriävät näkemykset täytyy kirjottaa näkyväksi.” (Kunta)

Kahdessa kunnassa perhetyöntekijät eivät näytä kirjauksia kuin asiakkaiden pyynnöstä. He toivat esille, että asiakkaalta kysytään työskentelyn alkuvaiheessa haluaako hän nähdä kirjaukset. Usein asiakkaat eivät halua lukea kirjauksia, ellei työskentelyyn liity epäluottamusta ja asiakas sen takia varmista kirjausten sisältöä. Joskus kirjaukset voivat auttaa asiakasta jäsentämään omaa tilannettaan ja ymmärtämään lastensuojelun näkökulmaa. Yhden kunnan kanssa asiasta ei ollut enää haastattelussa puhetta, mutta kaikki perhetyöntekijät vastasivat lomaketykselyssä olevansa vähintään jokseenkin eri mieltä kirjausten näyttämisestä.

6.3 Palveluprosessi tehostetussa perhetyössä

Olen jakanut tehostetun perhetyön palveluprosessia koskevan luvun kolmeen vaiheeseen - aloitusvaiheeseen, työskentelyvaiheeseen ja lopetusvaiheeseen.

6.3.1 Tehostetun perhetyön aloitus

Tehostetun perhetyön prosessi alkaa kaikissa jäsenkunnissa sosiaalityöntekijän tilauksesta. Kunnassa 4 tilaus menee ensin esimiehelle ja kunnassa 2 tietyille perhetyöntekijälle, jotka tuovat sen tiimiin käsittelyyn. Kahdessa muussa kunnassa sosiaalityöntekijä tilaa tehostettua perhetyötä suoraan tehostetun perhetyön tiimiltä, joka käsittelee tulleen tilauksen.

Kahdessa kunnassa perhetyöntekijöillä on asiakkaana myös sosiaalihuoltolain mukaisia perhetyön asiakkaita. Tämä johtuu siitä, että asiakkuudet ovat alkaneet ennen Keusoteen siirtymistä, jolloin tehostettuun perhetyöhön muodostettiin oma tiiminsä. Molemmissa kunnissa näkemys oli kuitenkin se, että kunhan meneillään olevat asiakkuudet loppuvat, ohjautuu tehostettuun perhetyöhön vain lastensuojelun asiakkaina olevia perheitä. Kahdessa muussa kunnassa kaikilla asiakkailla on lastensuojelun asiakkuus.

Kaikissa kunnissa uuden tilauksen ottaa vastaan työpari, joista molemmat pystyvät sitoutumaan perheeseen ja heillä on siihen aikaa. Jokaiselle asiakkaalle määritellään jo alusta lähtien kaksi työntekijää, jotka työskentelevät perheen kanssa. Jokaisella tapaamisella molemmat perhetyöntekijät eivät välttämättä ole paikalla, mutta vastuu jakautuu tasaisesti. Erityisesti lapsia tai nuoria saattaa tavata vain toinen työparista. Työnjaon määrittelee aina työpari keskenään. Perhetyöntekijät pitivät työparityöskentelyä ehdottoman tärkeänä niin työssä jakamisen kuin laadunkin kannalta. Perhetyöntekijät kokivat, että perheiden haasteet ovat tänä päivänä suurempia, joten perheen tueksi tarvitaan kahden perhetyöntekijän työpanos. Haastavissa tilanteissa työpari toimii myös keskustelutukena ja voi täydentää tai tukea keskustelutilanteissa. Toisaalta silloin kun toinen ottaa enemmän vastuuta keskustelusta, voi toinen havainnoida tilannetta. Työpari mahdollistaa myös reflektoinnin kotikäynnin jälkeen. Kaikissa kunnissa työparityöskentelyn koettiin myös olevan niin asiakkaan kuin työntekijänkin oikeusturvan kannalta olennaista. Perhetyöntekijät pitivät tärkeänä sitä, että uutta asiakasta ei oteta vastaan, jos molemmilla perhetyöntekijöillä ei ole aikaa keskittyä ja paneutua asiakkaan tilanteeseen kunnolla. Yhdessä kunnassa työparityöskentelyn merkitys korostui myös niin, että heillä työpari on saatettu tarvittaessa ottaa jostakin muusta kuin tehostetun perhetyön tiimistä. Usein se voi olla sosiaalityöntekijä, mutta työpari saatetaan pyytää myös muualta.

”Mut jos tilanne on sellanen et sinne ei voi mennä yksin, et on vaikka perheväkivallan uhka ni se työpari otetaan jostakin muualta. Joko se otetaan tästä meidän tiimistä tai sitte mietitään mikä on, et jos on vaikka asiakkuus nuori-soasemalla tai mikä se sitten kulloinkin on. Et myöskin se oma turvallisuus otetaan huomioon... Työpariuden täytyy olla joustavaa myös muualle, se on perheen, lapsen ja työntekijöiden etu.” (Kunta)

Yhdessä kunnassa on aikaisemmin ollut kiinteät työparit, joten asiakkaatkin jakoutuivat automaattisesti tietyille työparille. Juuri ennen haastattelua kiinteistä työpareista oli luovuttu, joten uusi käytäntö haki vielä hieman muotoaan. He ovat myös erikseen nimenneet muutaman työntekijän, jotka työskentelevät pääasiassa nuorten kanssa. Nuorten osuus asiakkaista on suuri, joten nuoria on asiakkaana kaikilla, mutta nimetyillä työntekijöillä on suhteessa vähemmän pikkulapsi perheitä. Kunta 1 ja 3 toi esille myös sitä, että perheitä jaettaessa pyritään huomioimaan kunkin työntekijän erityisosaaminen, jotta asiakkaan tarpeeseen pystyttäisiin vastaamaan mahdollisimman hyvin. Aina tämä ei ole mahdollista, mutta siihen pyritään.

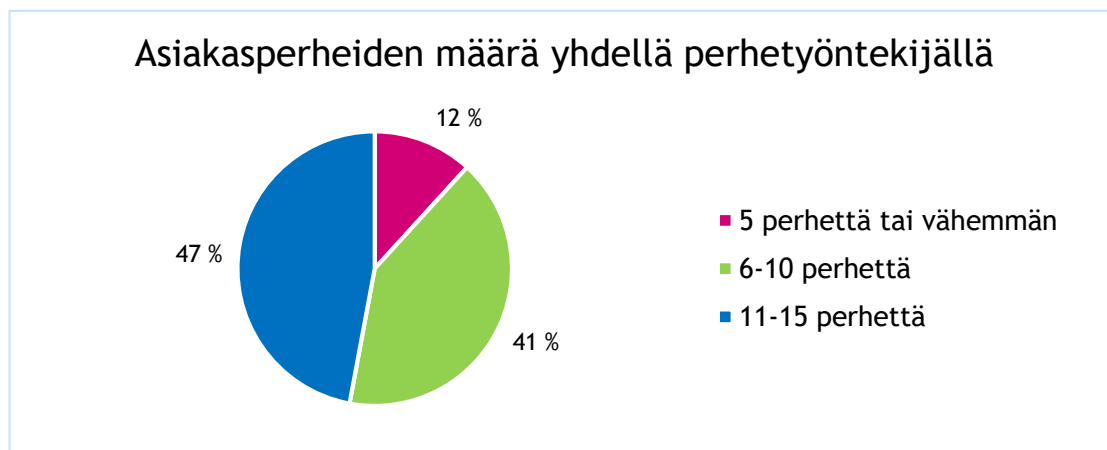
Sopivan työparin löydyttyä, työpari ottaa yhteyttä tilauksen tehneeseen sosiaalityöntekijään. Yhdessä sovitaan aloitusneuvottelu-aika, jota ehdotetaan perheelle. Kaikissa kunnissa aloitusneuvotteluun osallistuu useimmiten perheen vanhemmat, sosiaalityöntekijä sekä perhetyöntekijät. Kunta 3 toi myös esille, että mikäli tehostettu perhetyö alkaa tilanteessa, jossa sijoitus on juuri päättymässä tai perhe muuttaa toiselta paikkakunnalta niin palaverissa on mukana

myös edellisiä työntekijöitä. Kaikissa kunnissa aloitusneuvottelussa käydään läpi perheen tilannetta ja siihen liittyviä huolia, tehostetun perhetyön tavoitteet ja käytettävyys. Perhetyöntekijät myös kertovat tehostetusta perhetyöstä ja sen tarkoituksesta. Perhe myös kertoo omasta tilanteestaan, keitä perheeseen kuuluu ja perheen historiasta. Aloituspalaverissa sovi- taan myös ensimmäinen aika kotikäynnille. Tämän lisäksi kunnassa 1 perheeltä kysytään ovatko he valmiita sitoutumaan sovittuun työskentelyyn ja he saavat mahdollisuuden siitä kieltäytyä. He myös korostavat tehostetun perhetyön väliaikaisuutta perheelle.

6.3.2 Työskentelyvaihe tehostetussa perhetyössä

Aloitusneuvottelun jälkeen tehostettu perhetyö aloittaa työskentelyn perheessä. Yhdessä kunnassa on tapana, että ensimmäinen tehostetun perhetyön sopimus tehdään suoraan kolmeksi kuukaudeksi. Kuukauden päästä on kuitenkin jo ensimmäinen palaveri sosiaalityöntekijän kanssa, jossa mietitään, miten tehostettu perhetyö on lähtenyt sujumaan ja onko perhe motivoitunut ottamaan vastaan perhetyötä.

Enimmillään yhdellä perhetyöntekijällä oli haastatteluhetkellä 15 perhettä ja vähimmillään 5 perhettä. Jaoin asiakasperheiden määrän kolmeen luokkaan 5 perhettä tai vähemmän, 6-10 perhettä ja 11-15 perhettä ja piirsin niistä kuvion 7. 47 % perhetyöntekijöistä on 11-15 perhettä, 41 % 6-10 perhettä ja 12 % perheitä oli 5 tai vähemmän. Kuntakohtaisten keskiarvojen mukaan vertailtuna eniten asiakkaita oli kunnassa 3 ja vähiten kunnassa 1. Eniten ja vähiten asiakkaita oli kuitenkin samassa kunnassa.

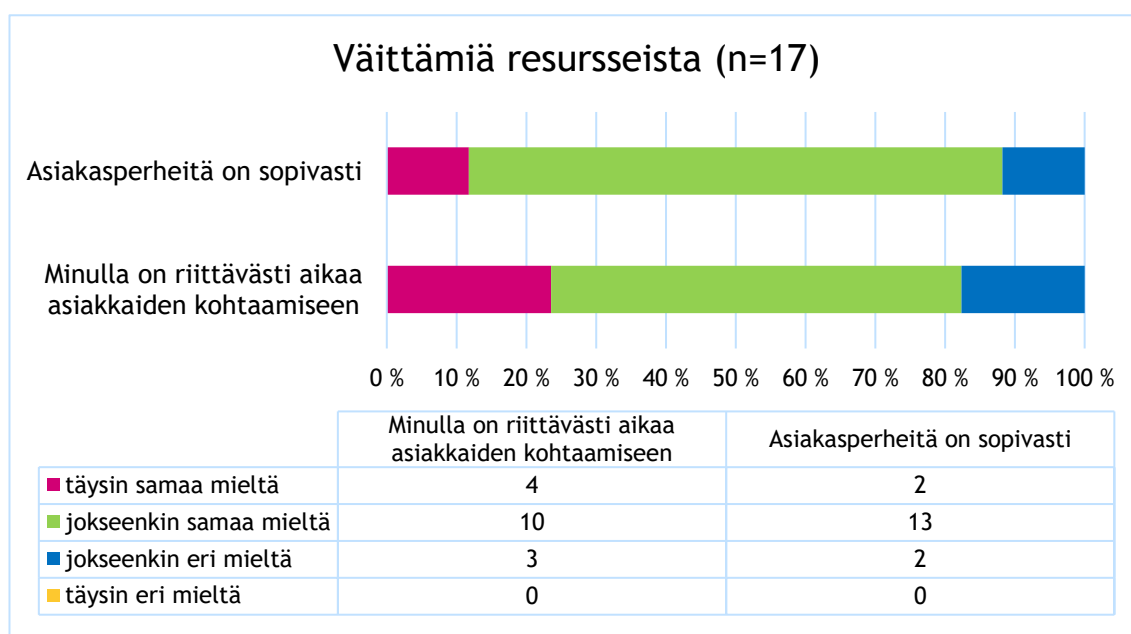
Kuvio 7 Asiakasperheiden määrä yhdellä perhetyöntekijällä

Perhetyöntekijät kertoivat, että perheisiin tehtävien viikoittaisten kotikäyntien määrä sekä käyntiaikojen pituus vaihtelee asiakkaan tarpeen ja tilanteen mukaan. Kaikille perheille soveltuvaa käytäntöä ei ole eikä sitä voidakaan luoda, sillä perheiden tilanteet vaihtelevat to- della paljon. Kriisin sattuessa perhetyöntekijät tiivistävät kotikäyn- tejä ja toisaalta lapsen

äkillinen sijoitustarve vähentää tehostetun perhetyön määrää. Tästä syystä perheiden määrä ei myöskään ole verrannollinen todelliseen työmäärään ja kalenterin täyttymiseen.

Osassa haastatteluista perhetyöntekijät kuitenkin arvioivat tekemiään keskimääräisiä asiakas-tuntimääriä. Kunnassa 1 keskimääräinen käynti vaihtelee tunnista kolmeen tuntiin. Viikoittain perheitä tavataan kerrasta useampaan kertaan viikossa, jopa päivittäin. Kunnassa 4 kotikäyntien keskimääräinen pituus koko perheen kanssa on tunnista kahteen tuntia ja nuorten kanssa puolesta tunnista 45 minuuttiin. Perhetyöntekijät käyvät päivän aikana keskimäärin 2-3 perheessä, joten päivittäinen asiakastyömäärä vaihtelee 3-4 tunnin välillä. Samaa perhettä tavataan keskimäärin 2-3 kertaa viikossa. Kunnassa 3 ei erikseen arvioitu keskimääräisiä tuntimääriä, mutta kunta 3 on ainoa kunta, jossa asiakastyöhön käytettävä tuntimäärä on määritelty kunnan toimesta. Asiakastyöhön käytettävä viikkotuntimäärä on noin 16 tuntia viikossa. Tuntimäärää ei varsinaisesti voida vaihtaa, mutta se antoi perhetyöntekijöille viitteitä siitä, mitä heiltä odotetaan. He toivat myös esille sitä, että on viikkoja jolloin asetettu 16 tuntia ei tule täyteen ja toisinaan se menee taas reilusti yli.

Kysyin lomakekyselyssä perhetyöntekijöiden kokemusta asiakasperheiden määrästä sekä asiakkaiden kohtaamiseen käytettävän ajan riittävydestä. Täysin samaa mieltä asiakasmäärän sopivuudesta oli 12 % (n=2) perhetyöntekijöistä ja 76 % (n=13) jokseenkin samaa mieltä. Jokseenkin eri mieltä asiakasperheiden määrän sopivuudesta oli 12 % (n=2) perhetyöntekijöistä. Ajan riittävydestä asiakkaiden kohtaamiseen 23 % (n=4) vastasi olevansa täysin samaa mieltä, 59 % (n=10) jokseenkin samaa mieltä ja 18 % (n=3) jokseenkin eri mieltä. Kuvioista 8 näkyy perhetyöntekijöiden vastaukset.

Kuvio 8 Väittämiä resursseista

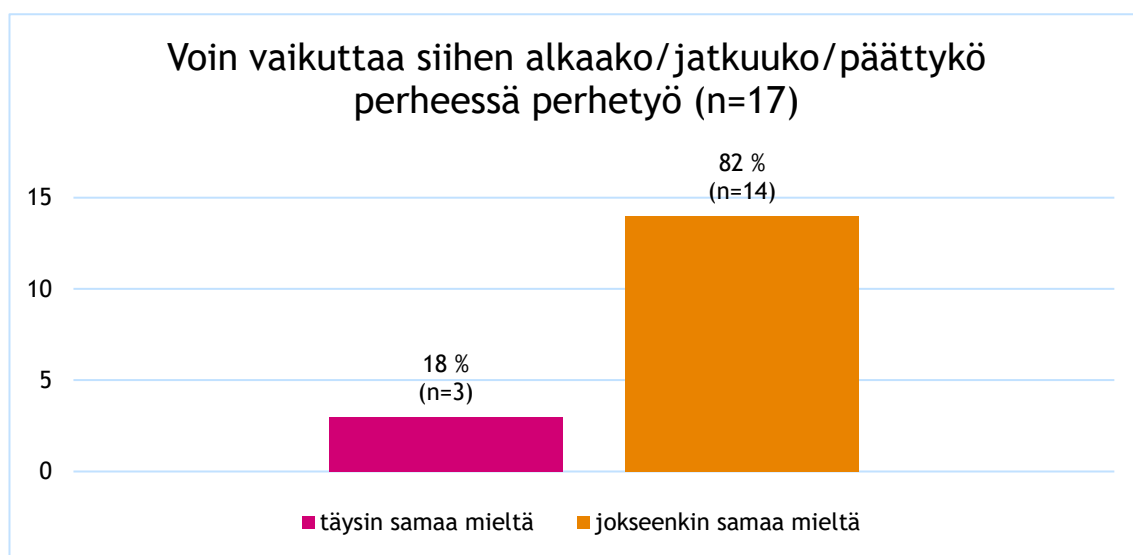

Palveluprosessiin liittyvä suurin ero kuntien välillä oli väliarviointien toteuttaminen. Yhden kunnan perhetyöntekijät toivat esille, että heillä väliarvioinnit pidetään keskimäärin kahden kuukauden välein, mutta enintään kolmen kuukauden välein. Kahdessa kunnassa väliarvioinnit pidetään keskimäärin kolmen kuukauden välein. Tarvittaessa palaverieja pidetään useammin, jos perheessä on esimerkiksi tapahtunut jokin iso muutos tai on suurta huolta perheen tilanteesta. Yksi kunta poikkesi tästä kuitenkin selvästi. Perhetyöntekijät toivat esille, että periaatteessa väliarvioinnit pitäisi pitää kolmen kuukauden välein ja joidenkin kohdalla tämä toteutuukin, mutta käytännössä väliarviointi pidetään puolesta vuodesta vuoden välein ja joskus niitä ei pidetä ollenkaan. Väliarviointi jäävät usein pitämättä sellaisissa perheissä, joissa ei ole akuuttia kriisitilannetta. Väliarviointien puuttuminen vaikuttaa siihen, että sosiaalityöntekijä ei välttämättä ole tietoinen asiakkaan tarpeiden tai tavoitteiden muuttumisesta.

”Periaatteessa väliarvioinnit pitäis olla kolmen kuukauden välein mutta käytännössä puolen vuoden - vuoden. Mut joissain perheissä on. Jos ei oo kriisiä tai ihan sellasta tulipalotilannetta ni sit niitä väliarviointeja ei välttämättä pidetä. Sitten vasta ku ruvetaan ehdottaa et voisko tän jo lopettaa, ni sitte saadaan ehkä palaveriaika.” (Kunta)

6.3.3 Tehostetun perhetyön lopetusvaihe

Tehostettu perhetyö päättyy sosiaalityöntekijän päätöksellä. Perhetyöntekijät käyvät aktiivista keskustelua sosiaalityöntekijän kanssa perheen tilanteesta. Lomakekyselyn mukaan kaikki perhetyöntekijät pystyvät vaikuttamaan tehostetun perhetyön alkamiseen, jatkumiseen tai päätymiseen niin kuin kuvioista 9 näkyy. 18 % (n=3) oli vastasi olevansa täysin samaa mieltä ja loput 82 % (n=14) oli väitteestä jokseenkin samaa mieltä.

Kuvio 9 Vaikutusmahdollisuudet perhetyön prosessissa

Haastatteluissa kaksi kuntaa toivat esille sitä, että joskus perhetyöntekijät olisivat jo valmiita lopettamaan tehostetun perhetyön perheen tilanteen paranemisen tai työn tuloksettomuuden takia, mutta sosiaalityöntekijä päättää silti jatkaa päätöstä jonkun aikaa. Toisaalta joskus sosiaalityöntekijä päättää jatkaa tehostettua perhetyötä, jos lopetusneuvottelussa tuleekin esiin päätökseen vaikuttavia asioita. Toinen kunnista toi myös esille, että joskus sosiaalityöntekijä saattaa jatkaa tehostetun perhetyön asiakkuutta myös siksi, että sosiaalityöntekijä tai asiakas ei halua lopettaa. Perhetyöntekijät toivoivat, että sosiaalityöntekijät kuitenkin luottaisivat enemmän heidän arvioonsa siitä, onko tehostetulla perhetyöllä enää annettavaa perheelle ja voidaanko asiakkaan tilannetta enää edistää. Perhetyöntekijät kokivat, että työn tehokkuus häviää, jos asiakkuus jatkuu, vaikka perhetyöntekijät eivät enää näe tilanteessa mitään työstettävää. Perhetyöntekijät kuitenkin kokivat, että heidän työskentelynsä perheessä helpottaa sosiaalityöntekijän tilannetta, koska hän tietää, että perheessä käy joku tarkkailemassa tilanteen etenemistä.

”Helpottaa heitä, ku sielä on joku kuka käy ja kattoo, et mitä ne hommat etenee, ku jos perhetyö loppuis ni se vastuu siirtyis kokonaan heille... Paljon on sellasta et omasta mielestä ois voinu jo lopettaa tehostetun perhetyön... Mut ne on varmaan just niitä asiakkaita, jotka tykkää näistä tapaamisista ja haluaa käydä niissä, et myöskään asiakkaat ei halua luopuu niistä ni sit sosiaalityöntekijäkään ei luovu siitä. Jotenki toivois, et sosiaalityöntekijä luottais siihen meijänki arvioon et nyt homma on tässä taputeltu ja tehty se mikä voidaan ja siirrytään eteenpäin. Ku voihan sitä sit aina tilata uudelleen jos on se tilanne, mut tällä erää on tehty kaikki mitä voidaan.” (Kunta)

Erikseen tehostetun perhetyön lopetusneuvottelun sisällöstä oli puhetta kunnan 4 kanssa. Perhetyöntekijät kertoivat, että lopetusneuvottelussa käydään läpi tehostetulle perhetyölle asetetut tavoitteet suhteessa niiden toteutumiseen sekä miltä työskentely on perheestä ja perhetyöntekijöistä tuntunut. Neuvottelussa käydään siis läpi koko työskentelyaika - mikä oli lähtötilanne ja mihin työskentelyn aikana on päästy. Lopetusneuvottelussa tuodaan myös esille perheen vahvuuksia ja sitä missä perhe on onnistunut.

Kunta 1 ja 4 toivat esille, että tehostetun perhetyön loppuessa asiakkuus lastensuojelussa usein jatkuu. Tai jos ei jatku niin silloin myös asiakkuuteen johtaneet huolet ovat kadonneet työskentelyn aikana. Kaikki kunnat toivat esille, että tehostettu perhetyö lopetetaan aina hyljälleen. Jos perhe siirtyy seuraavaan palveluun, tehostettu perhetyö on hetken mukana siirtymävaiheessa. Yleisesti käyntejä ensin harvennetaan ja lopulta lopetetaan kokonaan. Kunta 1 kiteytti tehostetun perhetyön päättyvän silloin, kun työskentelylle asetetut tavoitteet on saavutettu.

Kaikki kunnat toivat esille sitä, että tehostetun perhetyön prosessi vaihtelee suuresti. Pituu-
teen vaikuttaa muun maussa perheen sitoutuminen työskentelyyn, perheen ja lapsen vointi,
perheen problematiikka, tilanteen selkeys ja perhetilanteen kriisiytyminen. Lyhyiden proses-
sien taustalla on usein se, että tehostetun perhetyön aloittamisen jälkeen lapsi syystä tai toi-
sesta sijoitetaan kodin ulkopuolelle tai asiakkuuteen johtanut äkillinen kriisi laukeaa.
Kunta 3 toi esille myös sitä, että silloin kun tehostetun perhetyön tavoite on pystytty selkeästi
rajaamaan ja haasteet ovat kevyempiä, niin prosessikin pysyy lyhyenä. Jotkut perheet eivät
myöskään pysty sitoutumaan tehostetun perhetyön työskentelyyn, jolloin työskentely loppuu
lyhyeen.

Toisaalta mitä enemmän lapsen tilanteeseen liittyy huolia tai mitä pidempään motivointiin
menee aikaa, sen pidempiä asiakkuudet tehostetussa perhetyössä usein ovat. Yhdessä kun-
nassa tehostetun perhetyön pituutta lisää olennaisesti myös se, jos perheeseen tehdään ensin
kotiuttamisselvitys, joka kestää vähintään puoli vuotta. Niissä kunnissa, joissa tehostettua per-
hetyötä käytetään myös asiakkaan kannatteluun sekä tilanteen kontrollointiin, tehostetun
perhetyön prosessi määrittyy pidemmäksi, jopa useamman vuoden mittaiseksi. Näissä tilan-
teissa varsinaista tehostettua perhetyötä ei välttämättä enää kovin tehokkaasti tehdä. Perhe-
työntekijät toivat, esille, että erityisesti pitkissä asiakkuuksissa ja ylisukupolvisissa ongel-
missa, tehostetun perhetyön luonne muuttuu enemmän tukemiseksi ja rinnalla kulkemiseksi -
kannatteluksi.

*”Mut sit taas nää missä on monisukupolvisuutta tai tätä pitkän linjan lasu asi-
akkuutta ni niissä on pidemmät jaksot ihan selkeesti. Ja sillen pitää ehkä mie-
tii, et perhetyö on enemmän tukemista ja rinnalla kulkemista. Toki harjotel-
laan ja otetaan jotain menetelmiä käyttöön, mut sillen se on enemmän sitä
arjessa kannattelua ja ohjaamista. Se on sitä et pohditaan mikä on riittävää
siihen perheeseen sillen ku tulee monetta kertaa. Sillen pohditaan sitä, että
sielä tulee hyviä hetkiä, jolloin me pyritään siirtymään sivuun ja sitku tulee
vaikeempia hetkiä, jossa toivotaan muutosta, jotta päästään taas parempaan,
ni sit työskennellään.” (Kunta)*

Yhdessä kunnassa perhetyöntekijät toivat kuitenkin esille, että he ovat pyrkineet hiljalleen
tietoisesti jämäköittämään työskentelyä, jotta kannateltavia asiakkaita ei jäisi tehostettuun
perhetyöhön. Tehostetun perhetyön jakso halutaan pitää selkeänä, jonka jälkeen voidaan ko-
keilla miten perhe pärjää. Kannattelutyön ei nähty kuuluvan tehostettuun perhetyöhön, sillä
heidän ei ole tarvetta nähdä miten perheen arki itsekseen sujuu. Harvakseltaan käynti per-
heessä, ei myöskään tuota enää sitä tulosta, mitä tehostetulta perhetyöltä odotetaan ja mitä
sen tulisi tavoitteiden mukaisesti olla.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä oli selvittää Keusoten jäsenkunnissa tehtävää tehostettua perhetyötä ja tuoda näkyväksi kuntien välisiä eroja. Saatujen tulosten avulla Keusoten eri jäsenkuntien tehostettua perhetyötä voidaan palveluna yhtenäistää. Tulosten pohjalta voidaan myös arvioida mihin suuntaan tehostettua perhetyötä tulisi kehittää, jotta se olisi linjassa LAPE-muutoksen tulosten ja kehityssuuntien kanssa. Teen tässä luvussa yhteenvetoa ja johtopäätöksiä saamistani tuloksista suhteessa tietoperustaan. Koska monitoimijaisen perheyön mallinnus on ehdotus asiakkaiden laaja-alaisten tuentarpeiden laadukkaasta ja vaikuttavasta perhetyöstä, luku sisältää myös pohdintaa siitä, miten mallinnuksen sisältöelementit Keusoten tehostetussa perhetyössä tällä hetkellä näyttävät.

2000-luvun alkupuolen tutkimukset lastensuojelun perhetyöstä ja erityisesti Heinon (2008) kuvaus lastensuojelulain mukaisesta perhetyöstä näyttäisi pitävän tulosten perusteella monelta osin paikkansa vielä tänäkin päivänä, ja miksi ei pitäisi, sillä onhan konteksti pitkälti sama. Yhteiskunta ei kuitenkaan enää ole sama ja erityisesti lapsikeskeisyys ja suoraan lapsen kanssa työskenteleminen ovat vuosien aikana lisääntyneet ja saaneet arvostuksensa lastensuojelun työssä. Kehityssuunta on varmasti oikea, sillä miten suojella lasta, jos ei tiedä millaista suojelua hän tarvitsee. Miten auttaa ja tukea, jos ei tiedä, millaista apua ja tukea tarvitaan tai miten tukea hyvinvointia, jos ei tiedä miten juuri tämä lapsi kokee hyvinvointinsa. Lapsikeskeisyyden esiin tuominen onkin ollut lastensuojelun kehittämässä vahvasti esillä. Lapsen tulisi olla työskentelyn keskiössä ja tuottamassa tietoa omasta tilanteestaan.

7.1 Keusoten tehostettu perhetyö

Lapsikeskeisyys nousi tuloksissa esille vaihtelevasti. Keusoten tehostetussa perhetyössä näkyy vahvasti lastensuojelullinen orientaatio ja palvelua oltiin jo haastatteluhetkellä juurruttamassa entistä vahvemmin lastensuojelun asiakkaille. Työtä tehdään huostaanoton ehkäisemiseksi sekä lapsen tai nuoren kotiutumisen tueksi. Perhetyöntekijän kuvailema tehostettu perhetyö näyttää koko perheen tukemisenä lapsen riittävän hyvän ja tasapainoisen arjen mahdollistamiseksi. Työtä tehdään pääosin kodeissa tukemalla ja ohjaamalla vanhempia arjen hallinnassa, jaksamisessa sekä puuttamalla lapsen hyvinvointia haittaaviin tekijöihin. Työn tavoitteena voi myös olla perheen sisäisen vuorovaikutuksen tukeminen, jolloin työhön kuuluu vuorovaikutustilanteisiin puuttuminen ja niissä ohjaaminen. Perheen kanssa keskustellaan lastensuojelullisista huolista ja mietitään, mitä muutoksia huolten poistuminen edellyttäisi. Tuloksista ilmenee myös se, että perhetyöntekijät pitivät keskeisinä arvoina kunnioittamista, asiakaslähtöisyyttä, osallisuutta ja avoimuutta. Lisäksi oli paljon muita tärkeitä arvoja. Vastauksissa ei kuitenkaan ole yhtään varsinaisesti lapsikeskeisyyteen tai lapsen etuun viittaavaa arvoa, vaikka muutoin arvot koskevatkin myös lasta. Lapsikeskeisyys ja lapsen edun vuoksi toimiminen nousee esille perhetyöntekijöiden puheissa lähinnä heidän kertoessaan perheen arjessa tehtävästä työstä.

Saamani tulokset ovat siten saman suuntaisia kuin monissa muissakin tutkimuksissa. Hurtig (2003) puhuikin väitöskirjassaan tihkuvan auttamisen mallista, jossa avun oletetaan tihkuvan lapselle vanhemman kautta. Systeemisessä lastensuojelussa korostuva lapsilähtöisyys nostaa kuitenkin lapsen edun keskeiseksi näkökulmaksi. Lapsi ei saa jäädä perheen varjoon vaan hänen ainutlaatuinen tilanteensa ja tarpeensa on työskentelyn lähtökohta. (Lahtinen ym. 2017, 17.) Toisaalta monitoimijainen perhetyö nostaa myös suoraan lapsen kanssa tehtävän työn tärkeyden esille. Perhetyössä tehtävä ohjaus tulisi jäsentää miettimällä, miten se konkreettisesti tukee sekä lapsen että vanhemman toimijuutta ja kokonaisvaltaista muutosta. (Alatalo, Lappi & Petrelius 2017, 43-46.) Saamistani tuloksista on havaittavissa, että Keusotessa lasta autetaan edelleen paljon vanhemman kautta, vaikka lapsikeskeinen ajattelu olisikin työskentelyssä läsnä. Toisaalta en kuitenkaan erikseen tutkinut lasten kanssa työskentelemistä, joten kovin vahvoja tulkintoja asiasta ei voi tehdä. Saamissani tuloksissa on kuitenkin viitteitä siitä, että työskentely painottuu vanhempien kanssa tehtävään työhön sekä koko perheen huomioon, vaikka varsinaisesta kuntoutuksesta perhetyöntekijät eivät puhuneetkaan.

Tehostettua perhetyötä käytetään Keusotessa pääsääntöisesti siis lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen ja hänen perheensä tukemiseen. Tuloksista tulee kuitenkin ilmi, että kuntien välillä on vaihtelua siinä, mihin muihin palveluihin tehostetun perhetyön resursseja käytetään. Esille nousi esimerkiksi perhesovittelujen tekeminen, ammatillisena tukihenkilönä toimiminen nuorille sekä jälkihuollon toteuttaminen. Heinokin (2008) totesi, että tehostettua perhetyötä voidaan tarjota myös jälkihuollon asiakkaille. Perhetyöntekijät kuitenkin kokivat, että heidän työnsä ei täysin vastaa sitä, mitä suunnitelmallisen jälkihuollon tulisi olla. Osa perhetyöntekijöistä myös koki, että jälkihuolto ei voi olla tehostetun perhetyön tehtävä, koska siinä tuetaan vain nuorta eikä koko perhettä. Vaikuttaisi siltä, että tehostetulla perhetyöllä pyritään kattamaan kunnan muutoin riittämätöntä palveluverkostoa ja tehostettuun perhetyöhön sisällytetään tehtäviä, jotka eivät automaattisesti sinne sisälly.

Tehostetun perhetyön tavoitteellisuus tuli tuloksissa monessa kohdassa esille. Perhetyöntekijät kuvailivat työtä muutokseen tähtäävänä työnä, jossa tavoitteet ovat aina läsnä. Tavoitteiden saavuttaminen osoittaa silloin myös tehostetun perhetyön tarpeettomuuden. Työskentelylle asetetut tavoitteet määritellään aloituskeskustelussa yhdessä asiakkaan kanssa, mutta työskentelyn edetessä saattaa ilmetä, että ne eivät lopulta aina kohtaa asiakkaan todellisten tarpeiden kanssa. Syynä saattaa olla epäselvä aloitustilanne, tehostetun perhetyön aloittaminen akuutisti äkillisessä kriisitilanteessa ja joskus myös tuen tarpeiden arvioinnin vähäisyys.

Alatalo ym. (2017, 36) kirjoittavat, että laaja-alainen ja kokonaisvaltainen arviointi on onnistuneen perhetyön kannalta keskeistä, joten se tulisi olla tehtynä ennen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen työn aloittamista. Saamistani tuloksista ilmenee, että tehostettua perhetyötä tehdään kuitenkin myös akuuteissa kriisitilanteissa ja näitä lastensuojelun asiakasperheissä tulee olemaan jatkossakin. Arviointia ei siten voida aina toteuttaa ennen tehostetun

perhetyön aloittamista. Päinvastoin, saamani tulokset osoittavat, että epäselvissä tilanteissa tehostettua perhetyötä voitaisiin enemmän hyödyntää tiedontuottajana perheen tilanteesta, sillä he tuntevat perheen arjen siellä toimittuaan. Tämä selvitystyö on tärkeää, vaikka se ei poistakaan sitä, että suunnitelmallisen ja tavoitteellisen työskentelyn toteuttamista tukee tuen tarpeiden selvittäminen ennen aloittamista. Silloin kun työskentelyyn liittyy myös tilanteen selvittelyä ja perheen tarpeiden täsmentämistä, tehostetun perhetyön tavoitteet mietitään niiden selkiytyttyä. Aloitusprosessi kestää silloin kauemmin, mutta selvittelytyö ei saamieni tulosten perusteella estä onnistuneen työskentelyn toteuttamista. Myös Heino (2008 44, 46) totesi, että erityisesti lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa perhetyöhön liittyy vahvasti tuen tarpeen selvittäminen. Näin ollen osa sosiaalityöntekijän selvitystehtävästä siirtyy perhetyön vastuulle.

Toisaalta arviointi tulisi nähdä jatkumollisena prosessina, joka takaa työskentelyn oikea-aikaisuuden ja kohdentumisen (Alatalo ym, 2017, 34, 36). Tämä näkyy myös saamistani tuloksista. Perhetyöntekijät arvioivat asiakkaan tilannetta ja sen etenemistä työskentelyn aikana ja miettivät sen perusteella myös keinoja, miten perheen tilannetta voitaisiin edistää. Vaikuttaa siltä, että arviointityö on iso osa perhetyöntekijöiden työtä ja ohjaa myös perheen kanssa käytyjä keskusteluja. Arvioinnin jatkumollisuus ilmenee myös siinä, että perhetyöntekijät toivat tietoa asiakkaan tilanteesta sosiaalityöntekijälle. He kokivat, että heille kertyvä arviointitieto perheen tilanteesta on sosiaalityöntekijän kannalta olennaista, jotta hän voi tehdä päätöksiä tehostetun perhetyön jatkumisesta. Perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden välinen tiedonvaihto ja yhteistyön määrä sekä yhteistyötä tukevat rakenteet vaihtelivat kuitenkin työntekijöittäin ja kunnittain. Yhtenäistämällä käytäntöjä, myös tiedonvaihto asiakkaan tilanteesta vahvistuu.

Alatalo ym. (2016 43-46.) kirjoittavat, että perhetyössä tehtävä ohjaus tulisi jäsentää miettimällä, mitä se olisi lapsen ja vanhemman toimijuuden vahvistamista ja kokonaisvaltaista muutosta tukevana toimintana. Ohjauksellisen työskentelyn keskiöön nostettu sosiaalisen kuntoutuksen näkökulma, ohjaa myös huomioimaan vanhempien tarpeen saada palveluohjausta aikuisille suunnattuihin palveluihin. Tuloksissa tulee esille, että perhetyöntekijät ohjaavat ja motivoivat perheen vanhempia ottamaan apua vastaan myös muista palveluista ja rakentavat tarvittavia tukiverkkoja perheen ympärille. Aina ohjaaminen ei kuitenkaan riitä perheen auttamiseksi, vaan perhettä on autettava myös konkreettisesti.

Konkreettisen avun tarjoaminen perheille tuli kuntien haastatteluissa esille vaihtelevasti. Yhteinen ajatus oli kuitenkin se, että lähtökohtaisesti perheen omia voimavaroja pyritään tukemaan ja lisäämään sitä kautta perheen toimijuutta. Perhetyöntekijät eivät tehneet asioita puolesta vaan yhdessä perheen kanssa. Toisaalta erityisesti yhdessä kunnassa esille nousi myös se, että jos perheen vanhempi ei kykene viemään asioita eteenpäin ja pelkkä ohjaaminen ei riitä, on vanhempaa autettava myös konkreettisesti. Tämä herätti perhetyöntekijöissä

kuitenkin ristiriitaisia ajatuksia ja epävarmuutta siitä, mihin asti puolesta tekeminen on hyväksi. Alatalo ym (2016 46-47) kuitenkin kirjoittavat, että vaikka onkin perusteltua pyrkiä vahvistamaan lasten ja vanhempien omia voimavaroja ja toimintakykyä, on joissakin tilanteissa perusteltua auttaa perheitä myös puolesta tekemällä. Konkreettinen apu voi vahvistaa perheen sitoutumista työskentelyyn sekä avun saamiseen. Tällä tavoin asiakkaalle voi myös viestiä kuulluksi ja kunnioitetuksi tulemisen kokemusta. Konkreettinen auttaminen nivoutuu usein osaksi toiminnallista ja mallintamiseen perustuvaa perhetyötä. Tästähän Keusotessakin lopulta on kyse -konkreettisen auttamisen tai puolesta tekemisen ja ohjaamisen välillä tasapainoilusta. Monitoimijaisen perhetyön ideologian mukaan puolesta tekemistä ei kuitenkaan tarvitse epäröidä, vaan auttaa ennakkoluulottomasti siinä missä apua juuri sillä hetkellä tarvitaan.

Kahdessa Keusoten jäsenkunnassa perhetyöntekijät kertoivat pitävänsä erilaisia vertaistukiryhmiä. Kaikki ryhmän jäsenet eivät välttämättä olleet lastensuojelun tai tehostetun perhetyön asiakkaana, mutta ryhmään osallistuneilla oli jotain yhteistä. Perhetyöntekijät kertoivat, että välillä asiakkaita on vaikea saada motivoitumaan ryhmiin, mutta tarve vertaistuelle nähtiin tärkeänä työmuotona. Monitoimijaisen perhetyön mallinuksessa läheisten, vertaisten ja yhteisöllisen tuen tärkeys nostettiin myös esille. Alatalo ym. (2017, 47-48, 50, 52-53.) kirjoittavat, että erilaiset ryhmämuotoiset vertaistukiryhmät ovat vaikuttavuuden kannalta tärkeitä tunnistettuina tavallisia lastensuojelun perhetyössä. Niitä tulisikin tarjota systemaattisesti lastensuojelun asiakkaille, vaikka niistä ei olekaan tarpeen rakentaa kaikille automaattisesti kuuluvaa pakettia. Vertaistuen vaikuttavuus perustuu sen tarjoamaan mahdollisuuteen saada suoraa ja voimaannuttavaa tukea samanlaisessa tilanteessa ja samanlaisia kokemuksia läpi käyneiden kesken.

Saamieni tulosten mukaan vertaistukiryhmiä ei tarjota systemaattisesti kaikille, vaan ryhmä perustetaan joko perhetyöntekijöiden itsensä tai muun tahon kuten sosiaalityöntekijän havainneen tarpeen mukaan. Näin ryhmämuotoinen tuki kohdentuu suoraan sitä tarvitseville. On kuitenkin hyvä miettiä, missä määrin ryhmiä voitaisiin pitää kaikissa kunnissa tai olisiko joihain sellaisia yleisiä teemoja, jonka ympärille ryhmämuotoista tukea voitaisiin rakentaa ja tarjota sitä säännöllisesti asiakkaille. Entä voitaisiinko ryhmiä pitää myös Keusote-tasoisesti ja kerätä asiakkaat kaikista kunnista? Toki haasteeksi tulee se, miten asiakkaat pääsevät ja motivoituvat kulkemaan kuntarajojen yli, kun kulkeminen ja motivoituminen voi muutenkin olla hankalaa. Ainakin voitaisiin yhdessä miettiä ja rakentaa valmiita materiaalipaketteja, joita kaikissa kunnissa voitaisiin hyödyntää.

Hoito ja hoidollisuus yhtenä monitoimijaisen perhetyön sisältöelementtinä tarkoittaa lähestymistapaa, jossa hyödynnetään erilaisten terapiasuuntausten tarjoamia näkökulmia, työvälineitä ja osaamista. Perhetyön piirissä tarjottavan hoidon vahvistamista ei pidetä tarkoituksenmukaisena vaan hoidollisuus tulisi varmistaa yhteistyössä muiden kanssa. (Alatalo ym 2017,

55-56.) Hoito tai hoidollisuus ei juurikaan tuloksistani nouse esiin, enkä siksi pohdi sitä kovin syvällisesti. Perhetyöntekijät kuitenkin kokivat, että asiakkaiden moninaiset mielenterveyden ongelmat haastavat myös tehostettua perhetyötä ja monesti he kaipasivat terapeuttista osaa-mista työnsä tueksi, niin omalla kouluttautumisella kuin moniammatillisestikin. Tässä on varmasti kehitettävää tulevaisuuteen, jotta monitoimijainen ja asiakkaan tarpeisiin vastaava yhteistyö terveydenhuollon tarjoamiin hoito- ja terapiapalveluihin toteutuu.

7.2 Tehostetun perhetyön prosessi

Tehostetun perhetyön prosessi etenee pääsääntöisesti kaikissa kunnissa saman kaavion mukaan. Tehostettu perhetyö aloitetaan sosiaalityöntekijän tilauksesta, perheelle nimetään kaksi työntekijää ja ennen työskentelyn aloittamista pidetään yhteinen aloituspalaveri. Kunnasta riippumatta perhetyöntekijät korostivat työparina tehtävän työskentelyn tärkeyttä. Kaikkien perhetyöntekijöiden mielestä se on erittäin tärkeää työn laadukkuuden ja turvallisuuden kannalta ja lähinnä lapsia tai nuoria on perusteltua tavata ilman työparia. Saamiani tuloksia tukee myös Heinon (2008) tulokset. Hän kirjoittaa, että yksin tekemistä voidaan perustella esimerkiksi silloin, jos tavoitteena on ensisijaisesti nuoren sosiaalisen elämän tukeminen (2008, 52-53).

Palveluprosessiin liittyvä keskeisin ero kuntien välillä oli kuitenkin väliarviointien pitäminen työskentelyn kuluessa. Pääosin väliarvioinnit toteutuvat kolmen kuukauden välein, mutta yhdessä kunnassa väliarviointien pitäminen voi venyä puolesta vuodesta jopa vuoteen. Joissakin tapauksissa niitä ei pidetä ollenkaan. Näissä tilanteissa perhetyöntekijät kokevat, että työskentelyn tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus kärsii, eivätkä he välttämättä itsekään enää näe syytä työskentelylle. Vaikka lastensuojelulain mukaan asiakassuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa (Lastensuojelulaki 30§), tulosten perusteella näyttää siltä, että säännöllisten väliarviointien pitäminen ja tarkistaminen tukee tehokkaan ja vaikuttavan tehostetun perhetyön tekemistä ja auttaa niin asiakasta kuin perhetyöntekijääkin säilyttämään työskentelyn fokuksen.

Yhdessä kunnassa perhetyöntekijät toivat myös esille, että joskus perhetyöntekijät olisivat jo valmiita lopettamaan tehostetun perhetyön perheen tilanteen paranemisen tai työn tuloksettomuuden takia, mutta sosiaalityöntekijä ei halua lopettaa tehostettua perhetyötä. He toivat esille, että toisinaan he toivoisivat, että sosiaalityöntekijä luottaisi enemmän heidän arviointonsa tehostetun perhetyön tarpeettomuudesta ja työskentely lopetettaisiin. He korostivat, että tehostettua perhetyötä voi kuitenkin aina tilata uudestaan. Vaikuttaa siltä, että tehostettua perhetyötä käytetään asiakkaan tilanteen tarkkailemiseen, jotta vastuu ei jäisi kokonaan sosiaalityöntekijälle.

Systeemiseen lastensuojeluun kuuluva monitoimijainen tiimi ja sen myötä vastuun jakautuminen koko tiimille, helpottaa tulevaisuudessa sosiaalityöntekijöihin kohdistuvaa painetta.

(Lahtinen ym. 2017, 18.). Näin ajatellen koen, että vastuun jakautuessa laajemmalle tulee myös tarpeettomaksi käyttää tehostettua perhetyötä tilanteen tarkkailuun. Systeminen lastensuojelu tukee myös tehostetun perhetyön työskentelyä sekä työn laadukkuutta ja tehokkuutta. Systemisen toimintamallin käyttöönottamiseen menee kuitenkin vielä varmasti vuosia, eikä se siten ratkaise haastetta tässä ja nyt. Olennaista olisikin säilyttää sosiaalityöntekijän ja perhetyöntekijän välinen avoin ja vuorovaikutuksellinen yhteistyö, jossa kumpikin osapuoli arvostaa toistensa näkemyksiä ja tukee yhdessä asiakkaan hyvinvointia. Vaikka sosiaalityöntekijä onkin tehostetun perhetyön tilaaja ja jonkinlainen tilaaja-tuottaja suhde näiden kahden toimijan välillä onkin, voi yhteistyö silti olla myös molempien työtä tukevaa, kuten joissakin kunnissa vahvasti koettiin.

Tähän asiaan liittyy myös se, että joissakin Keusoten jäsenkunnissa tehostettua perhetyötä käytetään myös asiakkaiden kannatteluun, jonka myötä asiakkuudet venyvät pitkiksi ilman tavoitteellista ja muutokseen tähtäävää työskentelyä. Tällöin tehostetusta perhetyöstä muodostuu perhettä kannatteleva toimija eikä lastensuojelulain määrittelemä kriisitilanteessa tarjottava intensiivinen tukimuoto (HE 164/2014). Onkin hyvä pohtia, missä määrin erityispalveluna pidettävän tehostetun perhetyön resursseja on tarkoituksenmukaista käyttää asiakkaan tilanteen kannatteluun. Onko silloin lapsellakaan enää tarvetta saada osakseen suojelua, jota tehostettu perhetyö alun perin asetettiin tarjoamaan? Eikö työskentely päätykkään, kun sille asetetut tavoitteet saavutetaan, niin kuin perhetyöntekijät kuvailivat? Kuka silloin määrittelee tavoitteet saavutetuiksi?

Suomalaisessa palvelujärjestelmässä lapsen tuen tarpeiden ja suojelutarpeiden lisääntyessä, asiakkuus saatetaan siirtää lastensuojeluun ja sitä myöden myös tehostetun perhetyön muodosta toiseen. Tämä on luontevaa, mutta voisiko se olla yhtä luontevaa myös tuen tarpeiden vähentyessä ja lastensuojelullisten huoltien poistuessa? Jos suojelun tarvetta ei enää ole ja perhe tarvitsee tukea arjen ylläpitämiseen, ei ole mitään syytä olla tarjoamatta asiakkaille sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä. Vaakakupin toisella puolella on kuitenkin asiakaslähettäisyys ja asiakkaiden lähettäminen ”luukulta toiselle” ja tässä tapauksessa perhetyömuodosta toiseen. Työmuodon vaihtuminen, kun tarkoittaa automaattisesti myös työntekijöiden vaihtumista. Mutta voisiko kontekstin vaihtuminen myös lisätä perheen toimijuutta ja poistaa perhetyöntekijään takertumista? Lähtökohtaisesti tehostetun perhetyön tulee olla asiakkaan elämässä mukana määrääjän ja vaihtoehtona sijoitukselle (HE 164/2014).

7.3 Tehostetun perhetyön dokumentointi

Tehostetun perhetyön dokumentoiminen asiakastietojärjestelmään koettiin tärkeäksi osaksi laadukasta tehostettua perhetyötä. Lisäksi kirjaamiseen kuluva aika vaikutti vievän ison osan perhetyöntekijöiden työajasta. Perhetyöntekijät kuitenkin kokivat, että heillä on pääosin riittävästi aikaa tehdä kirjauksia, joten tästä näkökulmasta katsoen asiakasperheiden määrä on myös sopivalla tasolla.

Pohjolainen (2019, 96-97, 133) toteaa, että työskentelyä tukevat konkreettiset lähitavoitteet tulisi kirjata yhdessä perheen kanssa perhetyön suunnitelmaan. Yhdessäkään Keusoten kunnista ei tällä hetkellä tehdä erillistä perhetyön suunnitelmaa. Suunnitelman hyödyt asiakkaiden näkökulmasta olivat jossain määrin perhetyöntekijöiden tiedossa, mutta käytössä olevat asiakastietojärjestelmät eivät tällä hetkellä tukeneet suunnitelman kirjallista laatimista. Toisaalta perhetyöntekijät kokivat, että tietynlaisen suunnitelman tai asiakirjan täyttäminen ei sovi kaikille perhetyöntekijöille, joten tilanteessa tarvitaan persoonakohtaista joustoa. Suunnitelman laatiminen näyttikin riippuvan siitä, onko kunnan käyttämässä asiakastietojärjestelmässä sitä varten valmis pohja vai ei ja kuinka luontevaksi sen käyttäminen koettiin, huolimatta siitä, oliko se asiakaslähtöistä.

Samaan johtopäätökseen voi tulla myös yhteenvedon kirjottamisesta. Niissä kahdessa kunnassa, jossa yhteenvedo tehdään tehostetun perhetyön päätyttyä, yhteenvedoon oli myös valmis pohja asiakastietojärjestelmässä. Yhteenvedon hyödyt nähtiin kuitenkin selvemmin kuin suunnitelman hyödyt. Sosiaalialan tietoteknologiahankkeessa tuotetun suosituksen mukaan sekä perhetyön suunnitelma, että loppuarviointi (yhteenvedo) ovat kuitenkin perhetyön prosessiin liittyviä ja sitä tukevia asiakirjoja (Häkälä ym. 2011, 4). Pakollista perhetyön suunnitelman tai yhteenvedon kirjoittaminen ei kuitenkaan ole. Erityisesti yhdessä kunnassa, mutta myös muissa kunnissa perhetyöntekijät kokivat asiakastyön kirjaamisen muilta osin todella tärkeänä menetelmänä ja osana laadukasta tehostettua perhetyötä. Olisikin hyvä miettiä missä määrin perhetyön suunnitelma ja yhteenvedo tukisi laadukasta tehostettua perhetyötä ja dokumentointia entisestään.

Pohjolainen (2019) myös kirjoittaa, että väliarvioinnissa vanhemmilla tulisi olla mahdollisuus lukea työntekijän laatima kirjallinen kuvaus heidän elämäntilanteestaan. Väliarviointit auttavat vanhempia huomaamaan oman edistymisensä sekä jäsentämään perhetilannettaan. (Pohjolainen 2019, 26, 86, 96.) Missään kunnassa väliarviointia varten ei kirjoiteta kirjallista kuvausta perheen tilanteesta, eikä perhetyöntekijät tuntuneet pitävän sitä tarkoituksenmukaisena. Väliarvioinnissa käydään nimittäin suullisesti läpi tehostetun perhetyön sujumista ja molempien osapuolien kokemuksia. Kirjallinen kuvaus voisi auttaa asiakasta hahmottamaan tilannettaan paremmin, mutta sen tekeminen vie oman aikansa. Jos väliarviointeja pidetään säännöllisesti jopa kahdenkin kuukauden välein, on hyvä miettiä, miten kirjallinen kuvaus silloin palvelee asiakasta. Tuoko se työskentelyyn niin paljon lisäarvoa, että sen tekeminen on saatua hyötyä nähden kannattavaa? Toisaalta jos väliarviointit pidetään puolen vuoden välein, voi asiakkaan tilanteessa olla jo tapahtunut niin isoja muutoksia, että kirjallinen kuvaus tuottaa tietoa tilanteen kehittymisestä pidemmällä aikavälillä ja antaa siten saman lisäarvon kuin työskentelyn lopuksi kirjoitettava yhteenvedo.

Asiakasta osallistavan kirjaamisen hyödyntäminen vaihteli kunnittain. Vain yksi perhetyöntekijä kertoi käyttävänsä osallistavaa kirjaamista eikä perhetyöntekijät kokeneet sen soveltuvan

menetelmänä kaikille. Osallistavasta kirjaamisesta herännyt keskustelu ja osoittamani tulokset herättävät kysymyksen siitä, pitävätkö perhetyöntekijät osallistavana kirjaamisena vain sitä, että kirjaus tehdään fyysisesti asiakkaan kanssa. Laaksonen ym. (2011, 41-43.) kuitenkin kirjoittavat että, asiakkaan osallisuutta voidaan lisätä monella tasolla - tiedottamalla dokumentoinnista asiakkaalle, mahdollistamalla edellisen käynnin kirjauksen lukeminen, kertomalla ennakkoon mistä asioista työntekijä on ajatellut kirjata, kysymällä mitkä asiat asiakkaan mielestä ovat olennaisia ja viimeiseksi tekemällä kirjaus asiakkaan kanssa. Näitä ”portaita” ajatellen asiakkaiden osallisuus toteutuu Keusoten tehostetussa perhetyössä kaikissa jäsenkunnissa kirjaamisesta tiedottamisena. Sen jälkeiset osallisuuden tasot vaihtelevat osittain kunnittain, mutta myös perhetyöntekijöittäin. Yhdessä kunnassa edellisestä käynnistä tehty kirjaus näytetään aina asiakkaalle ennen sen lukitsemista asiakastietojärjestelmässä. Kahdessa kunnassa kirjaus näytetään vain asiakkaiden pyynnöstä. Osallisuutta pidettiin kuitenkin tehostetun perhetyön yhtenä tärkeimpänä arvona ja sen lisääminen kirjausten kautta olisi helposti toteutettavissa. Tästäkään asiasta ei kuitenkaan ole tarpeen tehdä itseisarvoa vaan suhtautua asioihin asiakaslähtöisesti.

8 Pohdinta

Suomessa lastensuojelua on viime aikoina päätetty suunnata kohti systeemistä toimintamallia, joten tulevaisuuden suunnan on myös tehostetun perhetyön osalta hyvä olla sitä tukevaa. Systemiseen toimintamalliin siirtyminen ei ole ongelmatonta ja vaatii toteutuessaankin vuosien työn. Välttämättä siihen ei päästä kaikissa kunnissa koskaan. Toisaalta myöskään se, millaisena perhetyötä tehtiin aikaisemmin ei välttämättä kanna tämän päivän yhteiskunnassa, jossa ongelmat ja haasteet ovat erilaisia yhteiskunnan rakenteesta puhumattakaan. Sote- ja maakuntauudistuksen toteutuessa palveluiden tuottaminen siirtyy entistä suuremmille organisaatioille. On rohkeasti ponnistettava kohti uusia tuulia ja tarkasteltava palveluja välillä laajemmasta perspektiivistä. Ylhäältä katsoen näkee yleensä kauemmas tulevaisuuteen, mutta nähdäkseen kauas on myös nähtävä lähelle ja keskityttävä siihen kenelle työtä tehdään ja miksi.

Tehostetun perhetyön monimuotoisuus ja sisällöllinen epäselvyys ovat parinkymmenen vuoden aikana nousseet esille monissa tutkimuksissa. Myös LAPE-muutoksessa haaste on nostettu keskusteluun ja yhtenäistä linjaa on ruvettu rakentamaan. Vaikka omaa työtään tulee aina tarkastella kriittisesti kehittymisen mahdollistamiseksi, on silti syytä miettiä missä määrin paikallisia kehittämisohjelmia ja muutoksia tehdään, jotta LAPE-muutoksen pyrkimykset tehostetun perhetyön kehittämiseksi ja yhtenäistämiseksi eivät valuisi hukkaan. Keskeistä olisikin keskittyä nyt siihen, mitä tehostettu perhetyö on valtakunnallisesti ja kehittää myös omaa palvelua kohti yhteisiä toimintaperiaatteita. LAPE-muutoksessa tehty työ on suurten ponnistelu- ja monitoimijaisen perhetyön mallinnus on perusteltavissa oleva lähtökohta työn sisällön hahmottamiseksi ja rakentamiseksi.

Sisällölliset erot antoivat kuitenkin ymmärtää, että eroja palvelun tuottamisessa olisi myös Keusoten jäsenkunnissa. Ja olihan niitä. Loppujen lopuksi minua kuitenkin yllätti, millaisiin asioihin erot muodostuivat. Perhetyöntekijöiden kertomana perheen arjessa ja perheen tukemiseksi tehtävä työ sekä tehostetun perhetyön palveluprosessi ovat pääpiirteissään hyvinkin samanlaista kunnista riippumatta. Keusoten tehostetun perhetyön yhtenäistämässä on silti jonkin verran työtä, mutta se ei välttämättä vaadi valtaisia kehittämisprojekteja ja vuosien kehittämistyötä. Ja on myös hyvä pohtia sitäkin, kuinka yhdenmukaiseksi palvelu voidaan eri kunnissa saada, sillä paikallisia eroja kuntien välillä tulee varmasti jatkossakin olemaan jo pelkästään kuntarakenteen takia.

Kunnissa on paljon hyviä ja toimivia käytäntöjä, jotka eivät kuitenkaan ole käytössä kaikissa kunnissa. Ei ole siis tarpeen lähteä keksimään pyörää uudestaan vaan istua alas koko tehostetun perhetyön tiimin kesken ja miettiä, miten toimivia käytäntöjä voitaisiin hyödyntää muissakin kunnissa. Jos kaikista kunnista otetaan hyvät puolet käyttöön, monet asiat menevät jo paljon eteenpäin. Jakamalla tietoa myös toisille, saadaan kohdennettua syntynyt hyvä kaikille. Perhetyöntekijöiden on tarpeen yhdessä pohtia ja reflektoida omaa toimintaa ja rohkeasti kyseenalaistaa toimiviakin käytäntöjä, jotta ne voisivat palvella asiakkaita ja työntekijöitä entistäkin paremmin. Kehittymiseen tarvitaan paitsi tarve ja syy kehittyä, myös halu kehittyä. Jokaisessa muutoksessa, vaikka se aluksi tuntuisi huonolta vaihtoehdolta, voi piillä myös mahdollisuus kehittyä entistä paremmaksi, kunhan vain yrittää nähdä tilanteen valoisat puolet. Jos Keusote haluaa kehittää palvelua yhtenäisemmäksi, on koko avohuollon tiimin oltava siihen sitoutunut. Perhetyöntekijät ovat kehittämisen keskiössä, mutta eivät voi tehdä muutosta yksin, jos ympärillä oleva tiimi ja työn tilaaja ei tue kehittämistyötä.

Opinnäytetyöprosessi on ollut todella mielenkiintoinen ja opettavainen projekti, joskin myös raskas. Opinnäytetyön tuloksista on ensisijaisesti hyötyä Keusotelle palvelun kehittämisessä. Toisaalta tuloksissa on myös jotain yleistettävää ja siksi siitä voivat hyötyä myös muut kunnat sekä tehostetusta perhetyöstä kiinnostuneet. Vahvasti tämän päivän näkymiin pohjaava tietoperusta antaa myös tiivistetysti tietoa tehostetun perhetyön tekemisestä. Koen myös itse saaneeni projektista paljon. Ensinnäkin se on auttanut ymmärtämään tieteellisen tutkimuksen merkitystä ja toiseksi vahvistanut ammatti-identiteettiäni.

Prosessi on edennyt monelta osin suunnitelmien mukaan, mutta paljon on myös tapahtunut. Erityisesti opinnäytetyön rajaaminen tuotti välillä paljon päänvaivaa eikä oma ymmärrykseni, innostukseni ja haluni oppia lisää tehostetusta perhetyöstä varsinaisesti auttanut rajaamisen tekemisessä. Koska opinnäytetyöstä saatuja tuloksia oli tarkoitus käyttää palvelun yhtenäistämiseen eikä pelkästään tutkia, miten työtä tehdään, en kokenut tarpeelliseksi mennä kovin syvällisesti työn toteuttamisen tapoihin tai menetelmiin. Yleistävä kuva tehostetusta perhetyöstä oli myös toimeksiantajan kannalta tärkeämpää, kuin syvällisten yksityiskohtien vertailu jostakin yksittäisestä aiheesta. Siksi keskityin laajempiin näkökulmiin ja keräsin aineistoa

laajalti, sillä en voinut myöskään etukäteen tietää, mistä asioita kuntien väliset erot muodostuvat. Toisaalta toimeksiantajan kannalta jotkin käytännön erot tai perhetyöntekijöiden mielihiteet ovat tärkeitä, mutta opinnäytetyön tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta ne eivät välttämättä olleet olennaisia. Jouduinkin odotettua enemmän tekemään rajausta vielä aineistoa analysoidessani, mikä tuntui välillä haasteelliselta. Aineiston laajuus olisi tarjonnut myös paljon muita mielenkiintoisia nyansseja tai tulkintoja, joihin tarttuminen tuntui välillä liiankin houkuttavalta. Välillä mietin myös sitäkin, tuliko aineistoa kerättyä myös tutkimuskysymyksen ratkaisemisen kannalta liikaakin. Tehostetun perhetyön esimiehille kokoamieni tulosten kannalta se oli kuitenkin tärkeää ja perusteltua.

8.1 Jatkotutkimusaiheita

Aineistoa kerätessäni kysyin perhetyöntekijöiltä myös yhteistyön tekemisestä eri toimijoiden kanssa. Sain vastauksista hyvää aineistoa tutkimuskysymysteni selvittämisen kannalta ja lisätietoa toimeksiantajalle. Monitoimijaisuus ja yhteistyön tekeminen eri toimijoiden kanssa osoittautui kuitenkin niin laajaksi paketiksi, että en sitä lopulta sellaisenaan voinut opinnäytetyössäni käyttää. Yhteistyörakenteista ja tehostetun perhetyön roolista yhteistyöntekemisessä voisinkin tehdä kokonaan erillisen selvityksen ja kehittämistyön. Yhteistyörakenteet jo tämän aineiston osalta vaikuttivat vaihtelevan kuntien ja perhetyöntekijöiden välillä paljonkin, eikä kaikissa kunnissa ollut yhteistyötä tukevia rakenteita ja toimintamalleja. Toisaalta on myös selvää, että yhteistyötä tarvitsee joskus tehdä, vaikka toimivia rakenteita ei olisi-kaan. Selkeät rakenteet ja monitoimijaisuutta tukeva toimintakulttuuri kääntyy lopulta kaikkien parhaaksi.

Vaikka perhetyöntekijöillä onkin oma käsityksensä tehostetun perhetyön asiakkaista, palvelun yhtenäistämisen ja kehittämisen kannalta olisi olennaista kuulla myös asiakkaita ja miettiä sitä kenelle työtä tehdään. Tässä opinnäytetyössä sitä ei millään tavalla kartoitettu. Asiakkaat ovat oman elämänsä asiantuntijoita, joten heillä on myös näkemys siitä, millaista palvelua he oman tilanteensa ratkaisemiseksi tarvitsevat. Mikäli yhtenäinen palvelukuvaus tehdään työntekijöistä ja organisaatiosta käsin, menetetään jotakin olennaista. Asiakkaiden osallistaminen palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen on myös yksi Keusoten tavoitteista. Tässä lupauksessa on syytä pysyä ja selvittää asiakkaiden näkökulmaa. Yhtenä keskeisenä jatkotutkimuskohteena olisikin kartoittaa asiakkaiden toiveita ja näkökulmia tarjolla olevasta palvelusta. Näin toimimalla käytettävissä olevat resurssit käytetään todelliseen tarpeeseen ja palvelu kohdentuu oikein.

Pohdin opinnäytetyössä tehostettua perhetyötä myös osittain lapsikeskeisyyden näkökulmasta. Lasten kanssa työskenteleminen tai lapsilähtöisyys ei kuitenkaan ollut varsinaisen tutkimusongelman kannalta keskiössä, joten en erikseen kerännyt aineistoa tästä näkökulmasta. Olen kuitenkin pohtinut lapsilähtöisyyttä lastensuojelun ja tehostetun perhetyön keskeisenä periaatteena. Tuloksia analysoidessani minua jopa hieman yllätti, miten vähän suoraan lapsen

kanssa toimiminen tai lapsen tukeminen aineistossa kuitenkin tulee esille. Perhetyöntekijät kuvailivat työtä herkemmin vuorovaikutuksen tukemiseksi tai vanhemman kanssa työskentelyksi, vaikka joitakin mainintoja myös suoraan lapsen kanssa työskentelystä oli. Asia jäi hie-man mietityttämään minua ja koen, että aiheeseen suunnatuilla kysymyksillä todellisuus olisi tullut vahvemmin esille. Siksi siitä olisi hyvä tehdä erillinen tutkimus ja kartoittaa, miten lapsikeskeisyys tulee esille Keusoten tehostetussa perhetyössä.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on yhdessä tiedeyhteisön kanssa laatinut ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä, jota tulee noudattaa. Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja tulokset hyväksyttäviä vain, jos tutkimus tehdään hyvien käytäntöjen mukaisesti. (HTK-ohje 2012, 4, 6) Opinnäytetyötä tehdessäni pidin erittäin tärkeänä noudattaa hyviä tutkimusperiaatteita ja ottaa huomioon eettiset kysymykset. Tätä edistääk-seni tutustuin eettisiin periaatteisiin jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa, jotta osasin pa-remmin ottaa asiat huomioon työtä tehdessäni.

Hyvän tieteellisen tutkimuksen lähtökohtana on, että tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä kuin arvioinnissakin (HTK-ohje 2012, 6). Sitouduin toimimaan rehellisesti ja huolellisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan ja perustelemaan tekemäni valinnat. Säilytin aineiston asianmukaisesti prosessin aikana ja tuhosin sen tietoturva-asetuksia noudattaen lopullisesti työn valmistuttua. Pidin huolen, ettei aineisto päässyt kolmannen osapuolen käsiin missään vaiheessa prosessia. Esitin myös saamani tulokset huolellisuutta noudattaen ja pyrin varmistu-maan siitä, että tulkintani olivat perusteltuja.

Toisena lähtökohtana on, että tutkimuksessa käytetään eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, arviointi- ja tutkimusmenetelmiä sekä avoimuutta (HTK-ohje 2012, 6). Käytin opinnäytetyös-säni vain luotettaviksi määriteltyjä tiedonhankintatapoja ja lähteitä ja suhtauduin niihin kriit-tisesti. Osoitin lähteiden alkuperän myös tarkoilla lähdeviitteillä ja lähdeluettelolla, enkä esittänyt toisen tuottamaa tietoa omanani. Käytin opinnäytetyössä vain tieteellisiä aineiston-keruu- ja tutkimusmenetelmiä ja pyrin perustelemaan tekemäni valinnat.

Toimin koko opinnäytetyöprosessin ajan avoimesti ja tiedotin opinnäytetyöstä hyvien käytän-töjen mukaisesti, jotta toimeksiantajalla ja haastateltavilla oli riittävä tieto opinnäytetyön vaiheista sekä siitä, miten aineistoa kerätään, käytetään ja säilytetään. Kunnioitin haastatel-tavien itsemääräämisoikeutta antamalla heille mahdollisuuden kieltäytyä opinnäytetyöhön osallistumisesta. Ennen aineiston keräämisen aloittamista lähetin heille saatekirjeet opinnäy-tetyöstä ja tarkoituksesta sekä pyysin luvan videointiin ja haastatteluaineiston käsittelyyn kir-jallisesti. Ennen haastattelua muistutin, että he voivat halutessaan keskeyttää haastattelun eikä päätöstä tarvitse perustella.

Rakensin haastattelukysymykset haastateltavien yksityisyyttä kunnioittaen. Kysyin muutamia haastateltavien taustoihin liittyviä kysymyksiä, jotta sain rakennettua kuvaa siitä, millaisista lähtökohdista vastaukset rakentuivat. En kuitenkaan kysynyt sellaisia kysymyksiä, jotka liittyivät haastateltavien yksityisyyteen tai josta heidät voisi tunnistaa. Kunnioitin haastateltavien anonymiteettia poistamalla tunnistetiedot aineiston litteroinnin yhteydessä. Näin yksittäistä vastaajaa ei enää ole mahdollista yksilöidä. Toisaalta koin tarpeelliseksi puhua opinnäytetyön raportissa kunnista kuntien nimien sijaan kuntakoodeilla kunta 1, kunta 2, kunta 3 ja kunta 4, jotta vastauksia ei voisi yksilöidä myöskään tiettyä kuntaa koskevaksi. Joissakin kohdin tuloksia päädyin myös puhumaan eräästä kunnasta, koska käsiteltävä asia olisi paljastanut kuntakoodin.

Tämä aiheutti myös pohdintaa siitä, miten raportoin lomakevastauksia. Tein tuloksista ristiintaulukointeja analysoinnin mahdollistamiseksi, mutta en lopulta voinut näitä taulukkomuotoisena tuloksissa esittää, koska vastauksista olisi voinut päätellä kuntakoodit. Osittain tämä rajasi kuntien välisen vertailun havainnollistamista, mutta perhetyöntekijöiden anonymiteetin kunnioittaminen oli tärkeämpää. Toimeksiantajalle ristiintaulukoinnit ja kuntakoodit kuitenkin tulivat tietoon erillisellä tulososalla, mutta haastatteluihin osallistuneiden perhetyöntekijöiden tietoja en heillekään luovuttanut. Otin toimeksiantajan toiveet, tarpeet ja ehdotukset vastaan parhaani mukaan. Toimin opinnäytetyössäni siten, ettei toimintani aiheuttanut toimeksiantajalleni haittaa missään muodossa. Pidin huolen, että tarvittavat tutkimusluvut ja sopimukset olivat asianmukaisesti täytetty ja tehty.

Ennen opinnäytetyön aineiston keräämistä, tein opintoihini liittyvän harjoittelun yhteen opinnäytetyössä mukana olleeseen tehostetun perhetyön tiimiin. Tästä syystä jouduin pohtimaan omaa asemaani opinnäytetyön tekijänä, jotta harjoittelulla ei olisi vaikutusta opinnäytetyön lopputulosten kanssa. Haastattelun yhteydessä korostin heille sitä, että vaikka he olettaisivat minun jo tietävän vastauksen johonkin kysymykseen, toivon heidän vastaavan siihen kattavasti. Korostin myös sitä, että en voisi käyttää harjoittelun aikana saamaani tietoa opinnäytetyössä, joten vain lomakkeessa ja haastattelussa esiin nousseet asiat ovat opinnäytetyön tulosten kannalta keskeisiä. Tämän lisäksi olin tehnyt harjoittelun myös toiseen kuntaan kaksi vuotta aikaisemmin. Tässä kunnassa kuitenkin yli puolet perhetyöntekijöistä olivat kerenneet vaihtua harjoitteluni jälkeen. Pohdin kuitenkin asiaa eettisyyden näkökulmasta. Pohdintojen jälkeen päädyin siihen, että asia ei muodostanut sellaista eettistä ristiriitaa, jolla olisi ollut olennaista vaikutusta tulosten saamiseen. Koin, että minut otettiin mielellään vastaan kaikissa kunnissa huolimatta siitä, tunsivatko he minut entuudestaan vai eivät.

8.3 Opinnäytetyön luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa törmää välillä väitteeseen, että sen luotettavuutta ei voida lopulta tutkia, koska tutkittavien ilmiöiden ja niihin liittyvien ihmisten toiminta ei ole kaava- maista, vaan muuttuu oppimisen myötä. Toisaalta luotettavuuden arviointiin ei ole

yksiselitteistä ohjeistusta, vaan se perustuu tutkijan arviointiin ja näyttöön, siten objektiivisen luotettavuuden saavuttaminen on lähes mahdotonta laadullisessa tutkimuksessa. (Kananen 2017, 173-175.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa kuitenkin tutkijan tarkka raportointi tutkimuksen toteuttamisen kaikista vaiheista (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2007, 227). Olen pyrkinyt raportoimaan opinnäytetyöni vaiheet mahdollisimman tarkasti, objektiivisesti ja totuudenmukaisesti. Tiedostan silti sen, että opinnäytetyön tekemiseen on liittynyt monia valintoja, jotka ovat ohjanneet lopputulokseen pääsemistä.

Toteutin ryhmähaastattelut teemahaastatteluina, joka antoi perhetyöntekijöille mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan ja työstään dialogissa muun tiimin kanssa. Koin tämän hedelmälliseksi sekä eri näkökulmia esiin tuovaksi tavaksi. Tiedostan kuitenkin sen mahdollisuuden, että jotkin henkilökohtaiset näkökulmat saattoivat silti jäädä kertomatta. Yhtä lailla ne olisi silti voinut jäädä kertomatta myös yksilöhaastatteluissa. Perhetyöntekijöiden esittämät näkökulmat ovat syntyneet siinä tilanteessa ja niissä lähtökohdissa, jotka haastatteluhetkellä oli. Jonkun perhetyöntekijän ajatukset ovat saattaneet olla asiakkaan tilanteessa tai seuraavissa työtehtävissä. Toisaalta perhetyöntekijän juuri sen hetkisten asiakasperheiden tilanne ja haasteet, saattavat vaikuttaa siihen, millaiset ajatukset ovat juuri sillä hetkellä päällimmäisenä. Ymmärrän, että aineisto on rakentunut juuri sen hetkisen tilanteen mukaan eikä se siten ole koko totuus monimuotoisesta ja moniulotteisesta tehostetusta perhetyöstä. Aineistosta on kuitenkin tuotettavissa vastaukset tutkimuskysymyksiin, joita pidän luotettavina. Sitä totean, että opinnäytetyöni on myös toistettavissa eli reliabiliteetti toteutuu siinä määrin kuin se muuttuvassa toimintakulttuurissa on mahdollista. Kananen (2017, 175-176.) kirjoittaa, että tutkimuksen luotettavuutta voidaan mitata reliabiliteetin avulla. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten pysyvyyttä. Sillä varmistetaan se, että jos tutkimus uusitaan, saadaan samat tutkimustulokset.

Opinnäytetyön luotettavuutta ja laatua voidaan mitata myös validiteetin avulla. Validiteetilla varmistetaan se, että tutkitaan oikeita asioita eli niitä, joita oli alun perin tarkoituskin tutkia. Se liittyy paitsi tutkimuksen suunnitteluun myös siihen, että analyysin syy-seuraussuhteet tehdään oikein. (Kananen 2017, 175-176.) Tein opinnäytetyöstä opinnäytetyösuunnitelman ja pyrin jo suunnitteluvaiheessa huomioimaan opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttavat asiat. Niin kuin jo aikaisemmin totesin, opinnäytetyön rajaaminen tuotti suunnitelmista huolimatta välillä päänvaivaa. Vaikka pyrin rajaamaan työn jo suunnitteluvaiheessa, koin monesti matkan varrella haukanneeni liian ison palan. Tästä näkökulmasta rajaamista olisi voinut tehdä voimakkaammin jo suunnitteluvaiheessa, jotta matka lopputulokseen olisi ollut helpompi. Minulla oli kuitenkin koko ajan mielessä se määränpää ja tutkimusongelma, johon opinnäytetyöllä pyritään ja haetaan vastausta, joten laajuus oli myös säilytettävä työn loppuun asti, jotta validius toteutuu.

Validiutta voidaan myös tarkentaa triangulaatiolla (Hirsjärvi ym. 2007, 228). Käytinkin opinnäytetyössäni menetelmätriangulaatiota. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006h) kirjoittavat, että useamman menetelmän käyttäminen voi paljastaa ristiriitaisuuksia, jotka muuten jäävät huomaamatta. Välillä oli jopa hämmentävää huomata, miten ristiriidassa lomakkeilla ja haastatteluissa saamani tulokset olivat tai millaisena nykyiset palvelukuvaukset ja prosessikaaviot näyttäytyivät muun aineiston kanssa. Monelta osin palvelukuvaukset ja prosessikaaviot oli laadittu tai päivitetty viimeksi ennen Keusoteen siirtymistä, joten ne eivät enää pitäneet paikkansa. Päätinkin olla käyttämättä kyseistä aineoston osaa tulosten esittelemisessä. Koska toteutin opinnäytetyön tekemällä ensin lomakekyselyn ja laatimalla sen pohjalta ryhmähaastattelut, pystyin nostamaan jo alustavia kuntien välisiä eroja keskusteluun ryhmähaastattelussa. Koen tämän vaikuttaneen olennaisesti aineiston totuudenmukaisuuteen. Ristiriitaisuudet pakottivat minut myös pohtimaan sitä, antoiko kyselylomake minulle lopulta niin paljon lisäarvoa, että sen toteuttaminen oli kannattavaa. Joissakin kysymyksissä tavoitteeseen ei välttämättä päästy, mutta koen sen silti kokonaisuuden kannalta järkeväksi ratkaisuksi. Lomakeaineisto tarjosi vastauksen kysymyksiin, jotka sillä oli saatavissakin, pohjusti hyvin ryhmähaastatteluja ja antoi alustavia tietoja kuntien sekä perhetyöntekijöiden välisistä näkemyseroista. Jos tätä tietoa ei olisi ollut ennen haastattelua, olisi haastattelu kestänyt kauemmin, jonka taas koen liian raskaaksi. Nytkin haastattelut kestivät kutakuinkin kaksi tuntia. Jos taas oisin kerännyt aineistoni pelkästään lomakekyselyllä, en olisi päässyt niihin tuloksiin, jotka nyt saavutin.

Mittarit ja menetelmät eivät kuitenkaan aina vastaa sitä todellisuutta, jota tutkija kuvittelee tutkivansa. Vastaja on saattanut käsittää kyselylomakkeen kysymykset eri tavalla kuin tutkija on ne ajatellut. Jos saatuja tuloksia käsitellään kuitenkin tutkijan alkuperäisen ajatuksen mukaisesti, ei tuloksia voida pitää tosina ja pätevinä. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227.) Jotta välttyin lomakekyselyssä kysymysten monitulkinnallisuudelta, testasin lomaketta muutamalla opinnäytetyön kannalta ulkopuolisella henkilöllä, joista toinen oli tehnyt perhetyötä. Hyödynsin myös opinnäytetyöryhmäni sekä ohjaajani ajatuksia, pohdintaa ja kommentteja lomaketta laatiessani. Tästä huolimatta pidän mahdollisena, että osa kysymyksistä on ymmärretty eri tavalla kuin olen itse ne ajatellut.

Hyvänä esimerkkinä tästä on esimerkiksi yhteistyötahoihin ja yhteistyön määrään liittyvät kysymykset. Vaikka itse pidin selvänä, että kysymyksellä tarkoitettiin yhteistyön määrää kutakin yhteistyötahoa kohtaan yleisesti, on osa haastateltavista saattanut ymmärtää määrän perhettä kohden. Lomakekyselyä analysoidessani vertailinkin tuloksia toisiinsa ja kysyin epäselviä asioita edelleen haastattelussa. Yhden kunnan haastattelussa tuli esille, että kaksi työntekijää eivät olleet kokeneet kysymystä hyväksi. Heidän mielestään heillä ei ollut riittävästi vaihtoehtoja totuudenmukaiseen vastaamiseen ja jäi epävarmaksi, ovatko kaikki vastausvaihtoehdot näkyneet heille. Heidän kokemuksensa kysymykseen liittyvästä epäselvyydestä jäi mietittävää minua, joten kävimme asiaa tarkemmin läpi haastattelussa. Näin varmistuinkin siitä,

että yhteinen ymmärrys kysymyksenasetteluun löytyi ja haastatteluaineiston vastaukset ovat totuudenmukaisia. Haastattelun jälkeen tarkastelin kunnasta saatuja vastauksia uudestaan ja varmistuin siitä, että he ovat käyttäneet kaikkia vastausvaihtoehtoja, joten vaihtoehdot ovat olleet heillä käytössä. Tämä ei silti poista heidän kokemustaan vastausvaihtoehtojen riittämättömydestä lomakkeessa.

Tämä pakotti minut myös pohtimaan koko muun aineiston ja siitä tekemiäni tulkintojen luotettavuutta. Luotettavuuden osoittamiseksi olen pyrkinyt kuvaamaan prosessin mahdollisimman tarkasti ja tuonut esiin myös suoria lainauksia haastatteluista. Näiden avulla pyrin osoittamaan opinnäytetyön lukijalle tekemiäni tulkintoja. Prosessiin on mahtunut myös pohdintoja mahdollisista virheistä opinnäytetyöprosessissa. Jotkin haastattelukysymykset laatisin nyt eri tavalla, mutta virheiden pohtiminen on loppu viimein auttanut ponnistelemaan kohti luotettavia tuloksia. Kaiken kaikkiaan olen lopputulokseen tyytyväinen ja koen siitä olevan hyötyä toimeksiantajalle, jota lähdin alun perinkin tavoittelemaan. Sain myös vastauksen kaikkiin tutkimuskysymyksiin.

Lähteet

Painetut

Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi Perhetyön arkea. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Kaikko, K. & Friis, L. 2013. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 4. uudistettu painos. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 108 - 120.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi. Valta-kunnallinen arviointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.9.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137709/URN_ISBN_978-952-343-289-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.9.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LAPE-akatemia. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 13.11.2019. <https://stm.fi/lapeakatemia>

Cross, S., Hubbard, A. & Munro, E. 2010. Reclaiming Social Work London Borough of Hackney Children and Young People's Services. Human Reliability Associates. London School of Economics and political science. Viitattu 21.10.2019. Ladattavissa osoitteesta <https://www.virtual-college.co.uk/news/safeguarding/2018/01/download-munro-evaluation-of-reclaim-social-work-hackney-model>

Dokumentointi lastensuojelussa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.10.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/dokumentointi-lastensuojelussa>

Erityis- ja vaativimman tason palvelut helpommin saataville. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 20.8.2019. <https://stm.fi/lape/erityis-ja-vaativimmat-palvelut>

- Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.10.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Forrester, D., Westlake, D., McCann, M., Thurnham, A., Shefer, G., Glynn, G. & Killian, M. 2013. Reclaiming Social Work? An Evaluation of Systemic Units as an Approach to Delivering Children's Services. Final report of a comparative study of practice and the factors shaping it in three local authorities. Viitattu 21.10.2019. <https://core.ac.uk/download/pdf/30322069.pdf>
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämissuhteet. Selvitys lastensuojelun kehittämissuhteille. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 20.4.2019. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Heinonen, M. 2016. Esipuhe. Teoksessa Petrelius, P., Tulensalo, H., Jaakola, A-M. & Hieta-mäki, J. (toim.) Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 3. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1
- Hovi-Pulsa, R. 2011. Arkilähtöinen perhetyö. Strukturoitua avoimuutta. Lisensiaatintutkimus. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos. Viitattu 17.10.2019. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120001/urn_nbn_fi_uef-20120001.pdf
- HTK-ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 5.3.2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemissa -etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Viitattu 20.9.2019. https://lada.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61733/Jo-hanna_Hurtig_v%c3%a4it%c3%b6skirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Häkälä, N., Hänninen, H., Miettinen, A., Röppänen, P. & Viinikainen, H. 2011. Lastensuojelun toimintaprosessit. Toimintaprosessien kuvausta. Sosiaalialan tietoteknologiahanke. Viitattu 28.10.2019. https://thl.fi/attachments/tiedonhallinta/lastensuojelun_prosessit.pdf
- Järjestämissuunnitelma 2018-2020. 2017. Keski-Uudenmaan sote. Viitattu 9.3.2019. <https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/ku-sote/liitteet/liite-keski-uudemaan-sosiaali--ja-terveydenhuollon-jarjestamissuunnitelma-2018-2020.pdf>
- Kettunen, N. & Normia-Ahlsten, L. 2018. 15 Kohtaa Minut! Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.9.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=KUXIBAycqGc>
- Keusote pähkinänkuoressa. 2019. Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä. Viitattu 18.9.2019. <https://www.keski-uudenmaansote.fi/kuntayhtyma/organisaatio/yleinen-info/>
- Kuntayhtymän valtuustokokous. 2018. Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä. Katsottu 3.3.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=2Ep8cegZ4y4>
- Kääriäinen, A. 2003. Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos. Helsinki. Viitattu 28.10.2019. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23445/lastensu.pdf?sequence=2>
- Laaksonen, M., Kääriäinen, A., Penttilä, M., Tapola-Haapala, M., Sahala, H., Kärki, J. & Jäppinen, A. 2011. Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastiedon

- käyttöön ja kirjaamiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.10.2019. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79866/d68ab232-88fc-4478-8c21-91164a177a1a.pdf?sequence=1>
- Lahtinen, P. Reclaiming social work in Hackney. Pesäpuu ry. Viitattu 21.10.2019. https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/04/Hackney_diat_Lahtinen.pdf
- Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Viitattu 24.9.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TYÖ2017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1
- LAPE. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 24.9.2019. <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Lape-muutosohjelma uudistaa lasten ja perheiden palveluja. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 24.9.2019. <https://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/projektisuunnitelmat>
- LAPE Uusimaa hanke. 2019. LAPE Uusimaa. Viitattu 14.11.2019. <https://www.lapeuusimaa.fi/lape-hanke/>
- Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.9.2019. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->
- Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 25.10.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/asiakkuuden-alkaminen>
- Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 25.10.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>
- Lastensuojelun dokumentoinnin haasteita. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.10.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/dokumentointi-lastensuojelussa/lastensuojelun-dokumentoinnin-haasteita>
- Lastensuojelun kehittäminen. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.10.2019. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/erityis-ja-vaativan-tason-palvelut/lastensuojelun-kehittaminen>
- Lastensuojelun perhetyö ja perhekuntoutus. 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.10.2019. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/erityis-ja-vaativan-tason-palvelut/lastensuojelun-kehittaminen/b.-lastensuojelun-perhetyo-ja-perhekuntoutus>
- Loppuraportti. 2018. Lape Uusimaa muutosohjelma yhdessä olemme enemmän 2017-2018. Viitattu 9.3.2019. <https://www.lapeuusimaa.fi/wp-content/uploads/sites/2/2018/12/2018-12-12-Loppuraportti-LAPE-Uusimaa.pdf>
- Maakunta- ja sote-uudistuksen loppuraportti. 2019. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:40. Viitattu 13.11.2019. <https://vm.fi/documents/10623/13586275/Maakunta-+ja+sote-uudistuksen+loppuraportti/f8e749d4-fa0a-c295-739c-3f1931213306/Maakunta-+ja+sote-uudistuksen+loppuraportti.pdf>
- Menetelmien tyyppiä 2003. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 27.9.2019. <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/menetelma/menetelmatyyppit.html>

Mitä on lastensuojelu?. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 5.3.2019. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Mustajärvi, S. 2008. Perhetyöhön sitoutuminen. Lastensuojelun perhetyön asiakkaana olevien vanhempien, perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Viitattu 11.11.2019. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/79189/gradu02591.pdf?sequence=1>

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä - jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris -instituutti. http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf

Normia-Ahlsten, L. & Miettunen, N. 2019. Sosiaalihuollon ja perhetyön porrasteisuus. Työryhmien ja THL:n ehdotuksia keskustelun avaukseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 13.11.2019. <https://www.innokyla.fi/documents/8329177/1a9b1b27-bf43-4085-807b-9f1d6b1f5585>

Palvelulupauksemme. 2019. Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä. Viitattu 15.8.2019. <https://www.keski-uudenmaansote.fi/kuntayhtyma/palvelulupauksemme/>

Petrelus, P., Tulensalo, H., Jaakola, A-M. & Hietämäki, J. 2016. Kohti lapsikeskeistä ja kokonaisvaltaista lapsen tilanteen ja tuen tarpeiden arviointia. Teoksessa Petrelus, P., Tulensalo, H., Jaakola, A-M. & Hietämäki, J. (toim.) Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 5 - 27. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1

Pohjolainen, A. 2019. Julkista lastensuojelun perhetyötä yksityiskodissa. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylä. Viitattu 7.9.2019. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60843/Pohjolainen_Auli_screen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pulkkinen, L. 2018. Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.10.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136124/URN_ISBN_978-952-343-086-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ristiintaulukointi. 2004. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 27.9.2019. <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Tapaustutkimus. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.9.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Teemahaastattelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.9.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. Realismi vs. relativismi eli erilaiset kielikäsitteet. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu: 22.9.2019 https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006d. Litterointi. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.9.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006e. Analyysin äärellä. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.9.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006f. Koodaus. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.9.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006g. Teemoittelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu: 22.9.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006h. Triangulaatio. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 30.11.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html

Sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutos. Valtioneuvosto. Viitattu 29.10.2019. <https://valtioneuvosto.fi/rinteen-hallitus/hallitusohjelma/sosiaali-ja-terveyspalveluiden-rakennemuutos>

Systeemisen lastensuojelu. Pesäpuu ry. Viitattu 5.10.2019. https://pesapuu.fi/toiminta/suunnitelmallinen_lastensuojelu/systeemisen-lastensuojelu/

Systeemisen lastensuojelun levittäminen ja juurruttaminen. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.10.2019. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/systeemisen-lastensuojelun-levittaminen-ja-juurruttaminen-syty->

Tilastoraportti 23. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.11.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Toimiva lastensuojelu. 2013. Toimiva lastensuojelu selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 15.11.2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Trowler, I. & Goodman, S. 2012. A Systems Methodology for child and family Social Work. Teoksessa Trowler, I. & Goodman, S. (toim.) Social Work Reclaimed: Innovative Frameworks for Child and Family Social Work Practice. London: Jessica Kingsley Publishers, 14 - 25. Viitattu 20.10.2019. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=v6NazhXp4PIC&oi=fnd&pg=PA14&dq=trowler+goodman+2012&ots=Xzy7eW6OOP&sig=52iK-HbAkqpoi0AgMC2w1N1R17M&redir_esc=y#v=onepage&q=trowler%20goodman%202012&f=false

Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 20.9.2019. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaistu_20.pdf

Sipilän hallituksen maakunta- ja sote-uudistuksen loppuraportti valmistui. 2019. Valtioneuvosto. Viitattu 13.11.2019. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10623/sipilan-hallituksen-maakunta-ja-sote-uudistuksen-loppuraportti-valmistui

Westerlund-Cook, S. 2010. Olipa kerran Hackney. Viitattu 21.10.2019. <https://thl.fi/documents/605877/3522593/Lape-olipa+kerran+Hackney.pdf/aac2e911-4196-4b56-869d-3546fef509e7>

Oikeudelliset lähteet

HE 164/2014

Laki lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983

Lastensuojelulaki 417/2007

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Suomen perustuslaki 731/1999

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991

Kuvat

Kuva 1 Systemisen lastensuojelun toimintamallin periaatteet (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 16)..... 29

Kuva 2 Monitoimijaisen perhetyön sisältöelementit (Alatalo ym. 2017, 14.) 32

Kuviot

Kuvio 1 Perhetyöntekijöiden työkokemus lastensuojelussa 43

Kuvio 2 Perhetyöntekijöiden työkokemus tehostetussa perhetyössä..... 44

Kuvio 3 Yhteisten arvojen määrittäminen 44

Kuvio 4 Työskentelen perheissä myös lapsen sijoituksen aikana..... 52

Kuvio 5 Työskentelen perheissä myös jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten ja heidän perheidensä kanssa 53

Kuvio 6 Perhetyön suunnitelman kirjaamistapa 58

Kuvio 7 Asiakasperheiden määrä yhdellä perhetyöntekijällä..... 63

Kuvio 8 Väittämiä resursseista 64

Kuvio 9 Vaikutusmahdollisuudet perhetyön prosessissa 65

Taulukot

Taulukko 1 Soveltuvan monimuuttujamenetelmän valinta (Ristiintaulukointi 2004.) 37

Taulukko 2 Esimerkki aineiston analysoinnista 42

Liitteet

Liite 1: Infokirje opinnäytetyöstä	91
Liite 2: Saatekirje sähköpostiin lomakekyselyn lähettämisen yhteydessä	92
Liite 3: Lomakekysely	93
Liite 4: Saatekirje ryhmähaastattelusta	100
Liite 5: Suostumus haastatteluun	101
Liite 6: Ryhmämuotoisen teemahaastattelun runko	102

Liite 1: Infokirje opinnäytetyöstä

Hei

Olen sosionomiopiskelija (AMK) Hyvinkään Laureasta ja teen opinnäytetyöni Keusoten tehostettuun perhetyöhön. Keusoten jäsenkunnista opinnäytetyössä on mukana Nurmijärvi, Hyvinkää, Järvenpää ja Tuusula. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää millaista tehostettu perhetyö näissä jäsenkunnissa on ja tuoda näkyväksi kuntien välisiä eroavaisuuksia. Opinnäytetyöni tuloksia voidaan siten hyödyntää Keusoten tehostetun perhetyön yhtenäisen palvelukuvauksen luomiseen. Yhtenäinen linja takaa kuntalaisille mahdollisuuden saada palvelu samansisältöisenä kunnasta riippumatta. Tarkkaan mietitty ja muotoiltu palvelukuvauksen on myös laadukkaan työskentelyn tae ja edistää työntekijöiden välistä yhdenvertaisuutta.

Te, Keusoten perheohjaajina olette opinnäytetyöni informanteina. Olen saanut sähköposti-osoitteenne esimiehiltänne. Koen tärkeäksi kuulla teitä ja teidän näkemyksiänne siitä, mitä tekemänne työ on. Aineiston kerään vähintään kahdessa osassa. Toukokuun alkupuolella lähettän teille linkin lomakekyselyyn, jonka tarkoituksena on selvittää muun muassa teidän ammatillista taustaanne ja käymiänne lisäkoulutuksia sekä kuntakohtaisia ohjeistuksia. Kysyn lomakkeella työskentelykuntasi, mutta en muutoin pysty yksilöimään teitä. Lomakkeesta saatujen tulosten pohjalta suunnittelen ryhmähaastattelut, joissa varsinainen aineisto kerätään. Ryhmähaastattelut toteutetaan jokaisessa jäsenkunnassa erikseen ja kunkin kunnan perheohjaajille kerrallaan. Ryhmähaastattelut toteutetaan touko-kesäkuun vaihteessa. Lomake- ja ryhmähaastatteluiden lisäksi opinnäytetyön aineisto koostuu nykyisistä palvelukuvauksista ja muusta mahdollisesta kuntakohtaisesta kirjallisesta ohjeistuksesta.

Litteroinnin helpottamiseksi pyydän lupaanne videoida ryhmähaastattelutilanteet. Litteroinnissa videoaineisto muutetaan tekstimuotoon karkeaa menetelmää käyttäen. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että litteroinnin jälkeen teitä ei ole enää mahdollista yksilöidä tai tunnistaa. Säilytän aineiston salasanalla suojatulla muistikortilla, johon ei ole muilla pääsyä. Saatua aineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä eikä sitä luovuteta eteenpäin. Opinnäytetyön aineisto tuhoetaan kokonaisuudessaan lopullisesti tietosuojasetuksia noudattaen opinnäytetyön valmistuttua.

Opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voitte siitä halutessasi kieltäytyä. Kerron lähempänä tarkemmat päivämäärät ryhmähaastatteluista, mutta tavoitteena on, että ne toteutetaan teidän tiimien yhteydessä. Osallistumalla voit olla vaikuttamassa Keusoten tehostetun perhetyön kehittämiseen ja yhtenäisen palvelukuvauksen luomiseen. Teidän kaikkien panoksella on merkitystä kattavan aineiston saamiseksi ja työhön kehittämiseksi.

Kiitos jo tässä vaiheessa osallistumisestanne!

Mikäli opinnäytetyöni herättää kysymyksiä, voitte olla minuun yhteydessä sähköpostitse.

Terveisin,
Julia Ylikarjula
Laurea-ammattikorkeakoulu, Hyvinkää
julia.ylikarjula@student.laurea.fi

Liite 2: Saatekirje sähköpostiin lomakekyselyn lähettämisen yhteydessä

Hei perheohjaaja!

Lähetin sinulle aikaisemmin infokirjeen tulevasta opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena on selvittää mitä on tehostettu perhetyö Keusoten eri jäsenkunnissa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Keusoten tehostetun perhetyön yhtenäisen palvelukuvauksen luomiseen. Yhtenäinen linja takaa kuntalaisille mahdollisuuden saada palvelu samansisältöisenä kunnasta riippumatta. Tarkkaan mietitty ja muotoiltu palvelukuvaus on myös laadukkaan työskentelyn tae ja edistää työntekijöiden välistä yhdenvertaisuutta.

Opinnäytetyöhön liittyvä kysely on toteutettu E-lomake ohjelmistolla. Järjestelmä lähettää minulle tiedon kyselyyn vastanneista henkilöistä, mutta en pysty yksilöimään vastauksia tiettyyn henkilöön. Käytän lomakkeella saatua tietoa vain opinnäytetyötäni varten. Tietoihin ei ole muilla pääsyä. Vastaukset tuhotaan lopullisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Pääset vastaamaan kyselyyn alla olevan linkin kautta ja käyttämällä sinulle yksilöityjä tunnusta ja salasanaa. Vastaaminen on täysin vapaaehtoista, mutta vastaamalla voit olla vaikuttamassa Keusoten tehostetun perhetyön kehittämiseen ja yhtenäisen palvelukuvauksen luomiseen. Vastaamisella on myös merkitystä kattavan aineiston saamiseksi. Teidän jokaisen panoksella on merkitystä.

Vastaaminen vie noin 15 minuuttia. Vastausaikaa on perjantaihin 24.5.2019 asti. Toivon kuitenkin mahdollisimman pikaisia vastauksia, sillä ensimmäinen ryhmähaastattelu pidetään aikataulullisista syistä jo ensi viikolla.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin

Julia Ylikarjula
Laurea-ammattikorkeakoulu
julia.ylikarjula@student.laurea.fi

Liite 3: Lomakekysely

Hei Keusoten perhetyöntekijä!

Tämä kysely on osa Keusoten tehostettuun perhetyöhön tekemää opinnäytetyötäni.

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää Keusoten tehostetussa perheyössä toimivien perhetyöntekijöiden ammatillista osaamista sekä tehostetun perhetyön käytäntöjä. Tulosten avulla voidaan selvittää kuntakohtaisia eroavaisuuksia ja vahvuuksia. Kysely toimii myös pohjustuksena ryhmähaastatteluille.

Aikaa kyselyn täyttämiseen menee noin 15 minuuttia. Vastausaikaa on pe 17.5 asti.

Kiitos osallistumisestasi!

Tehostettu perhetyö Keusoten jäsenkunnissa

Perhetyöntekijöiden ammatillinen tausta

Tämän osion tarkoituksena on kartoittaa perhetyöntekijöiden ammatillisia taustoja eli niitä lähtökohtia, joista perhetyötä Keusoten alueella tehdään.

1. Mikä on koulutuksesi?

2. Milloin olet valmistunut?

3. Missä kunnassa työskentelet?

- Hyvinkää
- Järvenpää
- Nurmijärvi
- Tuusula

4. Kuinka pitkään olet tehnyt töitä lastensuojelussa?

- alle 2 vuotta
- 2-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 11-15 vuotta

yli 15 vuotta

5. Kuinka pitkään olet työskennellyt lastensuojelulain mukaisessa (tehostetussa) perhetyössä?

alle 2 vuotta

2-5 vuotta

6-10 vuotta

11-15 vuotta

yli 15 vuotta

6. Mitä koulutuksia olet käynyt tutkintosi lisäksi?

7. Mitkä näistä koulutuksista ovat sellaisia, jotka työskentelykuntasi tarjosi/velvoitti osallistumaan ennen kuin se siirtyi Keusoten kuntayhtymään?

8. Onko Keusote tarjonnut lisäkoulutuksia?

kyllä, olen osallistunut niihin

kyllä, mutta en ole osallistunut

ei ole tarjottu

9. Mitä koulutuksia Keusote on tarjonnut?

Tehostettu perhetyö jäsenkunnassani

Tämän osion tarkoituksena on selvittää mitä tehostettu perhetyö on jäsenkunnassasi. Vastaa kysymyksiin tämän hetkisen tilanteen mukaan ja mieti työtä nimenomaan jäsenkuntasi näkökulmasta.

10. Kerro muutamalla lauseella, mitä tehostettu perhetyö on jäsenkunnassasi?

11. Mitkä ovat tehostetun perhetyön yleisemmät tavoitteet?

12. Käytkö kotikäynnillä pääsääntöisesti

- yksin
 työparin kanssa

13. Kuinka monta asiakasperhettä sinulla on tällä hetkellä?

14. Kuinka usein keskimäärin tapaavat yhtä asiakasperhettä?

- joka päivä
 useamman kerran viikossa
 kerran viikossa
 joka toinen viikko
 harvemmin

15. Kuinka monta tuntia asiakastyötä jäsenkunnassasi tulee tehdä viikossa?

16. Milloin tapaavat asiakasperheitä? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

- pääsääntöisesti arkisin noin klo 8-16 välillä
 asiakkaan tarpeen mukaan arkisin noin klo 7-21 välillä
 myös viikonloppuisin

17. Onko työyhteisössänne laadittu tehostetun perhetyön palveluprosessi?

- kyllä, kirjallisesti yhdessä
 Kyllä suullisesti yhdessä
 asiasta ei ole ollut puhetta

18. Kuinka kauan tehostetun perhetyön prosessi keskimäärin kestää?

- 0-2 kuukautta
 3-6 kuukautta
 6 kk- 1 vuosi
 useamman vuoden

19. Oletteko pohtineet perhetyön arvoja työyhteisössänne?

- kyllä, olemme määritelleet ne yhdessä
 kyllä, jokainen perhetyöntekijä tekee työtä omien arvojen pohjalta
 ei, mutta ne ovat Keusoten yleisten arvojen mukaiset

asiasta ei ole ollut puhetta

20. Mitkä arvot ohjaavat työskentelyä omassa työyhteisössäsi?

21. Väittämiä asiakastyöstä

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
Voin vaikuttaa siihen, alkaako/jatkuuko/päättyy perheessä perhetyö	☐	☐	☐	☐
Tapaamiset perheen kanssa ovat aina etukäteen sovituja	☐	☐	☐	☐
Kaikkissa asiakasperheissäni on lastensuojelun asiakkuus	☐	☐	☐	☐
Työskentelen perheissä myös lapsen sijoituksen aikana	☐	☐	☐	☐
Työskentelen jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten ja heidän perheidensä kanssa	☐	☐	☐	☐
Tehostetun perhetyön resurssit ovat kunnassani riittävät	☐	☐	☐	☐
Minulla on riittävästi aikaa kohdata asiakkaita	☐	☐	☐	☐
Asiakasperheitä on sopivasti	☐	☐	☐	☐

22. Mitä erityistä on työskentelykuntasi tehostetussa perhetyössä?

Moniammatillinen yhteistyö

Tässä osiossa selvitetään tehostetun perhetyön yhteistyökumppaneita. Yhteistyön määrä vaihtelee tietenkin asiakkaiden tilanteiden mukaan, mutta vastaa kysymyksiin tämän hetken tilanteen perusteella. Yhteistyö voi koskea niin yhteydenpitoa asiakkaan asioissa eri toimijoiden välillä kuin ammatillista konsultointia ja apua.

24. Mainitse kolmannen sektorin toimijat, joiden kanssa teet yhteistyötä.

25. Onko vielä joku toimija, jonka kanssa teet yhteistyötä, mutta se puuttui listalta? Mikä yhteistyökumppani ja kuinka usein teet yhteistyötä?

26. Väittämiä yhteistyöstä

	täysin samaa mieltä	osit- tain samaa mieltä	osit- tain eri mieltä	täysin eri mieltä
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on pitkälti omasta kiinnostuksestani lähtevää	☐	☐	☐	☐
Asiakassuunnitelma edellyttää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa	☐	☐	☐	☐
Työhöni kuuluu olennaisesti parityöskentely avohuollon sosiaalityöntekijän kanssa	☐	☐	☐	☐
Tiedän mitä muita sosiaalipalveluita asiakasperheeni käyttää	☐	☐	☐	☐
Huolen lisääntyessä myös yhteistyö eri toimijoiden kesken lisääntyy	☐	☐	☐	☐
Perhetyöntekijän roolina on tuoda tietoa perheen arjesta muille toimijoille	☐	☐	☐	☐
Koen tekeväni riittävästi yhteistyötä eri toimijoiden kanssa	☐	☐	☐	☐
Perhe on tietoinen siitä, että heitä koskevaa tietoa vaihdetaan ja käsitellään ammattilaisten kesken	☐	☐	☐	☐
Yhteistyö toimijoiden välillä parantaa perhetyön laatua	☐	☐	☐	☐

Asiakastyön dokumentointi

Tämä osio käsittelee asiakastyöhön liittyvää dokumentointia ja kirjaamiskäytäntöjä.

27. Perhetyön suunnitelma kirjataan

- vapaamuotoisesti
 viralliselle lomakkeelle

- suunnitelmaa ei kirjata ollenkaan

Jos perhetyön suunnitelma ei ole teillä käytössä, voit hypätä kysymykseen 30.

28. Perhetyön suunnitelma tarkistetaan

- aina tarvittaessa
 1-3 kuukauden välien
 3-5 kuukauden välein
 puolen vuoden välein
 yli puolen vuoden välein

29. Asiakas on mukana perhetyön suunnitelman laatimisessa

- kyllä, aina
 kyllä, joskus
 ei

30. Väittämiä dokumentoinnista

	täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	osittain eri mieltä	täysin eri mieltä
Käytän työssäni osallistavaa kirjaamista	☐	☐	☐	☐
Näytän asiakkaille säännöllisesti kirjaamani asiat	☐	☐	☐	☐
Kirjauskäytännöt ovat selkeät	☐	☐	☐	☐
Teen säännöllisesti yhteenvetoja asiakkaan tilanteesta	☐	☐	☐	☐
Minulla on riittävästi aikaa kirjaamiseen	☐	☐	☐	☐

Kiitos osallistumisestasi!

Liite 4: Saatekirje ryhmähaastattelusta

Hei perheohjaajat

Olen tulossa pitämään teille ryhmähaastattelua xx.x.2019 klo xx.xx-xx.xx. Ryhmähaastattelu toteutetaan teemahaastatteluna, joka tarkoittaa sitä, että olen etukäteen miettinyt teemat, joiden pohjalta käymme keskustelua. Teemat liittyvät tekemäänne työhön ja käytänteisiin, palveluprosessiin sekä työssä tarvittavaan ammatillisuuteen. Kuhunkin teemaan olen miettinyt muutamia kysymyksiä, mutta saatte myös vapaasti kertoa omia kokemuksianne kustakin teemasta. En myöskään odota yksiselitteisiä vastauksia vaan toivon reflektiivistä keskustelua oman työtiimisi välillä, jota lisäkysymyksilläni tarvittaessa ohjaan. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole nostaa esille perheohjaajien välisiä eroavaisuuksia tai arvioida työn laadukkuutta, vaan tuoda näkyväksi jäsenkuntien välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

Ennen haastattelua pyydän, että varaatte meille työpaikaltanne jonkun rauhallisen tilan, jossa voimme pitää haastattelun. Pyydän teitä myös tulostamaan tehostetun perhetyön palvelukuvauksen, prosessikaavion yms. vastaavat kirjalliset materiaalit, jotka jollakin tavalla määrittelevät tai kertovat työskentelystä ja käytännöistä.

Aikaa haastatteluun olen varannut 2 tuntia. Haastattelun aluksi pyydän teiltä kirjallisen suostumuksen haastatteluun osallistumisesta ja saadun aineiston käytöstä opinnäytetyössä. Samalla annatte luvan ryhmähaastattelun videointiin. Voit halutessasi tutustua suostumuslomakkeeseen etukäteen. Laitoin sen tämän sähköpostin liitteeksi.

Nähdään pian!

Jos sinulla herää kysymyksiä, voit olla minuun yhteydessä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin

Julia Ylikarjula

julia.ylikarjula@student.laurea.fi

Liite 5: Suostumus haastatteluun

Suostumus haastatteluun

Opinnäytetyön aihe: Tehostettu perhetyö Keusoten jäsenkunnissa
Opinnäytetyön tilaaja: Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä
Opinnäytetyön tekijä: Julia Ylikarjula (sosionomi AMK)

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaista tehostettu perhetyö on Keusoten jäsenkunnissa ja tuoda näkyväksi kuntien välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Opinnäytetyön aineisto kerätään lomakekyselynä sekä ryhmähaastatteluna Keusoten perheohjaajilta. Lisäksi aineistoon kuuluu nykyiset palvelukuvaukset ja muu kirjallinen ohjeistus. Opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Ryhmähaastattelut toteutetaan kussakin jäsenkunnassa erikseen sovittuna aikana. Ryhmähaastattelut videoidaan, jotta ryhmähaastattelun litteroiminen eli muuttaminen tekstimuotoon helpottuu. Litteroinnin yhteydessä tunniste-tiedot kuitenkin poistuvat, eikä yksittäisiä henkilöitä ole sen jälkeen mahdollista tunnistaa. Opinnäytetyön aineisto hävitetään kokonaisuudessaan lopullisesti tietosuoja-asetuksia noudattaen opinnäytetyön valmistuttua. Aineisto säilytetään salasanoin suojatulla muistikortilla, johon ei ole ulkopuolisilla pääsyä.

Olen tietoinen haastattelun tarkoituksesta ja aineiston käytöstä opinnäytetyössä. Tiedän, että voin keskeyttää haastattelun poistumalla tilanteesta niin halutessani. Minun ei tarvitse perustella asiaa. Voin myös halutessani jättää vastaamatta kysymykseen. Suostun haastatteluun ja haastattelussa saadun aineiston käyttöön opinnäytetyössä. Samalla annan luvan videoida ryhmähaastattelu.

Päiväys ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus

Liite 6: Ryhmämuotoisen teemahaastattelun runko

Ryhmämuotoisen teemahaastattelun runko

- kuvausluvan varmistaminen,
- muistuta oikeudesta keskeyttää haastattelu tai olla vastaamatta
- toiveissa mahdollisimman reflektiivinen hetki. En etsi eroja teidän välillä vaan jäsenkuntien välillä. Mietitään asioita eri näkökulmista.

Haastattelukunta:

- perhetyöntekijöiden koulutustaustat ja työkokemusvuodet

Teema 1: Laadukas tehostettu perhetyö

- Mitä teille tarkoittaa laadukas tehostettu perhetyö?
  - o Lomakevastauksista:
    - Tehostetun perhetyön kuvaukset
    - Resurssit
    - Mahdollisia huomioita verrattuna muihin kuntiin
- Mistä tunnistaa, että ollaan nimenomaan xx-kunnan tehostetussa?
  - o Mitkä ovat niitä vahvuuksia/toimintatapoja, mistä haluaisitte pitää kiinni ja viedä muihin kuntiin?
  - o Miten kehittäisitte teidän palvelua?
  - o Lomakevastauksista:
    - kuntakohtaiset erityispiirteet
- Mistä tietää, että teette lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä?
  - o Sisällöllinen ero kotipalveluun ja muihin perhetyön muotoihin?
  - o Mistä tietää palvelun olevan oikeantasoisista?
  - o Lomakevastauksista:
    - xx-kunnan asiakkaat (mm. lasu asiakkuus, sijoituksen aikana, jälkihuoltonuoria)
- Milloin teette työparina, milloin yksin? Miksi?
- Organisaation asettamat reunaehdot työskentelylle
  - o Työaika, asiakasmäärä?
  - o Miten tehostettu perhetyö on muuttunut Keusoteen liittymisen myötä?
  - o Lomakevastauksista:
    - Asiakasmäärä suhteessa muihin
    - Työaika, viikonlopputyö
    - yllätyskäyntejä?

Teema 2: Palveluprosessi

- Miten perhetyön prosessi etenee?
  - o asiakkaaksi tulo
  - o asiakkaiden jakamisperusteet
  - o aloitusneuvottelu
    - läsnä
    - sisältö
  - o aloitus
  - o väliarviointi
    - läsnä
    - sisältö
  - o lopetusneuvottelu
    - läsnä
    - sisältö
- Miksi perhetyön prosessin pituus vaihtelee?
  - o Lomakevastauksista:
    - prosessin pituus

Teema 3: Tehostetun perhetyön suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus

- Mitä ajattelette perhetyön suunnitelman tekemisestä?
  - o hyvät- huonot puolet
  - o suunnitelman sisältö
  - o tavoitteiden määrittely
  - o Lomakevastauksista:
    - perhetyön suunnitelmaa koskevat vastaukset
- Miten perhetyön tavoitteellisuus näkyy työskentelyssä?
  - o Lomakevastauksista:
    - Perhetyön tavoitteet
- Miten suunnittelette yksittäisiä käyntejä?

Teema 4: Työssä tarvittava osaaminen ja ammatillisuus

- Millaista koulutusta ja osaamista työ vaatii?
- Mistä asioista asiantuntijuus rakentuu?
- Millaista osaamista/ koulutusta kaipaat juuri nyt työsi tueksi?
- Miten hyödynnätte erityisosaamistanne perhetyössä?
  - o Lomakevastauksista:
    - erityisosaaminen/koulutukset
- Mitä menetelmiä te erityisesti käytätte?

Teema 5: Yhteistyö

- Mihin yhteistyö perustuu?
  - o konsultointi, asiakasasia, kiinnostus jne
- Millaista yhteydenpito on?
  - o XX-kunnan yhteistyö lomakevastausten perusteella:
    - erot suhteessa muihin kuntiin
    - erityispiirteet
- Miksi pidätte yhteyttä?
- Miten pidätte yhteyttä?
  - o puhelin, viesti, sähköposti, käynti, kasvokkain jne?
- Mitkä asiat vaikuttavat yhteydenpitoon?
  - o Mitkä toimijat fyysisesti lähellä?

Teema 6: arvopohja (Käytiin erikseen läpi kahdessa haastattelussa, muissa haastatteluissa sivuttiin muiden teemojen kohdalla)

- Millaiset arvot työskentelyä ohjaa?
  - o Lomakevastauksista:
    - Onko arvot määritelty yhdessä
    - arvot
- Mitkä arvot ovat asiakkaan kannalta tärkeitä?
- Onko tarvetta yhteiselle arvokeskustelulle?